

Instituce manželství jako trvalá hodnota

Miroslava Kňourková

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Miroslava KŇOURKOVÁ**
Osobní číslo: **H09097**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Instituce manželství jako trvalá hodnota**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sociologie rodiny a manželství.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu za využití techniky dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DE SINGLY, F. Sociologie současné rodiny. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1.

GIDDENS, A. Sociologie. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.

MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. 2.rozšíř. a přeprac.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-X.

PETRUSEK, M. Základy sociologie. Praha: Akademie veřejné správy, 2009. ISBN 978-80-87207-02-4.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **4. května 2012**

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 27. 4. 2012

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předložená bakalářská práce se zabývá institucí manželství, tématem v dnešní době poměrně často diskutovaným. Výzkumným problémem popisným jsou názory a postoje žen a mužů, žijících v dlouhodobém manželském svazku, na instituci manželství. Cílem výzkumu je zjistit, jaké názory mají ženy a muži na manželství jako takové, v čem vidí jeho smysl, ale i jeho negativa, jak hodnotí vzájemné soužití v manželství, a co jim manželství přináší. V teoretické části jsou vymezeny pojmy, které s problematikou manželství významně souvisí. Pozornost byla věnována rodině, funkcím rodiny a vývoji rodiny od tradiční po rodinu postmoderní. Dále jsou charakterizovány právní vztahy mezi manželi a pozornost je také zaměřena na manželství staršího středního věku, jelikož do této kategorie spadá převážná většina respondentů výzkumu. Pro zjištění požadovaných skutečností byl zvolen kvantitativní výzkum, technika anonymního dotazníku. V empirické části jsou rozebrány a graficky znázorněny výsledky průzkumu.

Klíčová slova: Rodina, manželství, alternativy k manželství, manželství staršího středního věku

ABSTRACT

The submitted bachelor's thesis discussed the institute of marriage, a fairly frequently discussed topic in today's world. The descriptive research issue is the opinions and standpoints of women and men, living in long-term married relationships, concerning the institute of marriage. The goal of the research is to establish the opinions that women and men have of marriage as such, the purpose they attribute to it, as well as its weak points, how they rate their life together in marriage and what benefits marriage has for them. The theoretical section defines terms that are closely related to the issue of marriage. Attention was given to the family, family functions and family development from the traditional to post-modern point of view. The legal relations between husband and wife are also characterized and further attention is focused on marriage between older middle-aged people, as most of the respondents of the research fall into this category. Quantitative research using the anonymous questionnaire technique was used to establish the required facts. The empirical part analyses and graphically portrays the research results.

Keywords: Family, marriage, alternatives to marriage, marriage between older middle-aged individuals

Motto:

„Nejsou to řetězy, co drží manželství pohromadě, ale naopak tisíce slabounkých nitek projevů úcty a lásky v každodenním životě.“

Simone Signoret

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Soně Vávrové, Ph.D. za odborné vedení, náměty a cenné rady, které mi poskytla při zpracování této bakalářské práce.

Své rodině děkuji za pomoc, podporu a trpělivost.

Děkuji všem respondentům za ochotu zúčastnit se mého výzkumu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	12
1 RODINA	13
1.1 Definice rodiny	13
1.2 Vývoj rodiny	14
1.2.1 Tradiční rodina	15
1.2.2 Moderní rodina.....	16
1.2.3 Postmoderní rodina.....	16
1.3 Funkce rodiny	17
1.3.1 Reprodukční funkce rodiny	18
1.3.2 Ekonomická funkce rodiny.....	20
1.3.3 Výchovná funkce rodiny	21
1.3.4 Emocionální funkce rodiny	22
1.4 Současná česká rodina	23
1.4.1 Odkládání sňatků a zvyšování průměrného věku prvorodiček	23
1.4.2 Neformální rodinná soužití jako alternativa manželství	24
1.4.3 Nárůst rozvodovosti.....	25
1.4.4 Omezování počtu dětí v rodině.....	25
2 MANŽELSTVÍ	26
2.1 Definice manželství	26
2.2 Právní vztahy mezi manželi.....	28
2.2.1 Manželství z pohledu současné právní úpravy	28
2.2.2 Manželství podle církevního práva.....	29
2.3 Manželství staršího středního věku	30
2.3.1 Odrůstající děti	32
2.3.1.1 Syndrom prázdného hnízda.....	33
2.3.2 Krize středního věku.....	34
2.4 Alternativy k manželství.....	35
2.4.1 Nesezdaná soužití	35
2.4.2 Soužití v komunách	36
2.4.3 Registrované partnerství.....	37
3 RODINA A MANŽELSTVÍ PRIZMATEM ČÍSEL	39
3.1 Rodina, manželství a statistika	39
3.2 Interpretace statistických šetření	41

3.2.1	Proměnlivost podoby partnerských vztahů v čase.....	41
3.2.2	Krize rodiny.....	42
3.2.3	Pokles významu manželství.....	42
II.	PRAKTICKÁ ČÁST	43
4	METODOLOGIE VÝZKUMU	44
4.1	Výzkumné otázky	44
4.2	Metody výzkumu	45
4.3	Pilotní ověření dotazníku.....	45
4.4	Výběr výzkumného vzorku	46
5	VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT.....	47
5.1	Demografické charakteristiky výzkumného vzorku.....	47
5.2	Hodnocení období před uzavřením sňatku	49
5.3	Hodnocení instituce manželství.....	56
5.4	Hodnocení společného soužití.....	62
6	ZÁVĚR	80
7	POUŽITÉ PRAMENY	82
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	85
	SEZNAM GRAFŮ	86
	SEZNAM TABULEK.....	88
	SEZNAM PŘÍLOH.....	90

ÚVOD

Téma krize rodinných hodnot náleží k tématům, která se v hromadných sdělovacích prostředcích objevují častěji než jiná. Důvod je zřejmý, je jím vysoká přitažlivost této problematiky a čtenářská vděčnost všeho, co se této tematice věnuje.

Zatímco v minulosti zůstávala krize partnerského vztahu obvykle záležitostí pouze těch, kterých se osobně týkala, případně nejbližšího okruhu zasvěcených osob, dnes je situace zcela opačná. Současní manželé se neostýchají o svých problémech v soužití otevřeně hovořit na veřejnosti, hledat pomoc u odborníků, řešit své problémy bez ostychu a obav z odsudku veřejnosti, a to často i radikálním způsobem, znemožňujícím jim cestu zpět.

Není snad nikoho, kdo by ze svého okolí neznal nefunkční rodinu. Být rozvedeným již není sociálním stigmatem. Pokud bychom usuzovali podle zpráv ze světa hvězd a hvězdiček, jde spíše o normu než výjimku. Výjimkou se prý naopak stává dlouhodobé harmonické soužití, jež vyhovuje oběma z partnerů.

V souvislosti s tímto tématem nás nutně napadá celá řada zásadních otázek. Jsou lidé tohoto století skutečně tak odlišní od generací svých předchůdců? Přála snad minulost více rodinnému soužití a manželství než současná doba? Je manželství skutečně přežitou institucí? Jaká je vůbec současná česká rodina? Jsou alternativní formy partnerského soužití skutečně tak populární, jak se o nich tvrdí? V této práci se pokusíme alespoň na některé z nich nalézt odpovědi.

Tato práce si nečiní ambice dát jasné jednoznačné odpovědi na výše uvedené otázky, ale spíše hledat určující prvky proměn rodinných a manželských vazeb na pozadí vývoje současné společnosti. Naší primární výhodou je oproti minulosti již jednou výše zmíněná skutečnost, že dnešní doba komplexně detabuizovala problematiku partnerských vztahů. Záležitosti hodnocené ještě v minulém století jako vysoce intimní a osobní, o nichž se hovořilo jen s uzarděním, se dnes stávají záležitostmi téměř veřejnou. K dispozici je nám navíc celá řada statistických údajů, zabývajících se situací právě v této oblasti.

Zvláštní pozornost budeme věnovat otázkám spojeným s manželstvím staršího středního věku. Pohlédneme blíže do problematiky a způsobu života v období, kdy alespoň podle převažujícího obecného mínění spolu údajně partneři mnohdy žijí jen formálně. Často se můžeme setkat s názory, že je spojuje jen nechť řešit případně vzniklé

ekonomické problémy spojené s rozvodem, zažitý pohodlný stereotyp a neochota ho měnit, případně snaha zachovat rodinná pouta z obavy před negativním hodnocením ze strany již dospělých dětí. V závěru práce tato kliše zhodnotíme.

Nečiníme si ambice nabídnout zázračný recept k zažehnání partnerské krize a obnově kvalitního rodinného soužití. Jeden univerzální návod k zachování a naplnění partnerského vztahu snad ani nemůže existovat. Chceme se ovšem zabývat takovými otázkami, jako je proměna modelu rodinného soužití v historických souvislostech, pojetím partnerského vztahu u předchozích generací, významem instituce manželství pro rodinu, příčinami přitažlivosti alternativních způsobů rodinného života a podobně. Ještě předtím, než se budeme těmto záležitostem věnovat, se ovšem pokusíme o definování rodiny a manželství, abychom tím zamezili případným nedorozuměním ve výkladu a chápání pojmů. Následovat budou části zaměřené na konkrétnější otázky vývoje a funkce rodiny, na právní problematiku manželství, na analýzu statistických dat a podobně.

K bližšímu seznámení se s tématem rodinného soužití a manželství může posloužit celá řada nejrůzněji pojatých publikací. Na knižním trhu se vyskytují tituly populárně zaměřené stejně jako díla odborná. Naši problematiku chceme pojmut co nejkompexněji, proto využijeme nejen publikace z oblasti sociologie, ale i knihy z oboru sociální psychologie, práva, historie a dalších.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Tématem proměn podoby života rodiny v historii i v současnosti se můžeme zabývat až tehdy, ujasníme-li si, jaká je vlastně obsahová náplň tohoto základního, v následujícím textu tak často užívaného termínu. Jinými slovy - chceme-li hovořit o rodině, musíme si nejprve tento pojem definovat. Definování pojmu rodina potom úzce navazuje na problematiku jejího vývoje a funkce rodiny.

Rodina je základní jednotkou lidské společnosti, spojuje generace, představuje stabilitu a jistotu, předává cenné hodnoty dalším generacím.

Rodině, jak ji známe dnes, předcházela dlouhý a rozmanitý vývoj rodinných vztahů. Formovaly se na základě společenských poměrů a změn ve společnosti. Rodina je odrazem nejen společnosti, ale je utvářena i zevnitř, neboť každý člen sem vnáší vnější vlivy, sám se mění a vyvíjí, působí na své rodinné prostředí a je jím ovlivňován

Dle Matouška (1997, s. 8-10) se prakticky všechny typy společnosti opírají o rodinu jako o svůj základní článek. Rodina je nepostradatelnou institucí nejen pro dítě, ale i pro dospělého jedince. Stálý partner a děti stojí v popředí hodnot lidského života, naplňují člověka pocitem smysluplnosti bytí. Rodina je místem, které člověku umožňuje odhodit masku, se kterou vystupuje na veřejnosti, a být sám sebou.

1.1 Definice rodiny

Ilustrovaný encyklopedický slovník (1982, s. 123) definuje rodinu jako malou společenskou skupinu, založenou na manželství či pokrevním příbuzenství. Dále uvádí, že členové rodiny jsou spojeni společným soužitím, vzájemnou morální odpovědností a vzájemnou pomocí. Podobně stručnou definici uvádí i Psychologický slovník Pavla Hartla a Heleny Hartlové (2000, s. 512). Rodina je zde definována jako „...*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí*“.

Marek Mičienka (2003, s. 164) uvádí definici, jež naznačuje vedle v současnosti aktuální časové proměnlivosti rodiny i její základní funkce: „*Rodina je relativně stálá skupina, která vychovává děti a poskytuje svým členům ekonomické, sociální a citové zázemí.*“

Uvedené a další podobné základní definice dále rozvíjejí autoři, kteří se rodinou ve svých dílech podrobněji zabývají. Anthony Giddens (1999, s. 156) tak ve shodě se svým následujícím textem rodinu definuje jako skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí, nedává ji už ovšem (podobně jako modernější definice M. Mičienky) do příčinného vztahu s manželstvím. Rodinu a manželství jako klíčové pojmy jedné z kapitol své knihy definuje samostatně.

Oldřich Matoušek (2008, s. 177) potom velmi přínosně dokumentuje měnící se pojetí rodiny odlišením užšího, tradičtějšího pojetí rodiny od pojetí nového, širšího. Tradičtější pojetí je podle něho založeno na podmínce pokrevního příbuzenství nebo právních svazků, v modernější pojetí, podle autora prý zatím omezeném na USA a některé země EU, „...se za rodinu začíná považovat i skupina lidí, která se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonnosti“. Zmínka o podmínce společného soužití už není součástí nové definice, Matoušek naopak přímo uvádí, že rodina může sdílet společnou domácnost jen v určité fázi svého vývoje.

Nové pojetí rodiny samozřejmě není univerzálně přijímáno, a to ani v samotné západní kultuře. Oponují mu například autoři publikací o rodině, která se opírá o své křesťanské vyznání (Schaefferová, 1995).

Z výše uvedených definic, především z porovnání užšího a širšího pojetí rodiny vyplývá, že obsahová náplň tohoto termínu není neměnná. Rodina se vyvíjí, její pojetí se mění v závislosti na čase a společenských podmínkách. Není ani možné tvrdit, že se musí shodovat představy o rodině u příslušníků jednoho kulturního okruhu.

1.2 Vývoj rodiny

Jedním z velkých sociologických témat je téma společenského pohybu. V každé společnosti, bez ohledu na její časové zařazení a velikost, docházelo a dochází k procesům, kterými se mění místo jedinců i celých společenských skupin v uspořádání společnosti. Dynamika vývoje společnosti může být odlišná, stejně jako představy o podobě společenského pokroku, to ovšem nic nemění na skutečnosti, že každá lidská společnost je společností změn.

Ani rodina nezůstává mimo tento proces. Vyvíjí se a mění. Sociologové v procesu vývoje rodinného soužití rozeznávají tři hlavní podoby rodiny, rodinu tradiční, moderní a postmoderní.

1.2.1 Tradiční rodina

Tradiční rodina byla rodinou natolik odlišnou od současné rodiny, že se v dílech více autorů (např. Keller, 1992, s. 45, Horský a Seligová, 1997, s. 147, Vondruška, 2009, s. 110 a jiní) setkáváme s názorem, že používání termínu rodina by zde bylo přímo matoucí. Navrhují proto namísto toho hovořit o domácnosti, případně velkorodině.

Tradiční rodina je rodinou v tradiční společnosti. Tradiční společnost je možné popisovat z nejrůznějších úhlů pohledu, s přihlédnutím k tématu této práce je třeba ovšem vyzdvihnout skutečnost, že jde o společnost s minimální úlohou státu. To mělo zásadní vliv na podobu tehdejší rodiny - domácnosti.

Měla-li domácnost obstát v tehdejší světě, musela být v první řadě soběstačná. K tomu potřebovala značný kapitál (Petrušek, 2009, s. 94). Majetek rodině umožňoval zajištění soběstačnosti. Hospodaření domácnosti zahrnovalo tolik oblastí, kolik jí její kapitál dovozoval. Skutečně bohaté domácnosti měly mimo naprosto samozřejmé a nutné rozsáhlé obdělávané plochy i své lesy, rybníky, lomy, mlýny a hutě (Keller, 1992, s. 45). Domácnost byla soběstačná prakticky v úplném sortimentu potravin, mnohdy i v zajišťování oblečení, léčiv a dalších potřeb svých členů.

K zajištění chodu tak velkého mechanismu, jakým tradiční rodina byla, bylo zapotřebí značné množství lidí. Tradiční rodina jako sociální skupina tedy byla daleko větší než rodina dnes. O příslušnosti do rodiny rozhodoval způsob stolování. Všichni, kdo seděli a stravovali se u jednoho stolu, tedy „chlebili“, jak tento sociální vztah výstižně pojmenovala stará čeština, byli jedna rodina. *„Vedle hospodáře, jeho ženy a dětí, popřípadě dalších příbuzných osob, to byly i osoby nepříbuzné. Především lze do rodiny jednoznačně zahrnout služebnictvo a učedníky – to platí pro západní i střední Evropu.“* (Horský a Seligová, 1997, s. 19) Netřeba připomínat, že soužití více generací bylo tehdy naprostou samozřejmostí.

Tradiční rodinu v neposlední řadě spojovala daleko silnější pouta než dnes. Je to pochopitelné. Být vyloučen z pospolitosti rodiny znamenalo přímé existenční ohrožení. Společenský prostor mimo prostor domácnosti byl značně nestabilní, plný nástrah a nebezpečí. Není náhodou, že osoby z rodinné pospolitosti dobrovolně či nedobrovolně vyloučené hledaly útočiště v začlenění se do větších společenských celků, které jim rodinu nahrazovaly, ať už to byly celky oficiální, jako žoldněřské armády, posádky lodí, mnišské řády a podobně, nebo neoficiální – společenství lapků, žebráků, prostitutek.

1.2.2 Moderní rodina

Z důvodů, jejichž rozbor přesahuje rámec této práce, tradiční rodina s nástupem moderní společnosti slábne a postupně se rozpadá. Její místo zaujímá rodina moderní, od tradiční zásadním způsobem odlišná.

Standardem rodinného soužití se stává malá, takzvaná nukleární rodina, tvořená rodiči a nedospělými dětmi (Montoussé a Renouard, 2005, s. 284). Vícegenerační soužití je sice nadále možné, ale v praxi poměrně nesnadné. Industrializace přivádí stále vyšší procento obyvatelstva z venkova do měst, kde jsou v nabídce povětšinou byty vyhovující svou velikostí právě jen nukleárním rodinám. Původní soudržnost rodiny tak upadá.

Vytrácí se také soběstačnost rodiny. V nových poměrech je rodina nucena opatřovat si naplnění svých potřeb na trhu, což její dospělé členy, někde i děti nutí nalézat si námezdní pracovní vztah. Nepostačují-li výdělky manžela, musí své pracovní uplatnění najít i manželka, a to navzdory původně vážně míněným zákazům zaměstnávání vdaných žen (Goody, 2006, s. 178). Částečnou oporu v tomto ohledu neúspěšných rodin vytváří stát veřejných sociálních služeb, zkráceně také označovaný jako sociální stát. Rodina se tím ovšem stává méně autonomní vůči zásahům státu do původně výhradně své sféry (de Singly, 1999, s. 37).

Ani rodinná pouta už nejsou tak silná jako dříve. Rodina už není univerzální zárukou ochraňující před bídou, zajištěním bezpečnosti a pomoci svým členům ve stáří, nemoci a během nepříznivých životních událostí. Postupně se zlepšuje právní postavení žen, ženy poznávají výhody vlastního výdělku, finanční nezávislosti a možnosti kariéry. Rozvod již není doživotním stigmatem, ale stále častější formou řešení partnerských neshod.

1.2.3 Postmoderní rodina

Postmoderna si libuje v popírání sebe sama, v relativitě, v možnosti hlásat každý den něco jiného. Jaká je doba, taková je i rodina. Relativizují se její tradiční funkce, hledají se nové alternativní formy soužití. Otevřeně se hovoří o zaměnitelnosti mužské a ženské role, o úloze rodiny v procesu globalizace. Tradicionalisté dnes idealizují tradiční rodinu a současnost zatracují, příznivci změn naopak vše nové vítají. Za dané situace je potom vůbec obtížné postmoderní rodinu charakterizovat, aniž bychom se dokázali vyhnout značné míře zjednodušování.

Zdá se, že současná rodina je v první řadě rodinou daleko více variabilní (Možný, 2006, s. 23). O svém rodinném soužití dnes hovoří dokonce partneři stejného pohlaví, lidé žijící spolu i odděleně, sezdaní i nesezdaní, členové rodin úplných i neúplných. Legitimizace rodiny snahou vyhovět dřívějším kritériím v jejich očích zcela pozbyla svůj smysl. Rodiny se dnes „...ocitají v přechodné fázi mezi společnostmi, v níž existovala jediná platná norma rodinného života, a pluralitním modelem, považujícím různorodost norem za legitimní, ba dokonce žádoucí“. (Giddens, 1999, s. 160)

Četnost rozvodů a vstupů do nových partnerských vztahů vede některé autory (např. Giddens, 1999, s. 160) k popisu současné situace pomocí poměrně výstižného označení sériová monogamie. Současný model partnerského soužití je podle této teorie charakteristický prostřídáním několika partnerů za sebou.

Tradiční rodina potřebovala k tomu, aby mohla obstát, hierarchizované uspořádání svých členů. Její soběstačnost a soudržnost rostla s mírou uznání autority stojící v jejím čele. Současná postmoderní rodina již autoritu tohoto typu nezná. Ekonomická úspěšnost a stabilita postmoderní rodiny je odvislá od faktorů, které její členové nedokážou naprosto vůbec ovlivnit, a které svým mechanismem působení spíše připomínají starověké „deus ex machina“ než zákonité procesy.

Odcizenost ekonomických vztahů globalizovaného světa se promítá i do mezigeneračních vztahů. Zkušenosti starší generace již nejsou mladší generací žádané, neboť v postmoderním, rychle se měnícím světě, jsou pro svou zastaralost zcela nevyužitelné.

Celková rozvolněnost, spíše až rozplizlost postmoderní rodiny, je příčinou rezignace sociologů na její konkrétnější uchopení. Ivo Možný ve své knize Rodina a společnost (s. 25) bez okolků a zastírání skutečného stavu přiznává, že jednotná sociologická teorie rodiny dnes neexistuje, stejně jako neexistuje nic, čím by se měla konkrétně tato teorie zabývat.

1.3 Funkce rodiny

Za základní funkce rodiny je považována funkce reprodukční, ekonomická, výchovná a citová (Mičienka, 2003, s. 164–165). I když tyto funkce mohou být označeny i jinými termíny, jejich obsahová náplň zůstává stejná.

V odpovědích po míře naplňování těchto funkcí současnou rodinou nepanuje shoda. Někteří autoři (např. Sekot, 2004, s. 161) tvrdí, že rodina v naplňování přinejmenším některých z těchto funkcí selhává, jiní (např. Giddens, 1999, s. 181) vidí situaci optimističtější, jako postupnou proměnu forem naplňování těchto funkcí.

1.3.1 Reprodukční funkce rodiny

Sledováním míry naplnění reprodukční funkce rodiny v dnešní době dospějeme zároveň ke stanovení hranice světa tradičních a moderních společností. V prvním ze světů zůstává reprodukční funkce zachována v původní podobě, ve druhém dochází buď k úplné rezignaci na ni, nebo alespoň k její radikální proměně.

Radikální pokles porodnosti v moderních společnostech je jednou danou, nezpochybnitelnou skutečností. Pouhé konstatování tohoto faktu nám ale neodhaluje příčiny takového poklesu. Na nich se ostatně neshodnou ani podstatně informovanější autoři. Proč tedy mnohé rodiny v moderní a postmoderní společnosti zůstávají bez dětí, případně mají jen jedno dítě?

Někteří z autorů (např. Možný, 2002, s. 22) vidí příčinu ve snadné dostupnosti antikoncepce. Lidé nemají žádné nebo mají jen málo dětí proto, že jim to moderní věda umožnila. Antikoncepce je dnes snadno dostupnou, spolehlivou a prý i bezpečnou záležitostí, tedy proč ji nevyužít? Takové vysvětlení je ovšem podle našeho názoru zaměňováním příčiny za následek. O antikoncepci by nebyl zájem, pokud by lidé chtěli mít děti. Antikoncepce je pouze usnadněním předem vytyčeného záměru děti nemít, případně je mít ve velmi malém počtu, takovém, který nepostačuje ani k zachování původního počtu obyvatel daného státu.

Zasvěcenější odpověď je třeba hledat v porovnání přístupu k reprodukční funkci u rodiny tradiční a moderní společnosti.

Děti byly a jsou v rodinách tradičních společností spíše vítány. Představují naději na sociální zabezpečení ve stáří, další tolik potřebnou potenciální pracovní sílu, případně šanci na navázání dalších rodinu zvýhodňujících příbuzenských vztahů uzavřením sňatku dalšího potomka s potomkem jiné rodiny. Vzhledem k vysoké dětské úmrtnosti, z historického hlediska donedávna v tradičních společnostech panující, je tedy každé další zdravé dítě posílením rodiny, která je sama o sobě, jak bylo již výše uvedeno, na pomyslném trhu mezilidských vztahů vysoce žádaným společenským útvarům.

Bezdětnost je v tradiční společnosti plným právem chápána jako trest, jako zásah vyšší moci. Vzhledem k absenci sociální role státu pro bezdětné manžele, zvláště pro ty, kteří se dožili vyššího věku a vlastní nemohoucnosti, skutečně trestem i byla.

V moderní společnosti stát postupně přebírá péči o své občany na svá bedra. Pomoc v případě stáří, nemoci, nezaměstnanosti a nemohoucnosti nehledáme u svých dětí, ale v domovech důchodců, v nemocnicích, na úřadech práce, v léčebnách pro dlouhodobě nemocné. Děti nám zde mohou být samozřejmě nápomocny, ale hlavní tíhu péče stejně nakonec nese obvykle státní instituce.

Státní instituce sociální péče ovšem nefungují zadarmo. Jsou financovány částečně formou daní, částečně přímými platbami klientů. Občan sociálního státu si předplácí tyto služby po celý svůj život. Daňové zatížení obyvatelstva je zde tak vysoké, že běžně pohlcuje více než polovinu jejich příjmu.

Pokud se podíváme na problematiku reprodukčního chování touto optikou, je bezdětnost z ekonomického hlediska pragmatickou, logickou a nanejvýš racionální odpovědí občana sociálního státu na jeho politiku. V tomto systému je každé dítě ne nadějí na šťastnější budoucnost, ale zátěží již beztak daněmi silně okleštěného rodinného rozpočtu. Daňové úlevy ve srovnání s náklady na dítě jsou naprosto směšné. Z čistě ekonomického hlediska představují úspory na neexistujících dětech zvýšení vlastní životní úrovně bez ohrožení v budoucnosti, protože sociální stát poskytuje své služby všem občanům bez ohledu na počet jejich dětí. A to zde nehovoříme o možnosti bezproblémového budování kariéry, rychlého stěhování se za prací, o flexibilitě tolik požadované současnými zaměstnavateli a mnohých dalších výhodách, které rodiče s dětmi na rozdíl od bezdětných nemohou nabídnout.

Je až s podivem, že se vůbec v moderních společnostech nějaké děti rodí. Těch necelých 100 000 dětí, které se stále ještě v České republice každý rok narodí, jsou důkazem toho, že čistě pragmatických a jen v ekonomických kategoriích uvažujících jedinců je ve společnosti poměrně malé procento. Toto číslo ale také může být interpretováno zcela jinak, a to jako výraz nedůvěry v budoucnost sociálního státu. Jestliže totiž takový stát nedokáže hospodařit jinak než s každoročním deficitem, může se rodina opět stát tou jedinou jistotou, kterou člověk bude v případě nouze mít.

1.3.2 Ekonomická funkce rodiny

Tradiční ekonomická funkce rodiny byla trojí, spočívala v předání dědictví, ve výrobní funkci a ve funkci spotřební (Montoussé a Renouard, 2005, s. 285). Z těchto tří funkcí zůstala beze změny prakticky jen poslední z nich.

Rodiny nadále spotřebovávají, tvoří významnou část poptávky u rozsáhlých segmentů výrobků a služeb. Stejně tak stále ještě platí, že rodina je prostředím, které poskytuje svým členům ekonomické výhody. Rodinní příslušníci dokážou poskytnout bezúročné finanční půjčky, zdarma nabídnout výrobky a služby, které by jinak musely být vyhledávány na trhu. I vzájemná výpomoc formou mezigenerační solidarity zůstává stále standardem rodinného života v moderní a postmoderní době. Ekonomická funkce v podobě předání dědictví a ve výrobní funkci ale už buď zcela zanikla, nebo je velmi ohrožena. Příčinou je současná podoba ekonomického systému, konkrétně tedy uspořádání dnes existujících ekonomických vztahů.

V tradiční rodině bylo předání dědictví obyčejně nekomplikovanou záležitostí. Držitel majetku ho předal výměnou za podpis výměnkářské smlouvy. *„V tomto uspořádání mladší generace převzala hospodářství či jiný podnik a rodiče žili z „důchodu“, který jim potomci poskytovali. Ačkoli smlouva mohla mít přísně notářskou formu, tento vztah rovněž charakterizovaly „ne-smluvní“ prvky spíše citového či pouze směnného druhu.“* (Goody, 2006, s. 189)

Předání dědictví v moderní společnosti již tak snadné není. Hovoříme zde o světě globalizované ekonomiky, kde kurzy neplnohodnotných měn jednak kolísají v dlouhodobě naprosto nepředvídatelných výkyvech, jednak samy měny neustále ztrácejí svou hodnotu inflací. Vytvořit finanční rezervu svým potomkům je za těchto podmínek takřka sisyfovským údělem. Jistotu nepředstavují ani investice do nákupu drahých kovů, nemovitostí a dalších historicky prověřených komodit.

Francouzský sociolog Pierre Bourdieu (Montoussé a Renouard, 2005, s. 285) a po něm i další autoři popsali reakci rodiny na tuto skutečnost jako přeorientování se na předávání kulturního kapitálu. Strategie movitých rodin v oblasti předání dědictví není již založena na předávání materiálních hodnot, ale na předávání cest k těmto hodnotám. Takovou cestou donedávna bylo a v některých oblastech života společnosti ještě stále je vzdělání. Kvalitní vzdělání poskytovalo a někde ještě poskytuje výhodu v procesu získávání hodnot. Stejně hodnotnou, možná ještě hodnotnější položkou, je ovšem sociální

kapitál. Tímto termínem sociologové označují sítě privilegovaných lidí, kteří jsou zavázáni z nejrůznějších důvodů k poskytnutí výhod. V případě potřeby je možné tyto osoby mobilizovat ve svůj prospěch.

Výrobní funkce rodin upadá dlouhodobě, prakticky od počátku industrializace. Proces globalizace koncentroval velkovýrobu do sítě několika desítek nadnárodních společností, což představuje z hlediska sociologie tak zanedbatelné procento obyvatelstva, že je ze statistického hlediska naprosto zbytečné o něm hovořit. Pokud lze hovořit o „výrobní“ funkci rodin, potom snad pouze v oblasti zemědělství či služeb. Rodiny jako samostatné výrobní jednotky, schopné poskytnout solidní obživu svým členům, jsou dnes vzácností.

1.3.3 Výchovná funkce rodiny

V tradiční společnosti byla a je výchovná a spolu s ní i socializační funkce rodiny nezastupitelná. Rodina se ve svém vlastním existenčním zájmu snažila o co nejlepší výchovu a socializaci svých potomků, protože tím zajišťovala jak jejich, tak svoji budoucnost. Nesocializovaný nebo špatně socializovaný jedinec by byl zátěží celého systému. Příkladem může být v tomto ohledu situace ve starověkém Římě. Miroslav Cipro (1984, s. 22) k tomu uvádí: „*Do doby, než se dostali do styku s řeckou kulturou, školství u Římanů vlastně téměř neexistovalo a za výchovu byla odpovědná především rodina.*“ Výchova byla vedena s cílem vychovat a plně socializovat mladší členy rodiny jako římské občany schopné plnit své povinnosti vůči vlastní rodině i státu.

S nástupem moderní společnosti se výchovná funkce rodiny doplňuje výchovnými aktivitami ze strany státu. Moderní stát přichází s ideou povinné školní docházky, během níž se snaží dětem předávat dětem hodnoty, které považuje za důležité. Mezi hodnotami předávanými rodinou a státem může, ale také nemusí být shoda.

Sociologové se zabývali otázkou, které z prostředí, v nichž se děti pohybují, je formuje více, zda rodina, nebo škola. Publikované průzkumy (Montoussé a Renouard, 2005, s. 286) prokazují, že rodina ve výchovně-socializačním procesu stále ještě hraje prim. Působení rodiny zůstává velmi silné ve všech podstatných oblastech, například v oblasti předávání hodnot spojených s prací a volbou povolání, v předávání vzorců budování vztahů uvnitř rodiny, a to především vztahů mezi pohlavími, a v předávání metafyzicky orientovaných hodnot a hodnot spojených s oblastí politického života.

1.3.4 Emocionální funkce rodiny

Emocionální funkcí rodiny rozumíme uspokojování citových potřeb jejích členů, vzájemné poskytování citového zázemí, nejrůznějších forem podpory a uznání. Již z této základní charakteristiky vyplývá, že jde o oblast těžce objektivně posouditelnou, a to jak z historického hlediska, tak v současnosti.

Plnění emocionální funkce rodiny bylo bezpochyby problematické už v tradičních společnostech. Výběr partnera byl mnohdy podřízen ekonomickým zájmům, emocionalita ve vztahu zůstávala na okraji zájmu těch, kteří o výběru partnera rozhodovali. Jak rostla sociální stratifikace společnosti, stávala se sňatková politika prostředkem k růstu materiálního bohatství. Zvláště patrný je tento trend ve vyšších vrstvách společnosti. Výhodným sňatkem mohla rodina zvýšit svou společenskou prestiž. Jan Keller (1992, s. 60) k této otázce výstižně dodává: *„Ve společnosti založené na opevněných domácnostech si mužské hlavy domácnosti vyměňují dcery, aby vlastní rodina byla posílena aliancí s jinou vhodnou rodinou. Všichni pak bdí ve vlastním zájmu nad dodržováním navázaného spojení, které by bylo rozpadem nového manželství ohroženo.“*

Nesmí nás mást ani dlouhodobé setrvávání v manželství a tehdejší nízká rozvodovost. Ve skutečnosti zde může jít o zcela jinou otázku. Ochota dlouhodobě setrvat v manželství a zachovávat manželskou věrnost mohla být způsobena ne vyhovujícím stavem v emocionální oblasti, ale obavami z ekonomických následků rozpadu manželství a nejisté budoucnosti. Dlouholeté rodinné soužití ještě nemusí být soužitím emocionálně uspokojujícím.

Zastánci názoru o současném selhávání rodiny v plnění emocionální funkce argumentují například statistikami vysoké rozvodovosti. Opět je ovšem třeba zdůraznit, že žít společně mohou i členové rodin, kteří si již dávno emocionální podporu neposkytují, zároveň ale nechtějí na svém současném stavu soužití nic měnit, ať už z pohodlnosti, nebo z ekonomických či jiných důvodů.

Větší výpovědní hodnotu o emocionální stabilitě současné rodiny by potenciálně měly statistiky dokumentující nárůst či pokles výskytu tolerantního postoje k nevěře a ochoty se jí dopouštět, prezentace zájmu o užití si nezávazného sexu bez citových vazeb a podobně. Ani zde však nemůžeme mít úplnou jistotu. Členové rodiny mohou mít morální zábrany pravdivě vypovídat, mohou chtít vyhovět obecně zažitým názorům na tuto

problematiku, činit obecné závěry pod vlivem svého momentálního rozpoložení či pod vlivem jiných faktorů.

1.4 Současná česká rodina

Výše popisované změny ve fungování rodiny se samozřejmě nevyhnuly ani českému prostředí. Marek Mičienka (2003, s. 165) mimo jiné vyjmenovává tyto základní trendy ve vývoji české rodiny:

- 1) odkládání sňatků a rození dětí v co nejpozdější době;
- 2) zvyšující se počet neformálních rodinných soužití;
- 3) zvyšování rozvodovosti;
- 4) tendence omezovat počet dětí v rodině, případně nemít děti vůbec.

K dispozici jsou i statistické údaje, které budou velikost a sílu těchto trendů v českých zemích konkretizovat.

1.4.1 Odkládání sňatků a zvyšování průměrného věku prvorodiček

Ve srovnání se sedmdesátými a osmdesátými lety po roce 1989 skutečně podstatně vzrostl věk partnerů poprvé vstupujících do manželského svazku. Ivo Možný (2002, s. 41) uvádí, že u žen vzrostl věk svobodných nevěst z průměrných 21,8 roku v roce 1989 na 26,4 roku v roce 2000, u mužů ve stejném časovém rozmezí z 24,6 na 28,8 roku.

Pokud bychom tedy interpretovali tyto údaje pouze ve srovnání statistických údajů z doby posledních čtyřiceti let, potom je skutečně možné říci, že mladí lidé dnes odkládají sňatky na pozdější dobu. Pokud ovšem vezmeme v potaz data v širším časovém období, můžeme konstatovat, že po roce 1989 se lidé ve skutečnosti vrátili, alespoň co do věku vstupu do formálních manželských svazků, k zažitým zvyklostem z 18. a 19. století. Tehdy totiž muži vstupovali do manželství ve věku okolo 30 let, ženy přibližně o pět let dříve (Horský a Seligová, 1997, s. 61).

Také věk prvorodiček přibližně od roku 1994 strmě roste. Zatímco od sedmdesátých let ženy poprvé rodily přibližně ve svých 22,5 letech, v roce 2003 byl průměrný věk prvorodičky už téměř 26 let (Možný, 2006, s. 264). Při posuzování tohoto údaje je ovšem opět nutno vzít v úvahu, že před rokem 1950 byl průměrný věk prvorodičky také vyšší, konkrétně 24 let. Protože se ale průměrný věk prvorodiček neustále

zvyšuje, není možné tento trend posuzovat jako pouhý návrat k původním zvyklostem, ale jako skutečnou změnu v reprodukčním chování.

Odkládání sňatků se tedy zdá být výraznou změnou chování pouze tehdy, když porovnáme statistické údaje za posledních cca 50 let. Vezmeme-li v potaz údaje v širším časovém záběru, výkyv již není tak dramatický. Ani zvyšování průměrného věku prvorodiček není v širším časovém záběru tak radikální změnou, jak by se zprvu zdálo.

1.4.2 Neformální rodinná soužití jako alternativa manželství

Spokojené manželství zůstává i v moderní české společnosti vysoko ceněným statkem. Jako o nejdůležitější věci v životě se o něm vyjádřilo 76 % mužů a 68 % žen (Možný, 2002, s. 41). Navzdory tomu se ale zvyšuje kvantita neformálních rodinných soužití.

V českých zemích přibývá jednočlenných domácností, neúplných rodin a nesezdaných soužití. Ivo Možný (2006, s. 253) uvádí, že zatímco ještě před padesáti lety tvořily úplné nukleární rodiny 75 % českých domácností, dnes je to jen něco málo přes polovinu, konkrétně 55 %. Což je ovšem zvláště alarmující, je skutečnost, že nejvíce přibývá domácností jednotlivců, tedy těch, kteří nežijí ani v neformálních rodinných soužitích. Vzestup jejich procentuálního zastoupení až na současných 30 % českých domácností přitom nelze přičítat vyššímu průměrnému věku dožití. Nejde zde o domácnosti vdov a vdovců, těch zůstává přibližně stejný počet, ale o samostatné domácnosti takzvaných singles.

Neúplnou rodinu vede téměř vždy žena, je tomu tak v 85 % případů (Možný, 2006, s. 254). Tato skutečnost představuje závažný celospolečenský problém, protože pozice matek – samoživitelek na trhu práce je mimořádně obtížná. Jejich faktické znevýhodnění rodičovstvím není ze strany státu adekvátně kompenzováno.

Tvrzení o zvyšujícím se počtu neformálních rodinných soužití je tedy skutečně statisticky prokazatelnou skutečností. Nejde zde o nějaký návrat k původním životním zvyklostem, ale o zásadní změnu chování českého obyvatelstva, ke které došlo během života několika málo generací. Grafy prozrazují (Možný, 2006, s. 253), že dnes prakticky jen polovina českého obyvatelstva žije v úplné rodině.

1.4.3 Nárůst rozvodovosti

Rozvodovost v českých zemích skutečně vzrostla na několiknásobek, a to i tehdy, posuzujeme-li situaci v delším časovém období. Trend vzrůstu rozvodovosti je patrný zvláště po roce 1950. Z původní tehdejší rozvodovosti pohybující se okolo 10 % je to současných téměř 55 % (Možný, 2006, s. 267). Ze statistického hlediska náleží Česká republika mezi země s vyšší rozvodovostí.

Ač je tedy trvalé rodinné soužití obecně hodnoceno jako jedna z podmínek úspěchu v osobním životě, realita tomu neodpovídá. Jako statisticky významný ukazatel spjatý s úrovní rozvodovosti se ukazuje vzdělání manželů. Panuje zde nepřímá úměrnost, tedy čím vyšší vzdělání manželů, tím statisticky nižší pravděpodobnost rozvodu. Naopak méně statisticky významná je délka trvání manželství. Rozvod sice hrozí především mladým manželstvím, rozvádějí se ovšem i manželé, kteří spolu žili po mnoho let.

Rozvod není definitivní ztrátou zájmu o partnerské soužití, rozvedení mnohdy vstupují do nových manželství, případně do neformálních partnerských vztahů. Pokud mají děti, vznikají tak složité variace příbuzenských vztahů v podobě soužití vlastních, nevlastních, případně i adoptovaných potomků.

1.4.4 Omezování počtu dětí v rodině

Zatímco se v roce 1975 narodilo 192 000 dětí, dnes je to sotva polovina (Možný, 2002, s. 26). Porodnost radikálně klesla zejména po roce 1989. Narůstá počet celoživotně bezdětných žen. Porodnost se dnes pohybuje silně pod nutnou reprodukční mírou, která zajistí přirozenou obměnu obyvatelstva při zachování jeho kvantity. Tato míra činí něco více než dvě děti na jednu ženu, v ČR je to momentálně 1,17 dítěte na jednu ženu. Ani prognózy do budoucnosti nejsou příznivé, počítají s dosažením úrovně porodnosti v rozmezí 1,3 – 1,5 dítěte na jednu ženu (Možný, 2002, s. 26).

Při obecném zhodnocení těchto údajů si nelze nepovšimnout zjevné disproporce mezi deklarovanými hodnotami a následným chováním. Současná česká společnost stále ještě chápe pevnou a funkční rodinu jako významnou podmínku životní spokojenosti, v praxi ovšem selhává při jejím budování. Některým lidem jako kdyby chyběla schopnost zvládnout vybudování uspokojivého a naplňujícího partnerského vztahu.

2 MANŽELSTVÍ

Jestliže bylo značně problematické již výše uvedené vymezení termínu rodina, ani u termínu manželství tomu není jinak. Instituce manželství je kulturně a historicky ještě rozmanitější než sama rodina. Odráží se v ní tisícileté zkušenosti lidstva, jeho pokusy o nalezení co nejvhodnějšího způsobu uspořádání partnerských vztahů, odpovídajícího aktuálním potřebám.

Většina odborníků předpokládá, že druh *Homo sapiens sapiens* po naprostou většinu své existence manželství jako formu uspořádání vzájemných partnerských vztahů neznal (Miňhová a Prunner, 2000, s. 142). Zdá se, že první prehistorická lidská společenství byla veskrze promiskuitní.

Vývojový mezistupeň mezi tímto neuspořádaným stavem a manželstvím pravděpodobně představuje panalua, tedy skupinové manželství všech bratrů s jejich ženami nebo všech sester s jejich muži. Panalua je dodnes existujícím způsobem soužití příslušníků některých přírodních společenství.

Polygamie, jako manželské soužití více než dvou partnerů, může mít dvě odlišné formy. Buď jde o takzvanou polygynii, tedy soužití jednoho muže s několika manželkami, nebo polyandrii, svazek jedné ženy s více manželi. Polygynie je v praxi daleko častější než polyandrie. Je známa z mnohých historických pramenů, i dnes více než 80 % současných kultur polygamii přinejmenším připouští (Giddens, 1999, s. 157).

Vývojově nejmladším typem manželství je monogamie, soužití jednoho muže a jedné ženy. Tento způsob soužití je typický pro středoevropský prostor, proto se jím budeme i dále zabývat.

2.1 Definice manželství

Stejně jako bylo možné definovat různým způsobem rodinu, je možné různě definovat i manželství. Shodným rysem všech definic je důraz na přítomnost právního aspektu, jenž instituci manželství provází. Poté v definicích následují další informace, které tuto základní doplňují. V nich se již jednotlivé definice odlišují v závislosti na profesním zaměření jejich autorů.

Již definice manželství uvedená ve Slovníku sociální práce Oldřicha Matouška (s. 97) poskytuje celou řadu neopomenutelných informací. V první řadě dává do

vzájemného vztahu rodinu a manželství. Uvádí, že manželství je podsystemem rodiny. Rodina může existovat bez uzavřeného manželství, uzavření manželství je však podle Matouška pro rodinu jako celek nezanedbatelnou výhodou, zvláště tehdy, je-li samo o sobě funkční a spokojené. Uzavření občanského sňatku taktéž zjednodušuje právní uspořádání vzájemného partnerského vztahu, přičemž autor neopomíjí ani druhou, historicky starší možnost, legitimizaci vztahu mezi mužem a ženou náboženským obřadem. Uzavření manželství prý má podle Matouška i své ekonomické výhody.

Mičienkův Příruční slovník občana (s. 77) definuje manželství jako „...*dobrovolně uzavřený a zákonem chráněný vztah muže a ženy, jehož hlavním účelem je založení rodiny a výchova dětí*“. Z této definice již cítíme snahu zdůraznit roli státu, jeho zainteresovanost při vzniku manželského svazku.

Anthony Giddens (1999, s. 156) se naopak vyhýbá definování subjektu, který při uzavírání manželství hraje zásadní roli, a manželství definuje obecně jako „...*sociálně akceptovaný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci*“.

Psychologický slovník Pavla Hartla a Heleny Hartlové (2000, s. 301, 302) nenabízí pouze jedno, ale hned několik hesel zabývajících se manželstvím. Kromě základního hesla manželství bez dalšího přívlastku zde najdeme výklad různých forem manželství co do počtu ve vztahu zúčastněných osob, výklad termínu manželství na zkoušku, manželství neplodného, nezralého a podobně. Základní definice manželství nicméně hovoří o manželství jako o zvykovém právu nebo zákonem definovaném soužití muže a ženy, popřípadě několika partnerů. Tato definice již prozrazuje širší kulturní i právní záběr autorů slovníku, neboť má daleko univerzálnější rozměr.

Z výše uvedených definic můžeme vyvodit jednu základní skutečnost. Zatímco rodina, rodinné soužití je realitou založenou více na pocitech a skutečném prožívání vztahů mezi zúčastněnými, manželství je již záležitostí celkově „vážnější“, vnášející do partnerského vztahu alespoň navenek jistou oficialitu a serióznost. O svém rodinném soužití tak mohou hovořit partneři celkem libovolně a s uplatněním značné dávky subjektivity vlastního prožívání vztahu, manželství však musí být uzavřeno předeepsaným způsobem, jinak jednoduše neexistuje.

2.2 Právní vztahy mezi manželi

Manželství je institucí starobylou, čemuž odpovídá i rozmanitost právních norem manželstvím se zabývajících, jakož i varianty úprav právních vztahů mezi manželi. Právní věda začala velmi brzy hovořit o rodinném právu jako souhrnu právních předpisů upravujících společenské vztahy v manželství, mezi těmi, kdo hodlají uzavřít manželství, mezi rodiči a dětmi, mezi dalšími blízkými příbuznými a mezi dětmi a těmi osobami, které vystupují na místě jejich rodičů v případě osvojení a pěstounské péče.

Úpravy manželských vztahů nalzáme již v nejstarších pramenech práva, v právních obyčejích, v soudních nebo právních precedentech, a samozřejmě v normativních právních aktech. Kodifikaci zavedeného systému zajišťovala alespoň v evropské oblasti zprvu církve, posléze státem přijaté systémy práva.

2.2.1 Manželství z pohledu současné právní úpravy

Současná právní úprava, platná pro území České republiky, vychází z více pramenů. Hlavním pramenem rodinného práva, jež se týká konkrétně problematiky manželství, je ovšem zákon č. 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů, přesně tedy jeho první část.

Zákon o rodině se zabývá nejen vznikem manželství, ale počítá i s možností zániku manželství, zde úmrtím či prohlášením za mrtvého, a možností zrušení manželství rozvodem.

Právním základem vztahů mezi manželi je zásada solidarity a rovnosti v rozhodování obou manželů. Ze zákona vyplývá, že oba manželé mají stejná práva i povinnosti. K jejich povinnostem náleží společný život, vzájemná věrnost, vzájemný respekt a uznání důstojnosti druhého, vzájemná pomoc, společná péče o děti a vytváření zdravého rodinného prostředí. Na chodu společné domácnosti se podílejí oba podle svých schopností, společně rozhodují o záležitostech rodiny.

Manželství můžou v České republice uzavřít pouze osoby opačného pohlaví a starší osmnácti let. Zákon vylučuje uzavření manželství mezi osobami stejného pohlaví. Ze závažných důvodů ale může soud povolit manželství osobě starší 16 let. Manželství se uzavírá na základě svobodného a souhlasného prohlášení muže i ženy. Zákon požaduje, aby prohlášení bylo učiněno veřejně a slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků. V písemné žádosti o uzavření manželství snoubenci prohlašují, že znají svůj zdravotní stav,

uvážili úpravu budoucích majetkových vztahů a nejsou jim známy okolnosti vylučující jejich manželství.

Manželství vzniká podle zákona o rodině občanským nebo církevním sňatkem. Po občanském sňatku je možné uzavřít sňatek církevní, ten však již nemá žádné právní následky. Uzavření občanského sňatku po církevním zákon vylučuje.

Řešením majetkových záležitostí po rozvodu se zabývá občanský zákoník. Rozvod může proběhnout jen u soudu.

Zákon o rodině ošetřuje i takové záležitosti, jako je užívání společného jména, tematiku osvojení, poručenství a opatrovnictví, výživného a podobně, pro naše téma jde však o opomenutelné informace.

2.2.2 Manželství podle církevního práva

Nebude jistě bez zajímavosti seznámit se s výkladem manželství z pohledu církevního práva. Katolická církev totiž hrála při uzavírání manželství z historického hlediska významnější roli než stát, jehož význam vzrostl až v moderní době. Kanonické církevní právo vychází primárně z bible a spisů církevních otců, tato zásada platí i pro ošetření záležitostí spjatých s manželstvím.

Pro katolickou církev je manželství jednou ze svátostí. Je zde možné rozlišit manželství křesťanské, vznikající v případě, kdy jsou oba snoubenci pokřtěni, polokřesťanské, kdy je pokřtěný pouze jeden z nich, a nekřesťanské manželství mezi nepokřtěnými snoubenci.

Aby nabylo manželství církevního významu, musí být uzavřeno kanonickou formou, tedy před oddávajícím a dvěma svědky. Odlišně jsou stanoveny věkové hranice. K platnému uzavření manželství musí muž dovršit šestnáct let, žena čtrnáct let. Rozdíl v požadavku minimálního věku pro uzavření manželství mezi zákonem katolické církve a světskými zákony jednotlivých zemí smazávají nařízení biskupské konference, které stanoví pro svou oblast takový věk, který vyžaduje místní zákonodárství (*Zneplatňující překážky De impedimentis dirimentibus*, [online]).

Církevní právo rozděluje překážky bránící uzavření manželství na nedispensovatelné a odstranitelné dispencí. Do první skupiny náleží například překážka trvalé sexuální impotence nebo překážka již existujícího manželského svazku, dispensovatelná je kupříkladu překážka rozdílnosti kultu, překážka svátosti svěcení, slibu

čistoty a jiné. Zvláštní pozornost věnuje církevní právo překážce pokrevního příbuzenství, jež je v některých případech nedispenzovatelná, v některých odstranitelná dispenzí.

Podstatným prvkem vzniku manželství podle církevního práva je manželský souhlas. *„Jedná se o kombinovaný úkon vůle, kterým si muž a žena vzájemně předávají a od druhého přebírají po celý život trvajících a výlučné právo na manželské společenství.“* (Langer, 2005, s. 34) Manželský souhlas není možné v žádném případě dispenzovat, z čehož vyplývá výlučnost a trvalost manželského svazku v očích katolické církve. *„Platně uzavřené a konzumované manželství nemůže rozloučit žádná lidská moc, jenom smrt.“* (Langer, 2005, s. 35)

Forma uzavření manželství nebyla zprvu jednotně stanovena pro všechny oblasti, kde křesťanství převážilo. IV. lyonský sněm v roce 1215 ve snaze zabránit sňatkovým podvodům, které byly díky nižší míře komunikačních možností v té době snaze realizovatelné, zavedl ohlášku před sňatkem. K detailnějšímu ustanovení formy uzavření manželství přispěl dále tridentský koncil. Současná forma uzavírání manželství je ustavena přibližně od počátku 20. století.

Osobou oprávněnou oddávat bývá delegovaný duchovní, za jistých podmínek jí ovšem může být i zmocněný laik. Platí zde zásada, že farář ve své farnosti oddává platně své farní příslušníky. Mimo území je třeba k platnému oddání snoubenců zvláštní povolení.

I církevní právo zná rovnost obou manželů v právech a povinnostech. Hlavní jejich povinností je starat se o výchovu dětí.

K řešení nesouladu mezi manželi církevní právo nabízí odloučení za trvání manželství. Platnost manželství se jím neruší, jde o řešení praktického významu, kdy soužití s partnerem již není možné, například pro manželskou nevěru nebo nevlídné, ponižující, život ohrožující, nemorální či podobné jednání jednoho z partnerů. Odloučení může být trvalé, nebo na dobu určitou.

2.3 Manželství staršího středního věku

Manželství prochází stejně jako každý jiný vztah různými vývojovými fázemi. Ty nejsou náhodné, dají se víceméně vysledovat v každém dlouhodobě trvajícím manželském svazku. Této skutečnosti využili autoři odborné i popularizační literatury, aby každou z fází podrobněji popsali a charakterizovali ji.

Manželství staršího středního věku je v pořadí třetí očekávatelnou fází vývoje manželství.

Za první fázi je považováno mladé bezdětné manželství, charakteristické formováním materiálních předpokladů pro život rodiny. Lidově je někdy také tato fáze označovaná jako „snášení do hnízda“. Vyznačuje se snahou vytvořit co nejlepší podmínky pro budoucí fungování rodiny, a to nejen po materiální stránce. Ideální tedy je, pokud se mladým partnerům v této době podaří nalézt odpovídající bytový prostor, postupně jej vybavovat a připravit na příchod dítěte nebo dětí.

Mladé bezdětné manželství se postupně mění na rodinu s malými dětmi. Dosavadní sociální role manželů se tím začínají znásobovat. Manželé se stávají rodiči, nově si tedy osvojují své rodičovské role, později, s tím, jak jejich děti dorůstají, je začínají vnímat jako své rovnocenné partnery, kteří získávají podíl na rozhodovacích procesech v rodině.

Manželství staršího středního věku charakterizuje zcela jiná situace. Odrostlé děti odcházejí od svých rodičů, což může být jednou z komplikací takzvané krize středního věku, již rodiče v tomto věku obvykle procházejí. Děti se stávají dospělými, zakládají vlastní rodiny, budují si svou kariéru. Jejich rodiče potom musí pro sebe nacházet novou životní perspektivu, což nebývá vždy jednoduché. Přichází i další vlna rozpadů manželství, těch, která dosud alespoň formálně fungovala na základě vzájemné dohody obou manželů, že se rozvedou až poté, co děti dospějí.

Situaci ovšem není možné nahlížet zjednodušeně tak, že manželství staršího středního věku je jen mimořádně složitým a rizikovým obdobím, které přináší pouze negativní zážitky. Zároveň jde o životní období plné nových výzev, jejichž naplnění skýtá prostor k obohacení dosavadního možná už trochu jednotvárného životního stylu. Život s malými dětmi je přece jen do jisté míry svazující, zvláště dnes, v době nukleárních rodin, kdy prarodiče nemohou nebo ani nechtějí věnovat vnoučatům tolik času, jako jim věnovali nebo mohli věnovat v minulosti. Takzvaná dvoukariérová manželství (Buriánek, 1996, s. 103) se během manželství staršího středního věku opět stávají jednokariérovými, hektický profesní a rodinný život získává na klidu.

Vzhledem k neobyčejné bohatosti jevů manželství staršího středního věku doprovázející, bude tedy vhodné výše jen velmi stručně nastíněné charakteristiky podrobněji rozebrat.

2.3.1 Odrůstající děti

Pro manžele s malými dětmi bývá trávení volného času s nimi nebo alespoň vedle nich jedním z ústředních životních témat. Jde o období, kdy se od rodičů očekává nejsilnější výchovné působení na děti, ideálně v součinnosti se školou a dalšími výchovnými a vzdělávacími zařízeními. Důležitou součástí takového úspěšného působení je vytváření domova jako pomyslného bezpečného přístavu, do něhož se děti mohou vrátit z rozbouřených vod okolní společnosti.

V manželství staršího středního věku toto životní téma pomalu ustupuje do pozadí. Dítě, nyní již spíše odrostlý adolescent, dospívající, se mnohdy samo a dobrovolně vydává do nejistoty okolního světa. Stává se daleko více „architektem“ svého života, než tomu bylo ještě před pár lety. Z pozice vychovávaného jedince se dostává do pozice rovnocenného partnera dospělých, se všemi právy i povinnostmi k tomu náležejícími. Jeho názory je od nynějška zapotřebí brát vážně.

Toto období přerodu vztahu mezi rodiči a dětmi je rizikové nejen pro doposud existující rodinné vztahy, ale i pro samo dítě. *„Bývá spojeno s vážnými osobními krizemi, kotrmelci a vylomeninami, které jako vnější pozorovatelé těžko chápeme a jako rodiče ... těžko odpouštíme.“* (Říčan, 2004, s. 191) Rodiče pak mohou odmítnout respektovat nové postavení svého dítěte, ani dítě jako právě dospělé nemusí svůj vstup do společnosti úspěšně zvládnout.

Testem vyzrálosti postoje rodičů k dítěti bývá volba jeho budoucího povolání. Takové rozhodnutí lze udělat s dítětem nebo za dítě. Druhý případ je dokladem neschopnosti rodičů odpoutat se od svého dítěte. Očekávatelná vzpoura proti rodinným poutům může vést až k úplnému odcizení, může mít fatální následky.

Faktor rizikovosti, spočívající v oslabeném vlivu rodiny při vstupu nyní již dospělého dítěte do plnohodnotných společenských vztahů, je také označován jako takzvaná krize dospívání. Společnost v tomto období respektuje faktickou nevyzrálost osobnosti právě dospívajícího a pohlíží na jedince nacházejícího se v tomto období celkově mírněji a tolerantněji než později. Počítá se s tím, že adolescent může cítit potřebu provokovat své okolí, nedbat na svou bezpečnost, opíjet se a zkoušet drogy, chovat se bezohledně ke starším lidem. Případně udělované tresty za tyto prohřešky jsou, pokud nejde o opakované přečiny a trestné činy, zpravidla udělovány ve spodní hranici možné výše.

Pro dospívajícího může být na druhou stranu toto životní období zároveň i mimořádně přínosným. Může jít o období dobrovolného sebevzdělávání, prvních pokusů o literární tvorbu a vyzrálejší projevy výtvarného umění. I tyto aktivity je možné chápat jako protržení doted' přetrvávajícího okruhu zájmů dítěte.

2.3.1.1 Syndrom prázdného hnízda

Odchod dětí z rodiny není významnou životní událostí jen pro ně samotné. Ve stejné, možná ještě větší míře jde o významnou událost též pro jejich rodiče. „Prázdné hnízdo“ je především testem pevnosti jejich vztahu mezi nimi, teprve poté testem vztahu mezi rodiči a dětmi.

Některé manželské svazky v testu prázdného hnízda bohužel neobstojí. Děti pro ně byly dosud jediným spojovacím článkem, a jakmile mizí z jejich zorného úhlu, není už nic, co by oba partnery nadále spojovalo. *„Druhou manželskou vývojovou krizi zčásti vyvolává nebo alespoň uspišuje odrůstání dětí, které už nejsou tak účinným tmelem manželského soužití: odpadají rodinné výlety a dovolené, děti tráví mnoho času mimo domov a prázdné hnízdo je v dohledu.“* (Říčan, 2004, s. 303) Není náhodou, že druhá vlna rozvodů přichází právě zde.

Oldřich Matoušek (1997, s. 63) dává větší ochotu k rozbití manželského svazku do souvislosti s pocitem „zavírajících se dveří“, tedy snahou jednoho nebo obou manželů dohnat dříve zanedbané. Člověk chce ještě například narychlo, za každou cenu, navázat nový milostný vztah, dokázat ještě v životě to, co v mládí nedokázal. Tato skutečnost odráží současné vnímání manželského vztahu ne jako základny usnadňující naplnění základních životních potřeb, ale sociálního prostoru pro získávání příjemných a zajímavých zážitků (Katrňák, 2000, s. 315).

Pro překonání syndromu prázdného hnízda je důležité, aby oba manželé byli schopni nalézt novou náplň společně tráveného volného času, která by oba uspokojovala. Nejde však jen o toto. Stejně jako se utvářela pravidla fungování manželství na jeho počátku, je třeba utvořit pravidla nová nyní, když se podstatným způsobem změnila podoba rodiny. Manželé by si tedy měli najít čas k prodiskutování problematických oblastí vzájemného vztahu. Každý vztah se vyvíjí, neboť se vyvíjejí i oba partneři. Mechanické setrvávání v zaběhnutých rituálech a neochota o problémech mluvit může být iniciátorem rozpadu manželského svazku.

2.3.2 Krize středního věku

Krize středního věku samozřejmě není vyvolána tím, že člověk žije v manželství. Způsob jejího zvládnání je ovšem přítomností či nepřítomností, především však kvalitou manželského svazku zásadně ovlivněn.

Nejprve by však bylo vhodné osvětlit si, co se vlastně krizí středního věku rozumí. K tomuto tématu se vyjádřilo více autorů. Shrnutí jejich názorů by nemělo opomenout takové, často se s krizí středního věku vyskytující skutečnosti, jako je reálné, osobní uvědomění si vlastní smrtelnosti, přehodnocení dosud vyznávaných hodnot a niternější zaměření osobnosti.

Pro člověka středního věku již vlastní smrt přestává být těžko představitelným zakončením života. Slovy básníka, druhý břeh je pro něho již v dohledu. Střední věk je zenitem života, a po dosažení zenitu lze jen klesat. Dokázat se vypořádat s touto skutečností může být pro někoho mimořádně bolestné. Naopak, kdo dokáže přijmout skutečné uvědomění si limitů své existence se stoickým klidem, má v řešení krize středního věku významnou výhodu.

Přehodnocení dosud vyznávaných hodnot je obvykle spojeno s určitou životní bilancí. Ve středním věku je již člověk schopen reálně zhodnotit, které jeho cíle jsou pouhou iluzí, a o které ještě stojí za to usilovat. *„Být dospělý znamená umět snést ztrátu iluzí a nepropadnout přitom beznaději. Bez naděje, bez životních ideálů se dojísta žít nedá, iluze jsou však ideály falešné, které nesnesou dotek skutečnosti: rozprsknou se jako duhová bublina.“* (Říčan, 2004, s. 277)

Krize středního věku je též provázena hlubším zájmem o vlastní nitro. Tuto skutečnost vysvětlují psychologové různým způsobem, nicméně z charakteristiky proměn psychologického profilu osob v tomto období je vysledovatelné, že i dosavadní extroverti nalézají náhle uspokojení v kultivaci svého nitra. Projevem může být třeba vzrůst zájmu o výtvarné umění, narůstání schopnosti sebereflexe, náhlý zájem o vlastní realizaci uměleckou tvorbou. Je zajímavé, že mimořádné osobnosti při krizi středního věku procházejí obdobím útlumu, aby se později vzchopily k vrcholným výkonům.

Jako každá krize, i krize středního věku je zvládnutelná. Podle Pavla Říčana (2004, s. 286) je dokladem úspěšného zvládnutí krize středního věku snaha pokračovat v již v mládí započatém díle, tedy v jakémsi návratu zpět k lidem. A právě zde hraje pevný manželský svazek naprosto zásadní, určující úlohu. Schopnost dále milovat svého partnera

a nalézat potěšení v jeho přítomnosti, je nejlepším důkazem toho, že člověk dokázal krizi středního věku zdárně překonat.

2.4 Alternativy k manželství

Manželství sice nadále zůstává nejčastější formou soužití dvou partnerů, to ovšem neznamená, že je formou jedinou. V tradiční společnosti se manželstvím otevírala partnerům zcela nová kapitola života. Dnes již tomu tak není. „*Sňatek už není institucí, která znamená počátek společného života a současně i jeho ochranu.*“ (de Singly, 1999, s. 88) Alternativy k manželství díky značné toleranci moderní západní kultury nabyly z historického hlediska na významu, jaký dříve nikdy neměly.

Pokud máme porovnat intenzitu zájmu populace o alternativy k manželskému svazku, prozatím jednoznačně vítězí dvacáté století. To ovšem neznamená, že by se experimentování v této oblasti omezovalo jen toto období. Určitou rozvolněnost, nejprve v uměleckých a aristokratických kruzích, později i v jiných vrstvách společnosti, můžeme pozorovat ve zvýšené míře přibližně během posledních tří století.

Snahy najít alternativu k manželství ideově zpravidla vycházejí z pozic liberalismu nebo feminismu. Liberalismus přispívá svým výjimečným důrazem na hodnotu osobní svobody a osobního rozhodnutí, feminismus pak svým kritickým pohledem na dosavadní formu uspořádání vztahů mezi mužem a ženou, kterou považuje za jednostranně nevýhodnou.

Proces hledání alternativ k manželství se stal předmětem zájmu psychologů i sociologů. Výsledky jejich studia, především tedy charakteristika jednotlivých typů alternativ k manželství, jsou předestřeny v následujícím textu.

2.4.1 Nesezdaná soužití

Nejčastější formou alternativy k manželství je nesezdané soužití. To je definováno (Matoušek, 2008, s. 114) jako soužití muže a ženy, nelegitimované sňatkem, v jedné, případně dvou domácnostech. Synonymem termínu nesezdané soužití, často se vyskytujícím v odborné literatuře, je slovo kohabitanace.

Nesezdaná soužití se ve statisticky významnější míře poprvé objevila na přelomu 18. a 19. století, v období překotné urbanizace a industrializace. Nesezdaná soužití tehdy představovala závažný sociální problém, protože jejich existence byla z důvodu nesnadné

legitimizace v tomto partnerském svazku narozených dětí doprovázena jejich masovým odkládáním do sirotčinců.

Druhá vlna zájmu o společný život dvou nesezdaných partnerů přišla po druhé světové válce. Svou roli na jejím vzniku a intenzitě měl zajisté také nástup státu veřejných sociálních služeb, zvýšené sebevědomí žen a celková neochota poválečné generace k vázání se formálnější svazkem.

I dnes je nesezdané soužití často se vyskytujícím jevem. Jan Jandourek (2008, s. 191) uvádí, že podle výzkumu statistického úřadu Evropské unie jsou nesezdaná soužití nejčastější v Dánsku, kde tvoří 72 % všech partnerských vztahů, a ve Finsku, kde je to 58 % vztahů.

Nesezdané soužití je obecně častější u mladší generace, která ho zpravidla chápe jako zkoušku partnerského souladu ještě před manželstvím. Pokud ovšem partneři nepociťují osobní ani společenský tlak na přerod tohoto soužití do jiné formy, tady do manželství, nesezdané soužití se může stát celoživotní alternativou.

Na skutečnost masivního nárůstu existence nesezdaných soužití byl nucen zareagovat i stát. Právní ochrana nesezdaného soužití nemá sice stejné kvality jako manželství, přesto ale u naprosté většiny evropských států existuje, a to jako ochrana vztahu druh – družka.

Podle sociálních pracovníků (Matoušek, 2008, s. 114) je nesezdané soužití zvláště rizikovým pro děti v takovém svazku narozené. Takové děti mají statisticky výraznější pravděpodobnost, že budou brzy vyrůstat pouze s jedním z rodičů. Ekonomové nicméně upozorňují na skutečnost, že společnost se v tomto ohledu chová poněkud schizofrenním způsobem. Na jednu stranu je dlouhodobé nesezdané soužití dáváno do souvislosti se znepokojujícími společenskými jevy, na druhou stranu jsou ženám – svobodným matkám poskytovány větší ekonomické výhody než ženám – manželkám. Tuto skutečnost nelze bagatelizovat, protože alespoň v ČR je četnost výskytu nesezdaných soužití podle regionů v přímé úměře k výskytu vysoké nezaměstnanosti, závislosti na sociálních dávkách, sebevraždnosti a podobně (Matoušek, 2008, s. 114).

2.4.2 Soužití v komunách

Myšlenka nahrazení manželství soužitím v komunách nemá, jak by se mohlo na první pohled zdát, svůj základ v uvolněné atmosféře šedesátých let minulého století, ale

ve sféře experimentů náboženské povahy. Některé z náboženských sekt myšlenku rovnosti a vzájemné pospolitosti rozšířily i na oblast partnerského soužití. Záslouhou Aloise Jiráska vstoupila v tomto ohledu do širšího povědomí českého národa sekta adamitů, jejíž bližší poznání je dnes bohužel již nemožné. Všechny zprávy, které se o ní dochovaly, pocházejí z pera jejích odpůrců a kritiků, nemohou tedy být objektivní.

Silným podnětem pro vznik komun bylo nábožensky zanícené, zároveň však co do postoje státu ke svým občanům velmi liberální prostředí právě vzniklých Spojených států amerických. Během 19. století zde vzniklo několik náboženských komun. Anthony Giddens (1999, s. 178) konkrétně popisuje situaci v komunitě nazvané Oneida. Komunita vznikla v Nové Anglii a trvala přibližně po třicet let. Platila zde zásada, že všichni muži jsou manželi všech žen a všichni jsou zároveň rodiči všech v komunitě narozených dětí. Rosabeth M. Kanter (1972, s. 133) považuje právě tuto zásadu za jednu z hlavních příčin, proč komuna tak dlouho přetrvala, na rozdíl od ostatních. Nebezpečím ohrožujícím celkovou stabilitu takové komunity je zde totiž snaha vůdce či vůdců komunity privilegovat si možnost partnerského soužití pouze pro sebe, případně ji udělovat jako výsadu.

V šedesátých letech dvacátého století se komunity staly místem pro vyjádření nejrůznějších ideologických názorů. Vznikaly tak komunity environmentalistů, anarchistů, feministek, punkerů. Také varianty uspořádání partnerských vztahů v takových komunitách byly odlišné. Vedle komun v tomto ohledu naprosto nevázaných vznikaly komunity založené na společných ekonomických základech, ale se striktně odděleným partnerským životem dvojic.

Dodnes životaschopné jsou komunity vzniklé během programu znovuosidlování Palestiny židovským obyvatelstvem ve dvacátém století. Mimořádně nepříznivé klimatické podmínky spolu s nepřátelským postojem arabského obyvatelstva vedly osadníky ke vzniku takzvaných kibuců. Kibuc je samostatnou hospodářskou jednotkou s kolektivní správou prostředků. Partnerské soužití muže a ženy zde zůstává zachováno, avšak odpovědnost za výchovu dětí je kolektivní.

2.4.3 Registrované partnerství

Registrované partnerství je vývojově nejmladší formou právního uznání partnerského svazku. Česká republika ho například do svého právního řádu zařadila až v roce 2006. Mnohé státy přitom úpravu tohoto typu ani nemají, nebo naopak přiznávají možnost uzavřít registrované partnerství jak osobám stejného, tak opačného pohlaví.

Situaci registrovaných partnerů konkrétně ošetřuje zákon č.115/2006 Sb. Přijetí zákona tohoto typu bylo jistým druhem kompromisu mezi požadavkem možnosti uzavřít plnohodnotné manželství i osobami stejného pohlaví a vůlí ponechat tuto situaci bez jakékoli právní úpravy.

Registrované partnerství je v České republice určeno dvojicím stejného pohlaví, které chtějí svůj vztah legitimizovat. Uzavřením registrovaného partnerství partneři nabývají stejných práv a povinností jako manželé. Jejich vztah je tedy vztahem rovnoprávným, založeným na vzájemné solidaritě. Partneři mají ze zákona vůči sobě vyživovací povinnost. Jisté rozdíly zde ale jsou, a to v oblasti osvojování dětí a v oblasti občanskoprávní, například v ošetření společného nájmu bytu.

Počty registrovaných partnerů jsou řádově nižší než počty žijících v nesezdaných soužitích. Za pět let trvání platnosti zákona o registrovaném partnerství využilo možnosti uzavřít tento typ svazku něco přes 1 100 párů (Jiříčka, [online]).

3 RODINA A MANŽELSTVÍ PRIZMATEM ČÍSEL

Jestliže jsme si v předchozích dvou kapitolách ujasnili obsahovou náplň termínů rodina a manželství, vývoj této podoby sociálních vztahů v historii i aktuální problémy obou, zbývá nám ještě nahlédnout na rodinu a manželství prizmatem čísel. K dispozici jsou výsledky celé řady průzkumů. Některé z nich, například výsledky práce Ivo Možného, jsme zde již využili, jiné budou využity v následujícím textu. Vztah mezi rodinou a manželstvím je popsitelný celou řadou různých způsobů.

3.1 Rodina, manželství a statistika

Český statistický úřad v tomto roce na svých internetových stránkách zveřejnil aktuální údaje z Demografické ročenky České republiky pro rok 2010 (*Demografická ročenka ČR 2010*, [online]).

Výpovědní hodnotu o vnímání manželství v české populaci mají bezesporu údaje o narozených dětech podle legitimacy. Narození dítěte se totiž může stát jedním z impulsů k transformaci dosud nesezdaného soužití v manželství. Minulý rok se narodilo celkem 117 446 dětí, z toho v manželství 70 162. To znamená, že mimo manželství se v roce 2010 narodilo přes 40 % dětí. Na venkově (za venkov jsou přitom považována sídla do 2 000 obyvatel) se narodilo mimo manželství 37 % dětí, ve městech něco přes 41 % dětí.

Ze srovnání s údaji za rok 2009 vyplývá, že podíl nemanželských dětí na narozených každým rokem stále narůstá. V roce 2009 se mimo manželství narodilo celkem 46 110 dětí, to je 38,8 % z celkového počtu. I pohled do vzdálenější minulosti tento trend jen potvrzuje. V roce 2006 se například mimo manželství narodilo 33,3 % dětí.

Sňatků bylo v roce 2010 uzavřeno 46 746, což je o 1,1 tisíce méně než v roce předchozím. Historicky nejmenší počet uzavřených manželství v posledních letech byl zaznamenán v roce 2003 (pouze 48 943). V následujících letech počet sňatků rostl, a od roku 2008 přichází opět pokles, který může být pouze přechodný vzhledem k vysokému nárůstu v roce 2007 (57 157 sňatků), ale také může být počátkem dlouhodobějšího snižování počtu sňatků, ke kterému přispěje i oslabující se populace sňatkuschopného obyvatelstva.

Se sňatečností jde ruku v ruce i rozvodovost. Po přechodném snížení počtu rozvodů v roce 2009 se jejich počet vrátil na obvyklou hodnotu. V roce 2010 bylo rozvedeno 30 783 manželství, tedy o 1 650 více než v roce 2009. Podíl manželství končících rozvodem (úhrnná rozvodovost) se vrátil na 50 %. Nejvyšší míru rozvodovosti mají manželství po 2 až 5 letech trvání. Dvě třetiny návrhů na rozvod podaly ženy. V 57,3 % manželství, končících rozvodem, žily nezletilé děti. Celkem to bylo 26,5 tisíce dětí (*Pohyb obyvatelstva – rok 2010*, [online]).

Známý český sexuolog Radim Uzel ([online]) nedávno publikoval výsledky průzkumu provedeného v roce 2008 v Evropě, zaměřeného na hodnoty přisuzované instituci manželství. Bylo zjištěno, že větší důležitost přisuzují manželství ženy než muži, a to ve všech zemích bez rozdílu. Zatímco muži se ve svých názorech na manželství liší v závislosti na svém věku a skutečnosti, zda jsou sami ženatí, ženy přisuzují manželství všeobecně vysokou hodnotu bez ohledu na svůj vlastní věk. Pokud jsou dílčí rozdíly mezi ženami, potom podle jejich vzdělání a stavu. Nejvyšší hodnotu manželství přisuzují vdané a vysokoškolsky vzdělané ženy.

Jednou z otázek výzkumu bylo, zda dotazovaní považují manželství za zastaralou instituci. V západní Evropě, ale i v sousedním Rakousku s tímto výrokem souhlasilo vyšší procento dotázaných než u nás. Konkrétní podíl kladných odpovědí na tuto otázku se pohyboval mezi 30 – 35 % ve Francii, Belgii a již zmíněném Rakousku. V České republice souhlas s tímto tvrzením vyjádřilo 25 % mužů a 21 % žen.

Výsledky zjištěné v tomto průzkumu je možné srovnat s průzkumem konaným Centrem pro výzkum veřejného mínění v roce 2006. Srovnání napovídá, že názor na instituci manželství v české společnosti nepodléhá náhlým výkyvům, je víceméně stabilní.

Centrum pro výzkum veřejného mínění se ve svém průzkumu zaměřilo jednak na vnímání manželství jako instituce, jednak na ochotu dotazovaných do něj vstoupit. Podle výsledků šetření (*Průzkum: Manželství má pořád smysl*, [online]) manželství nepovažuje za zbytečnou instituci 70 % respondentů. Ochotu vstoupit do manželství deklarují přibližně dvě třetiny dotázaných. Procento svobodných žen ochotných v budoucnu uzavřít sňatek je o něco vyšší než procento svobodných mužů. Dotázané ženy chtějí vstoupit do manželství v 64,4 % případů, muži v 63,6 % případů.

Značně rezervovanější postoj k manželství vyjadřují rozvedení. Znovu vstoupit do manželství chce přibližně šestina z rozvedených dotázaných, ženy opět o něco více než muži, a to v poměru 16,9 % ku 16,0 %.

Přání uzavřít sňatek v nejnižším procentu vyjadřují ovdovělí. Pouze 3,2 % ovdovělých žen by se chtělo opět vdát. Podle průzkumu znovu uzavřít manželství nechtějí žádní ovdovělí muži.

3.2 Interpretace statistických šetření

Výsledky statistických šetření je vždy možné interpretovat různými způsoby. Zkombinujeme-li je však s informacemi získanými v odborné literatuře, potvrzenými se jeví přetrvávající důležitost existence kvalitního partnerského vztahu pro spokojený a naplněný život, historická proměnlivost podoby partnerských vztahů a podceňování významu instituce manželství, alespoň v současné západní společnosti. Nepotvrzené se naopak zdá být tvrzení o krizi rodiny.

Nalezení vyhovujícího partnerského vztahu přes veškerou glorifikaci a obdiv určitých vrstev společnosti k samostatným, flexibilním a nezávislým jedincům zůstává stále důležitým předpokladem životní pohody a štěstí.

Psychologové vysvětlují tuto skutečnost na základě stupňovitého uspořádání potřeb. Potřeby člověka zůstávají napříč věky stále stejné. Přes veškerý civilizační pokrok a vymoženosti následuje potřeba bezpečí a jistoty, náležitosti, úcty a uznání ihned po uspokojení základních fyziologických potřeb. Kvalitní partnerský vztah takové potřeby naplňuje nejvhodnějším způsobem.

3.2.1 Proměnlivost podoby partnerských vztahů v čase

Partnerské soužití jednotlivců se v průběhu vývoje lidské společnosti měnilo, nabývalo nejrůznějších forem. Jednotlivé kultury a lidská společenství čelily odlišným přírodním podmínkám i jinak působícím faktorům a ve snaze uspět hledaly a nalézaly řešení konkrétní podoby soužití svých členů.

Toto na první pohled banální zjištění s sebou přináší jeden významný poznatek. Kultury se nejen v oblasti partnerských vztahů vyznačují mnohotvárností a jedinečnými vzorci chování. Ty se mohou zdát příslušníkům jiných kultur podivné a nepochopitelné,

někdy dokonce primitivní a zaostalé. Současná sociologie se snaží na tento etnocentrismus, tedy tendenci posuzovat jiné kultury podle vlastních měřítek, upozorňovat a omezovat ho.

3.2.2 Krize rodiny

Proměna podoby rodiny v moderní společnosti spolu s opouštěním některých tradičních funkcí rodiny vedla ke vzniku názoru, že rodina je dnes v krizi. Úvahy o krizi rodiny přitom nejsou nijak nové, psal o ní již před více než stoletím jeden z prvních českých sociologů I. A. Bláha (Petrušek, 2009, s. 94).

Argumentace zastánců teorie o krizi rodiny je založena na dokladovatelné snižující se míře sňatečnosti a zvyšující se rozvodovosti. To je ovšem nepřesná interpretace. Její chybou je záměna manželství a rodiny. Jestliže rodina dnes existuje v nejrůznějších nových podobách, není to příznakem její krize, ale její proměny, adaptability, schopnosti reagovat na změněné společenské podmínky. „*Moderní rodina, pro niž je charakteristická potřeba svobody, není v krizi.*“ (Montoussé a Renouard, 2005, s. 296)

3.2.3 Pokles významu manželství

Jestliže tvrzení o krizi rodiny není namístě, je třeba se blíže zaměřit na vystižení podstaty proměny, k níž bezpochyby ve společnosti dochází. Ta spočívá v poklesu významu manželství jako tradiční instituce stvrzující partnerský vztah. Uzavření manželství z právního hlediska nadále zůstává významnou záležitostí se všemi dopady, pohled společnosti na nesezdané páry se ale radikálně změnil. „*V současnosti nedochází ani tak k odmítnutí rodiny, jako spíše k odmítnutí manželství a tradičních forem rodinného soužití založených na stálosti a přísném rozdělení rolí.*“ (Montoussé a Renouard, 2005, s. 296)

Společnost se nicméně neustále vyvíjí. Nelze tedy vyloučit, že instituce manželství nabude znovu v očích společnosti své ztracené prestiže. Pokud však zůstane zachována dosavadní role sociálního státu přinejmenším na stejné úrovni jako dnes, není možné si od zvýšení společenské prestiže manželství slibovat snížení rozvodovosti či menší výskyt případů oddělených domácností již sezdaných párů. Uzavření manželství ještě není zárukou šťastného partnerského vztahu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V dnešní době se hovoří o tom, že manželství je v krizi, že mladí lidé stále častěji volí alternativy k manželskému soužití, upřednostňují volnost a seberealizaci hledají v jiných oblastech života. Negativní postoj k manželství může být způsoben i vysokou mírou rozvodovosti, která má v posledních letech vzrůstající tendenci.

V praktické části mé bakalářské práce jsem se zaměřila na osoby, setrvávající v dlouhodobém manželském svazku, zajímalo mě, v čem vidí smysl, výhody či nevýhody manželského soužití, co jim manželství přináší, na jakých hodnotách je jejich dlouhodobý manželský svazek založen.

Cílem výzkumu je tedy zjistit názory a postoje žen a mužů, kteří žijí v dlouhodobém manželském svazku, na instituci manželství. Jedná se o výzkumný problém popisný, který zobrazuje popis reality, situace či jevu. Popisný neboli deskriptivní výzkum slouží k získávání informací o aktuálním stavu jevů s ohledem na proměnné či podmínky v dané situaci. Při takovém výzkumu lze využít jako výzkumnou metodu pozorování, škálování, dotazník nebo interview (Gavora, 2000, str. 26).

4.1 Výzkumné otázky

K dosažení výzkumného cíle jsem si stanovila hlavní výzkumnou otázku: Jaké názory a postoje zauímají k instituci manželství ženy a muži, kteří žijí v manželském svazku déle jak dvacet let?

Dílní výzkumné otázky:

- Jaké důvody především vedly manžele k uzavření sňatku? (ot. 8 -13 v dotazníku)
- Co dlouhodobé soužití v manželství ženám a mužům přináší? (ot. 14 – 16 v dotazníku)
- Jak ženy a muži hodnotí své dlouhodobé manželství? (ot. 17 – 24 v dotazníku)
- Jak ženy a muži překonávali či překonávají manželské krize? (ot. 25 – 29 v dotazníku)

4.2 Metody výzkumu

K realizaci zamýšleného výzkumu bylo nutné stanovit výzkumnou strategii. Vzhledem k předmětu výzkumu jsem zvolila kvantitativní výzkum a jako formu sběru dat jsem použila dotazníkovou metodu. Pro můj výzkum je dotazník optimální, jelikož se zabývám citlivým tématem, které by bylo obtížné zkoumat technikami vyžadujícími bližší kontakt s respondentem. Dotazník je poměrně neinvazivní, respondent není vystaven stresu ze svěřování se cizí osobě. Pro získání upřímných odpovědí je důležité, aby byl respondent přesvědčen o anonymitě výzkumu, což dotazník umožňuje lépe než většina jiných technik sběru dat. Zvolila jsem dotazník vlastní konstrukce, v jehož úvodu byli respondenti informováni o účelu prováděného výzkumu, o tom, že dotazník je anonymní a dále byly uvedeny pokyny k vyplnění dotazníku.

Dotazník byl rozdělen do čtyř oblastí: osobní (demografické) údaje, údaje zjišťující okolnosti uzavření sňatku, hodnocení instituce manželství a hodnocení společného soužití. V dotazníku jsem použila otázky uzavřené, kde respondenti vybírali z předem připravených odpovědí, otázky polouzavřené, kde měli možnost vybrat z předem daných odpovědí nebo uvést svou vlastní odpověď a otázky otevřené, v případě dotazu na počet let „chození“ před uzavřením manželství a počet let trvání manželství.

4.3 Pilotní ověření dotazníku

Před samotným zahájením výzkumného šetření jsem provedla pilotní ověření zkonstruovaného dotazníku. Oslovila jsem pět svých kolegyně v práci, které splňovaly požadovaná kritéria pro výzkumný soubor a požádala je, zda by doma se svými partnery dotazník prošli, ověřili srozumitelnost otázek, zda jsou otázky dobře formulované, jestli nejsou některé otázky nesmyslné, či zda, dle jejich mínění, nějaká otázka nechybí. Nežádala jsem o to, aby dotazník se svými partnery vyplnili, jelikož by jim mohlo být nepříjemné mi dotazníky odevzdat zpět, protože bych viděla, co ony a jejich partneři konkrétně odpověděli. Zpětnou vazbou mi bylo to, že dotazník byl shledán přehledným a zcela srozumitelným.

Z důvodu citlivosti otázek a snahy o pravdivé odpovědi jsem poté dotazník s pomocí interaktivního průvodce vytvořila na internetové stránce VypInTo.cz. Dotazník jsem označila jako neveřejný, jelikož respondenty jsem si zajistila sama, chtěla jsem mít jistotu, že jej vyplní pouze osoby splňující zadaná kritéria pro výzkumný vzorek.

Odkaz na internetové úložiště dotazníku:

<http://nazory-a-postoje-partneru-zi.vyplnto.cz/> heslo TLBH4OIM

4.4 Výběr výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek jsem si stanovila na základě předem určených kritérií. Muselo se jednat o muže a ženy žijící v prvním manželství, trvajícím minimálně dvacet let, žijící ve společné domácnosti, nejméně s jedním dítětem.

Předpokládala jsem výzkumný vzorek minimálně sto respondentů, to znamená celkem minimálně 100 kusů dotazníků.

K výběru výzkumného vzorku jsem použila metodu „sněhové koule“, která spočívá v tom, že původně oslovený respondent nás navede na další osoby splňující zadaná kritéria.

Jelikož ve svém okolí mám velmi mnoho manželských párů z řad kolegů v práci, přátel a spolužáků, kteří splňují zadaná kritéria, oslovila jsem je mailem a požádala, aby i se svými partnery vyplnili dotazník na internetovém úložišti, jehož adresu i heslo pro vstup jsem připojila. Zároveň jsem je požádala, pokud mají ve svém okolí další manželské páry splňující tato kritéria, aby jim mail s odkazem na internetové úložiště předali. Osobně jsem oslovila třicet osm manželských párů, to znamená celkem sedmdesát šest osob. Na internetovém úložišti v době vystavení dotazníku od 3.10.2011 do 1.11.2011 jej vyplnilo celkem sto čtyřicet osob, z toho sedmdesát jedna žena a šedesát devět mužů.

Respondenti z řad osob mně známých pozitivně hodnotili to, že je dotazník uložen na internetovém úložišti a je tedy anonymní a oni mohli pravdivě odpovědět na otázky bez obavy, že by bylo identifikováno, co odpověděli, jelikož některé otázky v dotazníku jsou velmi intimní.

5 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT

Data vygenerovaná na internetové stránce VypInTo.cz jsem upravila dle svých potřeb a vložila do tabulky v programu Microsoft Excel. Poté jsem provedla třídění dat 1. stupně a v některých případech i třídění dat 2. stupně a ze získaných údajů jsem pro přehlednost sestavila tabulky četností a sestrojila grafy.

Pro absolutní četnost používám zkratku a.č., relativní četnost označuji %.

V úvodu seznámím s demografickou charakteristikou výzkumného vzorku a následně vyhodnotím tři oblasti dotazníkového šetření, týkající se okolností uzavření sňatku, hodnocení instituce manželství a hodnocení vlastního manželského soužití.

Odpovědi na otázky v dotazníkovém šetření „určitě ano – spíše ano“ byly pro přehlednost grafického znázornění sloučeny do kategorie „ano“, odpovědi „spíše ne – určitě ne“ byly sloučeny do kategorie „ne“. Odpovědi „vždy jsme se shodli – většinou jsme se shodli“ byly sloučeny do kategorie „shodli jsme se“, odpovědi „většinou jsme se neshodli – nikdy jsme se neshodli“ byly sloučeny do kategorie „neshodli jsme se“ a odpovědi „nejdůležitější – důležité“ byly sloučeny do kategorie „důležité“, odpovědi „méně důležité – zcela nedůležité“ do kategorie „nedůležité“.

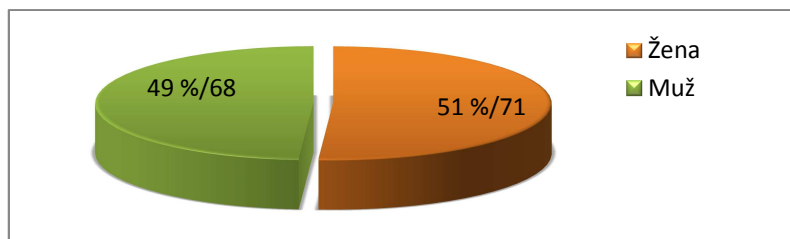
5.1 Demografické charakteristiky výzkumného vzorku

Do první oblasti dotazníku byly zahrnuty sociodemografické údaje obsahující pohlaví respondenta, jeho věk, bydliště, vzdělání, údaje o zaměstnání, vyznání a počet společných dětí.

Na internetové stránce VypInTo.cz vyplnilo dotazníky 140 respondentů, ale jeden dotazník vyplněný mužem byl ze zpracování vyřazen, jelikož dotyčný uvedl, že žije v manželství devatenáct let a jedním z kritérií bylo trvání manželství minimálně dvacet let.

Celkový počet respondentů výzkumu tedy čítal 139 osob, z toho 71 žen (51 % z celkového počtu respondentů) a 68 mužů (49 % z celkového počtu respondentů). Počty žen a mužů z řad respondentů zcela korespondují s genderovým rozložením populace v České republice, které činí shodně 51 % žen a 49 % mužů.

Graf č. 1: Charakteristika výzkumného vzorku dle pohlaví

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Získané sociodemografické údaje byly zpracovány do přehledné tabulky.

Tabulka č. 1: Sociodemografické charakteristiky výzkumného vzorku

		ženy		muži		muži + ženy	
		a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
věk	do 45 let	14	19,72	8	11,76	22	15,83
	46 - 50 let	18	25,35	13	19,12	31	22,30
	51 - 55 let	17	23,94	20	29,41	37	26,62
	56 - 60 let	10	14,08	15	22,06	25	17,99
	61 let a více	12	16,90	12	17,65	24	17,27
celkem	Σ	71	100,00	68	100,00	139	100,00
bydliště	obec do 4 999 obyv.	20	28,17	17	25,00	37	26,62
	obec od 5 000 do 19 999 obyv.	4	5,63	7	10,29	11	7,91
	obec od 20 000 do 99 999 obyv.	41	57,75	40	58,82	81	58,27
	obec 100 000 obyv. a více	6	8,45	4	5,88	10	7,19
celkem	Σ	71	100,00	68	100,00	139	100,00
vzdělání	základní	5	7,04	2	2,94	7	5,04
	středoškolské bez maturity	6	8,45	12	17,65	18	12,95
	středoškolské s maturitou	38	53,52	30	44,12	68	48,92
	vyšší odborné	3	4,23	1	1,47	4	2,88
	vysokoškolské	19	26,76	23	33,82	42	30,22
celkem	Σ	71	100,00	68	100,00	139	100,00
zaměstnání	zaměstnanec	48	67,61	50	73,53	98	70,50
	OSVČ	9	12,68	8	11,76	17	12,23
	na mateřské/rodičovské dovolené	0	0,00	0	0,00	0	0,00
	nezaměstnaný	1	1,41	0	0,00	1	0,72
	starobní důchodce	10	14,08	9	13,24	19	13,67
	ostatní	3	4,23	1	1,47	4	2,88
celkem	Σ	71	100,00	68	100,00	139	100,00
vyznání	bez vyznání	41	57,75	49	72,06	90	64,75
	věřící (hlásící se k oficiální církvi či nábož. společnosti)	29	40,85	17	25,00	46	33,09
	věřící (hlásící se k jiné než oficiální církvi či nábož. společnosti)	1	1,41	2	2,94	3	2,16
celkem	Σ	71	100,00	68	100,00	139	100,00
počet dětí	1 dítě	4	5,63	3	4,41	7	5,04
	2 - 3 děti	67	94,37	65	95,59	132	94,96
	4 - 5 dětí	0	0,00	0	0,00	0	0,00
	více než 5 dětí	0	0,00	0	0,00	0	0,00
celkem	Σ	71	100,00	68	100,00	139	100,00

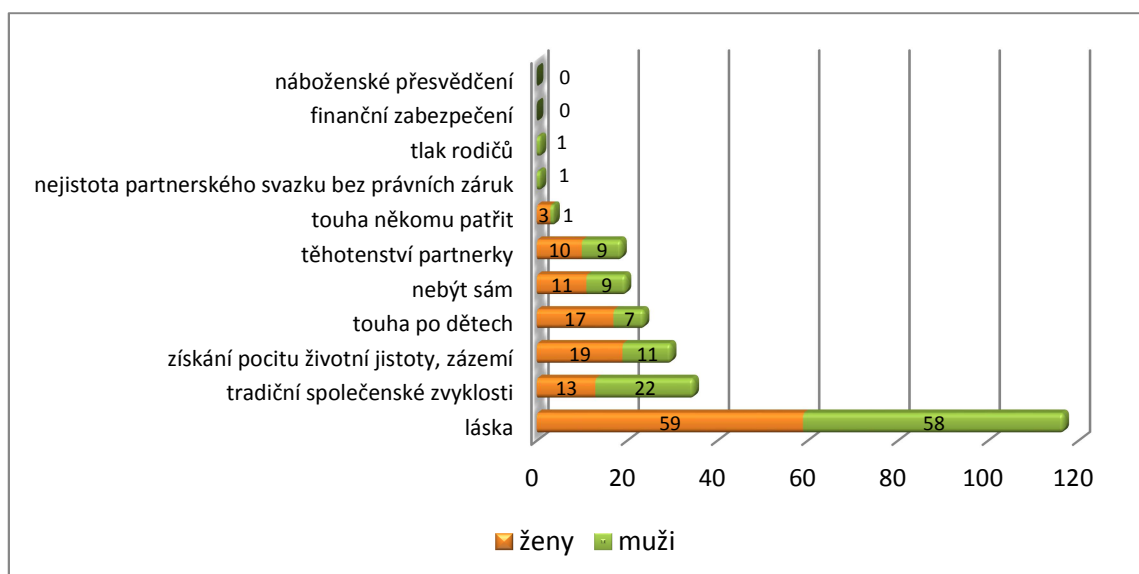
Zdroj: Vlastní výzkum, 2011

5.2 Hodnocení období před uzavřením sňatku

Otázkami v této části výzkumu jsem zjišťovala, jak dlouho spolu partneři před uzavřením manželství chodili, jaké důvody je vedly k uzavření manželství, jaký postoj k jejich rozhodnutí uzavřít manželství zaujímali jejich nejbližší. Zajímalo mne, zda pro vstup do manželství měli dobrý rodičovský vzor nebo vstoupili do manželství přesto, že svazek jejich rodičů byl konfliktní. Otázkou také bylo, zda by respondenti vstoupili do manželství, pokud by rodiče s jejich volbou nesouhlasili a mohlo by to ohrozit jejich vzájemné vztahy. Dále jsem zjišťovala, na jakých hodnotách byl partnerský vztah před svatbou založen.

Graf č. 2: Grafické znázornění otázky: „Jaké byly vaše důvody vedoucí k uzavření manželství?“ (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 2: Důvody, které vedly partnery k uzavření manželství

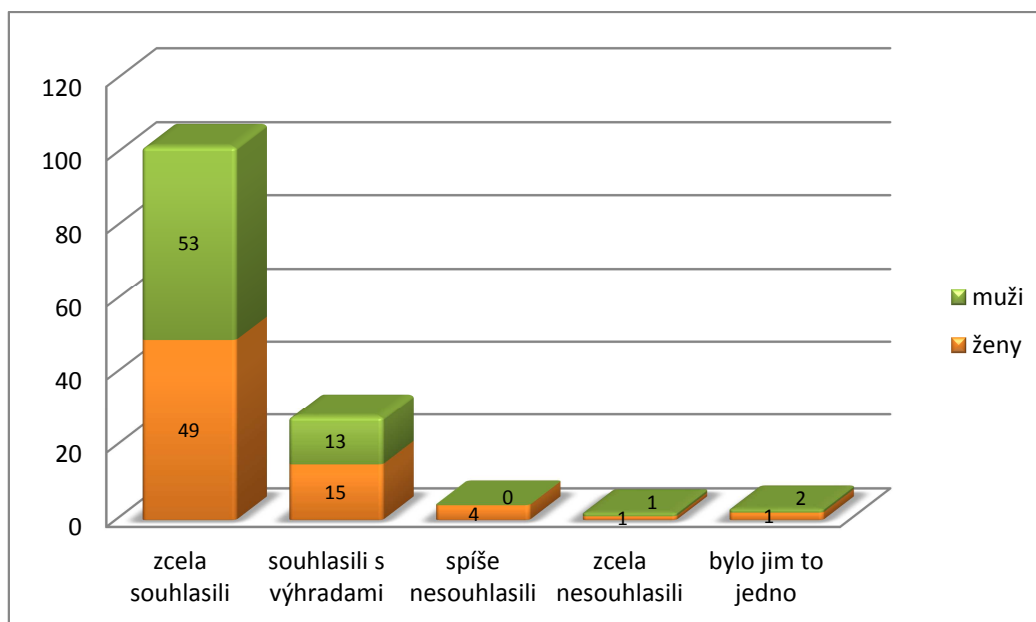
	ženy		muži		ženy + muži	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
láska	59	83,10	58	85,29	117	84,17
tradiční společenské zvyklosti	13	18,31	22	32,35	35	25,18
získání pocitu životní jistoty, zázemí	19	26,76	11	16,18	30	21,58
touha po dětech	17	23,94	7	10,29	24	17,27
nebýt sám	11	15,49	9	13,24	20	14,39
těhotenství partnerky	10	14,08	9	13,24	19	13,67
touha někomu patřit	3	4,23	1	1,47	4	2,88
nejistota partnerského svazku bez právních záruk	0	0,00	1	1,47	1	0,72
tlak rodičů	0	0,00	1	1,47	1	0,72
finanční zabezpečení	0	0,00	0	0,00	0	0,00
náboženské přesvědčení	0	0,00	0	0,00	0	0,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

U otázky „Jaké byly vaše důvody k uzavření manželství“ dostali respondenti nabídku odpovědí, ze kterých mohli vybrat více důvodů ke vstupu do manželství nebo uvést i důvody jiné. Výsledky výzkumu se v podstatě shodují s výsledky obdobných průzkumů, které ukazují preferenci „lásky“ jako důvod vstupu do manželství. Tento důvod označilo více než 84 % respondentů. Pro čtvrtinu dotázaných (25,18 %) jsou důležitým motivem „tradiční společenské zvyklosti“, které preferují v daleko větší míře muži (32,35 %). „Získání pocitu životní jistoty a zázemí“ bylo důvodem vstupu do manželství pro 21,58 % dotazovaných, více byl tento motiv důležitý pro ženy (26,76 %). „Touha po dítěti“ byla impulsem pro 17,27 % respondentů a to v daleko větší míře u žen (23,94 %) než u mužů (10,29 %). Velkou roli hraje také důvod „nebýt sám“ (14,39 %) a téměř 14 % jedinců vstoupilo do manželství z důvodu „těhotenství partnerky“.

Zanedbatelnou roli v důvodech vstupu do manželství hrála „touha někomu patřit“ (2,88 %) a „nejistota vztahu v případě neuzavření manželství“ (0,72 %). Pouze u jednoho respondenta byl důvodem vstupu do manželství „tlak rodičů“.

Graf č. 3: Grafické znázornění otázky: „Jaký postoj zaujímali vaši nejbližší k vašemu rozhodnutí uzavřít manželství?“ (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

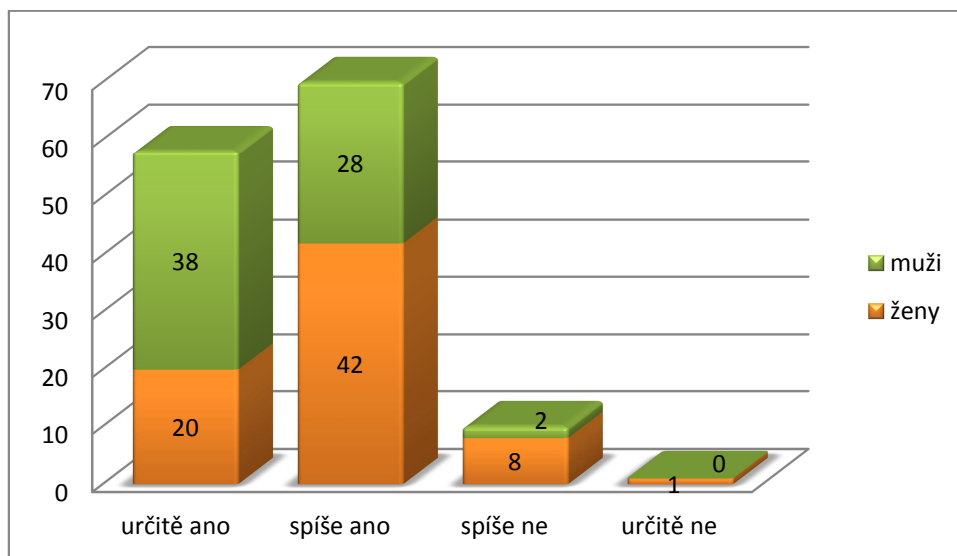
Tabulka č. 3: Postoj nejbližších k rozhodnutí respondentů uzavřít manželství

	ženy		muži		ženy + muži	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
zcela souhlasili	49	69,01	53	77,94	102	73,38
souhlasili s výhradami	15	21,13	13	19,12	28	20,14
spíše nesouhlasili	4	5,63	0	0,00	4	2,88
zcela nesouhlasili	1	1,41	1	1,47	2	1,44
bylo jim to jedno	2	2,82	1	1,47	3	2,16
celkem	71	100,00	68	1,00	139	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 3 a graf č. 3 znázorňují odpovědi na otázku „Jaký postoj zaujímali vaši nejbližší k vašemu rozhodnutí uzavřít manželství?“ V 93 % případů nejbližší „souhlasili“ (souhlasili či souhlasili s výhradami) s rozhodnutím respondenta uzavřít manželství, ve více jak 4 % případů s tímto rozhodnutím „nesouhlasili“ (spíše nesouhlasili, zcela nesouhlasili) a ve 2 % případů jim to bylo jedno.

Graf č. 4: Grafické znázornění otázky: „Vstoupila/a byste do manželského svazku v případě, že by s tím vaši rodiče nesouhlasili a hrozilo by přerušení vašich vzájemných vztahů?“ (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 4: Vyjádření míry souhlasu respondentů vstoupit do manželství i přes nesouhlas rodičů

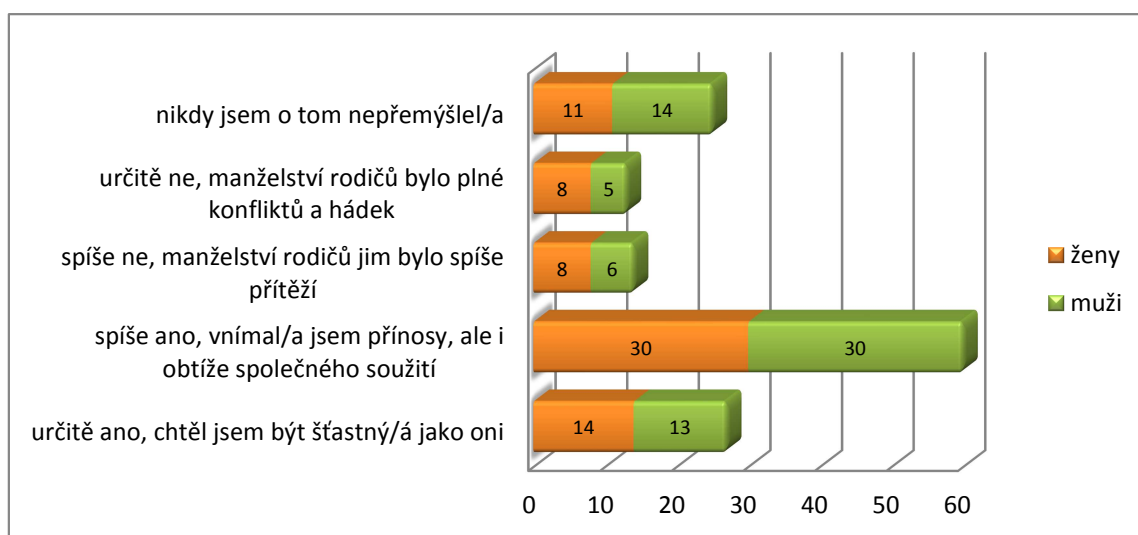
	ženy		muži		ženy + muži	
	ženy	%	muži	%	a.č.	%
určitě ano	20	28,17	38	55,88	58	41,73
spíše ano	42	59,15	28	41,18	70	50,36
spíše ne	8	11,27	2	2,94	10	7,19
určitě ne	1	1,41	0	0,00	1	0,72
celkem	71	100,00	68	100,00	139	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Dle výsledků v tabulce č. 4 a grafu č. 4 by 92 % respondentů vstoupilo do manželství, i kdyby s tím rodiče nesouhlasili a hrozilo by přerušení vzájemných vztahů. Pouze 11 respondentů (8 %) by do manželství v případě nesouhlasu rodičů nevstoupilo. U rozhodnutí nevstoupit do manželství v případě nesouhlasu rodičů nebylo podstatné, zda respondent byl věřící či bez vyznání. Takto by se rozhodlo 6 věřících a 5 osob bez vyznání.

Mnoho jedinců v období zamilovanosti nedokáže racionálně zhodnotit negativní vlastnosti partnera nebo si myslí, že partnera po svatbě změní. Blízcí lidé na partnerova negativa mohou upozornit, vidí je s odstupem a nejsou v tomto vztahu emocionálně zapojeni. Je na každém jedinci, jak se s názory blízkých vypořádá a zda do vztahu s problémovým partnerem vstoupí.

Graf č. 5: Grafické znázornění otázky: „Považoval jste manželský svazek svých rodičů za vzor manželství vlastního?“ (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 5: Vyjádření míry souhlasu respondentů s otázkou, zda manželství rodičů bylo vzorem pro jejich vlastní manželství

	ženy		muži		ženy + muži	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
určitě ano, chtěl jsem být šťastný/á jako oni	14	19,72	13	19,12	27	19,42
spíše ano, vnímal/a jsem přínosy, ale i obtíže společného soužití	30	42,25	30	44,12	60	43,17
spíše ne, manželství rodičů jim bylo spíše přítěží	8	11,27	6	8,82	14	10,07
určitě ne, manželství rodičů bylo plné konfliktů a hádek	8	11,27	5	7,35	13	9,35
nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a	11	15,49	14	20,59	25	17,99
celkem	71	100,00	68	100,00	139	100,00

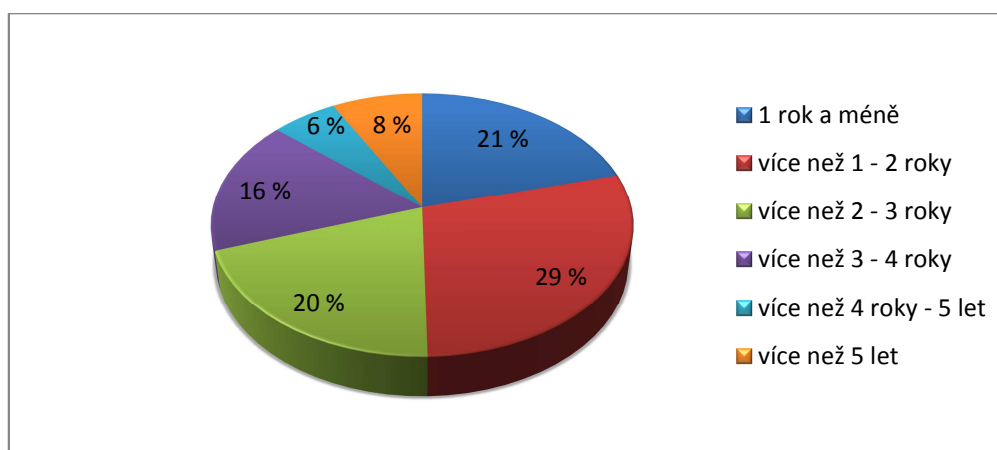
Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Z grafického znázornění odpovědí na otázku „Považovali jste manželský svazek svých rodičů za vzor manželství vlastního?“ vyplývá, že téměř 63 % respondentů mělo v manželství rodičů dobrý vzor, 19,42 % respondentů uvedlo, že vztah mezi rodiči byl problémový a byl jim spíše přítěží. 18 % respondentů nikdy nepřemýšlelo o tom, že by manželství rodičů bylo vzorem pro jejich vlastní manželství.

V tomto případě lze říci, že většina respondentů měla dobrý rodičovský vzor, který jistě ovlivnil jejich budoucí přístup k manželství.

Rodina je prvním sociálním prostředím, do kterého se člověk narodí. Ideálem je, pokud rodina plní všechny své funkce a jedinec má možnost odpozorovat kladné aspekty chování, vidět jak se rodiče k sobě chovají, jak řeší rodinné problémy a manželské konflikty. Tyto poznatky si později přenáší do své vlastní rodiny.

Graf č. 6: Grafické znázornění otázky: „Můžete odhadnout, jak dlouho před svatbou jste s partnerem "chodili" (udržovali vztah)?" (relativní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 6: Délka vztahu respondentů před uzavřením manželství

	a.č.	%
1 rok a méně	29	20,86
více než 1 - 2 roky	40	28,78
více než 2 - 3 roky	28	20,14
více než 3 - 4 roky	23	16,55
více než 4 roky - 5 let	8	5,76
více než 5 let	11	7,91
celkem	139	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

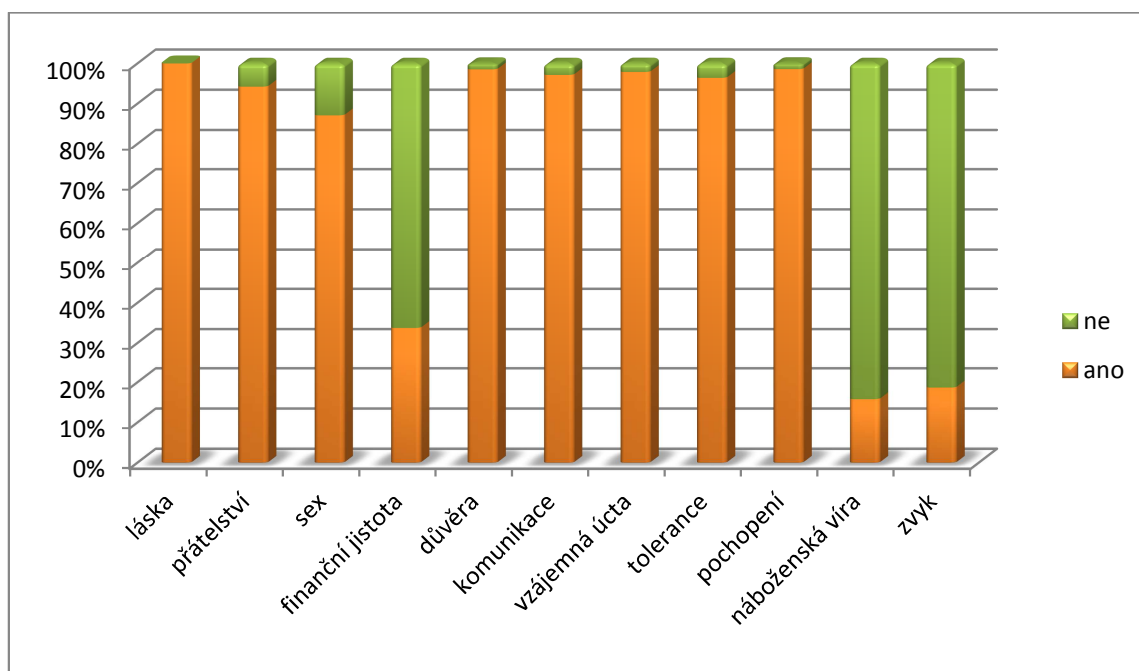
Otázkou č. 12 bylo zjišťováno, jak dlouho před svatbou spolu partneři „chodili“ (udržovali vztah). Nejvíce respondentů (28) uvedlo, že s partnerem chodili dva roky.

Průměrná doba „chození“ z údajů získaných dotazníkovým šetřením je 32 měsíců, tzn. dva roky a osm měsíců. Téměř 50 % respondentů uvedlo dobu „chození“ do dvou let, necelých 37 % respondentů s partnerem chodilo více než dva až čtyři roky a více než 13 % respondentů chodilo s partnerem déle než čtyři roky.

Každý vztah má určité vývojové zákonitosti. Lidé se do sebe zamilují, jsou fascinováni jeden druhým. Období milostné fascinace trvá několik měsíců až zhruba jeden rok a poté nastupuje skutečná láska. Někteří psychologové, zabývající se partnerskými vztahy radí, že se lidé do dvou let mají vzít a mít dítě, nebo se rozejít. Později začíná milostný vztah upadat, lidé se už tak sexuálně nepřitahují a začínají se spolu nudit. Do dvou let od seznámení by mělo být jasno, zda výběr partnera je správný. Přesto, že více než 13 % respondentů se svým partnerem či partnerkou chodilo déle jak čtyři roky, nikdo z nich nevedl, že by to bylo ze zvyku (viz následující otázka č. 13).

V otázce č. 13 se měli respondenti vyjádřit k tomu, na jakých hodnotách byl jejich vztah před svatbou založen. Bylo předdefinováno jedenáct hodnot a ke každé z nich respondent vyjádřil míru souhlasu či nesouhlasu na škále „určitě ano – spíše ano – spíše ne – určitě ne“. Jistě by bylo možno nalézt více hodnot důležitých pro partnerský vztah, ale byly vybrány ty nejdůležitější, které se v souvislosti s manželstvím nejčastěji zmiňují.

Graf č. 7: Grafické vyjádření míry, v jaké byl vztah respondentů před svatbou, založen na předdefinovaných hodnotách (relativní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 7: Hodnoty, na nichž byl založen vztah před svatbou - ženy

	ženy					
	ano		ne		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
láska	71	100,00	0	0,00	71	100,00
důvěra	71	100,00	0	0,00	71	100,00
komunikace	68	95,77	3	4,23	71	100,00
vzájemná úcta	68	95,77	3	4,23	71	100,00
tolerance	68	95,77	3	4,23	71	100,00
pochopení	68	95,77	2	2,82	71	100,00
přátelství	67	94,37	4	5,63	71	100,00
sex	60	84,51	11	15,49	71	100,00
finanční jistota	26	36,62	45	63,38	71	100,00
zvyk	12	16,90	57	80,28	71	100,00
náboženská víra	12	16,90	59	83,10	71	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 8: Hodnoty, na nichž byl založen vztah před svatbou – muži

	muži					
	ano		ne		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
láska	68	100,00	0	0,00	68	100,00
vzájemná úcta	68	100,00	0	0,00	68	100,00
pochopení	68	100,00	0	0,00	68	100,00
komunikace	67	98,53	1	1,47	68	100,00
důvěra	66	97,06	2	2,94	68	100,00
tolerance	66	97,06	2	2,94	68	100,00
přátelství	64	94,12	4	5,88	68	100,00
sex	61	89,71	7	10,29	68	100,00
finanční jistota	21	30,88	47	69,12	68	100,00
zvyk	12	17,65	56	82,35	68	100,00
náboženská víra	10	14,71	58	85,29	68	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Ve 100 % případů respondenti uvedli, že jejich vztah byl založen na „lásce“, což koresponduje s odpovědí na otázku č. 8, že důvodem vstupu do manželství byla na prvním místě „láska“. Odpovědi žen a mužů se v podstatě příliš neliší. U 100 % žen byl vztah založen také na důvěře, stejného procentuálního zastoupení (95,77 %) dosáhla také důležitost „komunikace“, „vzájemná úcty“, „tolerance“ a „pochopení“. Důležitou hodnotou je také „přátelství“ (94,37 %) a až na 8. místě je uváděn sex (84,51 %).

Muži ve 100 % případů uvádí, že vztah byl kromě „lásky“ založen na „vzájemné úctě“ a „pochopení“, dále na „komunikaci“ (98,53 %), „toleranci“ a „důvěře“ (97,06 %) a shodně jako ženy uvádí na 8. místě sex.

Finanční aspekt, na kterém by byl založen vztah před svatbou, odmítlo 63,38 % žen a 69,12 % mužů. V převážné míře ženy i muži odmítli, že by jejich vztah byl založen na „zvyku“ či „náboženské víře“.

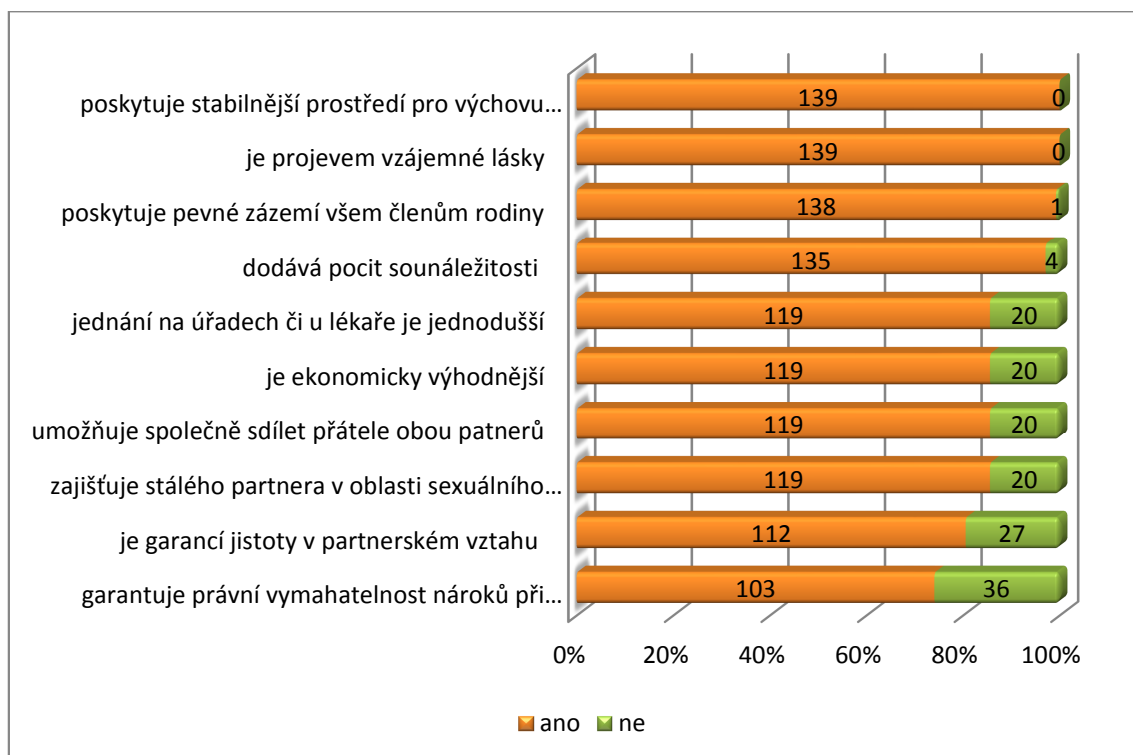
Pro vztah před uzavřením svazku je, dle respondentů výzkumu, důležité, aby partneři byli do sebe zamilovaní, měli k sobě vzájemnou úctu, pochopení, komunikovali spolu, byli si navzájem přáteli. Měli by si také věřit a být k sobě tolerantní. Sex je pro člověka samozřejmě také důležitý, ale pokud by partnerství postrádalo výše uvedené hodnoty, nejednalo by se o vztah příliš vážný, který spěje k manželství.

5.3 Hodnocení instituce manželství

Tato část výzkumu měla za cíl zjistit, jak respondenti hodnotí manželství jako takové, v čem spatřují výhody a v čem nevýhody manželství a jaké hodnoty jsou dle jejich mínění pro manželství důležité.

Ve všech otázkách, týkajících se této části výzkumu, byly respondentům nabídnuty odpovědi, se kterými respondenti uváděli souhlas či nesouhlas na škále „určitě ano – spíše ano – spíše ne – určitě ne“.

Graf č. 8: Grafické vyjádření míry souhlasu s tvrzeními o manželství (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 9: Souhlas či nesouhlas s tvrzeními o manželství - ženy

	ženy					
	ano		ne		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
je projevem vzájemné lásky	71	100,00	0	0,00	71	100,00
poskytuje stabilnější prostředí pro výchovu dítěte	71	100,00	0	0,00	71	100,00
poskytuje pevné zázemí všem členům rodiny	70	98,59	1	1,41	71	100,00
dodává pocit sounáležitosti (větší snaha řešit problémy)	68	95,77	3	4,23	71	100,00
jednání na úřadech či u lékaře je jednodušší	62	87,32	9	12,68	71	100,00
je ekonomicky výhodnější	61	85,92	10	14,08	71	100,00
zajišťuje stálého partnera v oblasti sexuálního života	59	83,10	12	16,90	71	100,00
umožňuje společně sdílet přátele obou partnerů	58	81,69	13	18,31	71	100,00
je garancí jistoty v partnerském vztahu (nižší riziko rozchodu)	55	77,46	16	22,54	71	100,00
garantuje právní vymahatelnost nároků při rozpadu svazku	51	71,83	20	28,17	71	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 10: Souhlas či nesouhlas s tvrzeními o manželství - muži

	muži					
	ano		ne		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
je projevem vzájemné lásky	68	100,00	0	0,00	68	100,00
poskytuje stabilnější prostředí pro výchovu dítěte	68	100,00	0	0,00	68	100,00
poskytuje pevné zázemí všem členům rodiny	68	100,00	0	0,00	68	100,00
dodává pocit sounáležitosti (větší snaha řešit problémy)	67	98,53	1	1,47	68	100,00
umožňuje společně sdílet přátele obou partnerů	61	89,71	7	10,29	68	100,00
zajišťuje stálého partnera v oblasti sexuálního života	60	88,24	8	11,76	68	100,00
je ekonomicky výhodnější	58	85,29	10	14,71	68	100,00
je garancí jistoty v partnerském vztahu (nižší riziko rozchodu)	57	83,82	11	16,18	68	100,00
jednání na úřadech či u lékaře je jednodušší	57	83,82	11	16,18	68	100,00
garantuje právní vymahatelnost nároků při rozpadu svazku	52	76,47	16	23,53	68	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

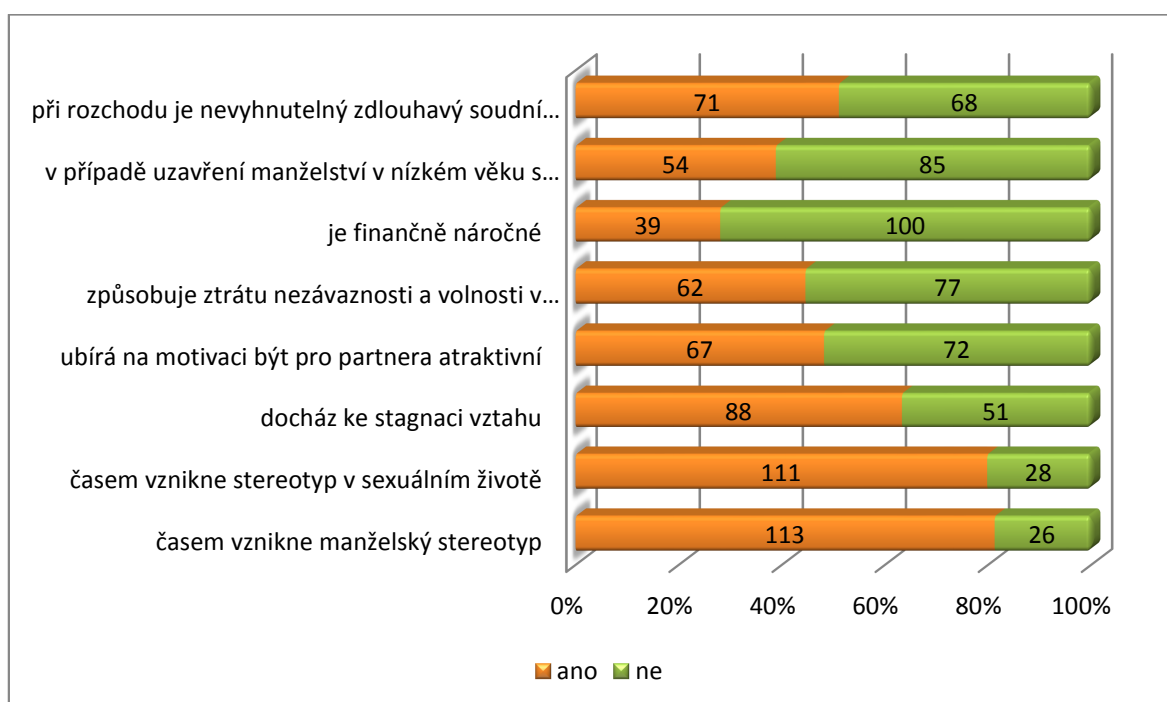
V této otázce respondenti hodnotili výroky o manželství, které v podstatě představují výhody manželství.

Ženy považují manželství za „projev vzájemné lásky“ (100 %) a je pro ně důležité, že „poskytuje stabilnější prostředí pro výchovu dítěte“ (100%). Další předností je pro ženy to, že „poskytuje pevné zázemí všem členům rodiny“ (98,59 %), a „dodává pocit sounáležitosti“ (95,77 %). Tyto výsledky korespondují s nejčastěji uváděnými důvody pro uzavření manželství v kategorii ženy, a to „láska“ a „získání pocitu životní jistoty, zázemí“. 87,32 % žen souhlasí s výrokem, že manželé mají „jednodušší jednání na úřadech či u lékaře“ a 85,92 % souhlasí, že je manželství „ekonomicky výhodnější“.

Muži shodně jako ženy považují manželství za „projev vzájemné lásky“ (100 %), stejně důležité je pro ně to, že manželství „poskytuje stabilnější prostředí pro výchovu dítěte“ (100 %) a „poskytuje pevné zázemí všem členům rodiny“ (100 %). Také u mužů souhlas s těmito výroky odpovídá důvodům uzavírání manželství u této skupiny respondentů, a to stejně jako u žen „láska“ a „získání pocitu životní jistoty, zázemí“. Dále muži uvádějí, že manželství „dodává pocit sounáležitosti“ (98,53 %) a ve větší procentuální míře než ženy uvádějí, že manželství „zajišťuje stálého partnera v oblasti sexuálního života“ (88,24 %).

Muži se shodují s ženami ve výroku, že manželství „je ekonomicky výhodnější“ (85,29 %).

Graf č. 9: Grafické znázornění otázky: „Jaké má podle vašeho názoru manželství nevýhody?“ (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 11: Nevýhody manželství – ženy

	ženy					
	ano		ne		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
časem vznikne manželský stereotyp	61	85,92	10	14,08	71	100,00
časem vznikne stereotyp v sexuálním životě	56	78,87	15	21,13	71	100,00
dochází ke stagnaci vztahu	41	57,75	30	42,25	71	100,00
při rozchodu je nevyhnutelný zdlouhavý soudní proces	35	49,30	36	50,70	71	100,00
ubírá na motivaci být pro partnera atraktivní	30	42,25	41	57,75	71	100,00
v případě uzavření manželství v nízkém věku s prvním partnerem může časem docházet k hledání jiného partnera	29	40,85	42	59,15	71	100,00
způsobuje ztrátu nezávaznosti a volnosti v osobním životě	26	36,62	45	63,38	71	100,00
je finančně náročné	14	19,72	57	80,28	71	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 12: Nevýhody manželství – muži

	muži					
	ano		ne		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
časem vznikne stereotyp v sexuálním životě	55	80,88	13	19,12	68	100,00
časem vznikne manželský stereotyp	52	76,47	16	23,53	68	100,00
dochází ke stagnaci vztahu	47	69,12	21	30,88	68	100,00
ubírá na motivaci být pro partnera atraktivní	37	54,41	31	45,59	68	100,00
způsobuje ztrátu nezávaznosti a volnosti v osobním životě	36	52,94	32	47,06	68	100,00
při rozchodu je nevyhnutelný zdlouhavý soudní proces	36	52,94	32	47,06	68	100,00
je finančně náročné	25	36,76	43	63,24	68	100,00
v případě uzavření manželství v nízkém věku s prvním partnerem může časem docházet k hledání jiného partnera	25	36,76	43	63,24	68	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Respondenti v otázce č. 15 vyjadřovali názor na to, jaké má dle jejich mínění manželství nevýhody.

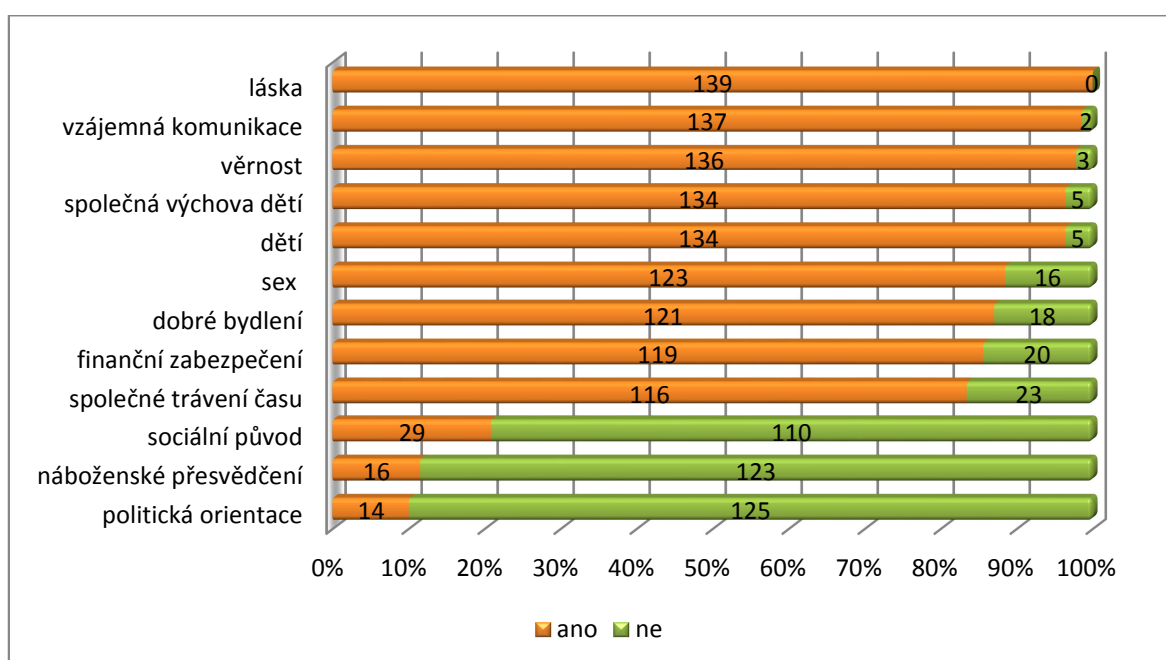
Ženy za největší nevýhodu manželství považují ve větší procentuální míře než muži to, že „časem vznikne manželský stereotyp“ (85,92 %), dále uvádí, že „časem vznikne stereotyp v sexuálním životě“ (78,87 %) a „dochází ke stagnaci vztahu“ (57,75 %). Ženy si na rozdíl od mužů ve větší procentuální míře nemyslí, že „manželství je finančně náročné“ (80,28 %) a že „způsobuje ztrátu nezávaznosti a volnosti v osobním životě“ (63,38 %).

Pro muže je největší hrozbou, že „časem vznikne stereotyp v sexuálním životě“ (80,88 %), dále že „časem vznikne manželský stereotyp“ (76,47 %) a také to, že „dochází ke stagnaci vztahu“ (69,12 %). Ve větší procentuální míře než ženy, uvádějí muži, že

manželství „ubírá na motivaci být pro partnera atraktivní“ (54,41 %) a výrazný rozdíl je vidět v názorech mužů a žen na výrok, že manželství „způsobuje ztrátu nezávaznosti a volnosti v osobním životě“. Ženy toto uvádějí jako negativum ve 36,62 % případů, zatímco muži v 52,94 % případů.

Ženy se více realizují v domácnosti, mají více povinností a ve větší míře než muži mají na starosti výchovu a péči o děti. Muži mohou vnímat negativně, že je rodina omezuje v tom, aby se mohli více věnovat svým koníčkům nebo posezení s přáteli.

Graf č. 10: Grafické znázornění otázky: „Co je podle vás v manželství nejdůležitější?“ (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 13: Důležitost hodnot v manželství – ženy

	ženy					
	ano		ne		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
láska	71	100,00	0	0,00	71	100,00
vzájemná komunikace	71	100,00	0	0,00	71	100,00
věrnost	70	98,59	1	1,41	71	100,00
dětí	69	97,18	2	2,82	71	100,00
společná výchova dětí	69	97,18	2	2,82	71	100,00
finanční zabezpečení	64	90,14	7	9,86	71	100,00
dobré bydlení	63	88,73	8	11,27	71	100,00
sex	61	85,92	10	14,08	71	100,00
společné trávení času	57	80,28	14	19,72	71	100,00
sociální původ	21	29,58	50	70,42	71	100,00
politická orientace	9	12,68	62	87,32	71	100,00
náboženské přesvědčení	9	12,68	62	87,32	71	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 14: Důležitost hodnot v manželství – muži

	muži					
	ano		ne		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
láska	68	100,00	0	0,00	68	100,00
věrnost	66	97,06	2	2,82	68	100,00
vzájemná komunikace	66	97,06	2	2,82	68	100,00
děti	65	95,59	3	4,23	68	100,00
společná výchova dětí	65	95,59	3	4,23	68	100,00
sex	62	91,18	6	8,45	68	100,00
společné trávení času	59	86,76	9	12,68	68	100,00
dobré bydlení	58	85,29	10	14,08	68	100,00
finanční zabezpečení	55	80,88	13	18,31	68	100,00
sociální původ	8	11,76	60	84,51	68	100,00
náboženské přesvědčení	7	10,29	61	85,92	68	100,00
politická orientace	5	7,35	63	88,73	68	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Jaké hodnoty jsou dle respondentů v manželství nejdůležitější, bylo zjišťováno otázkou č. 16.

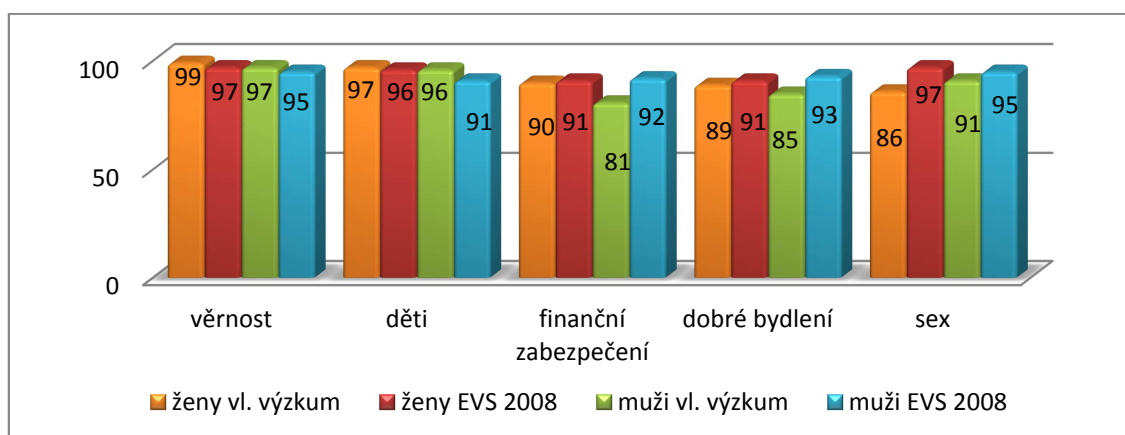
Ženy uvádějí, že pro manželství je nejdůležitější „láska“ (100 %), „vzájemná komunikace“ (100 %) a „věrnost“ (98,59 %). To že jsou pro manželství důležité „děti“ a jejich „společná výchova“ uvedlo 97,18 % žen. Velmi důležité je pro ženy i „finanční zabezpečení“ rodiny (90,14 %), „dobré bydlení“ (88,73 %) a také „sex“ (85,92 %). „Společné trávení volného času“ je podstatné pro (80,28 %) žen. Méně důležitý je pro ženy v manželství „sociální původ“ (29,58 %), politická orientace (12,68 %) a „politické přesvědčení“ (12,68 %).

Odpovědi mužů se v zásadě neliší od odpovědí žen u hodnoty „vzájemná komunikace“, „věrnost“, „děti“ a jejich „společná výchova“. Důležitější pro muže než pro ženy je v manželství „sex“ (91,18 %) a kupodivu i „společné trávení času“ (86,7 %), což příliš nekoresponduje s odpovědí v otázce č. 15, že nevýhodou manželství je „ztráta volnosti v osobním životě“ (52,94 % mužů). Muži vyjadřují v menší procentuální míře než ženy přesvědčení, že pro manželství je důležité „finanční zabezpečení“ (88 %) a „politická orientace“ (7,35 %).

Výsledky svého výzkumu jsem porovnála s výsledky výzkumu European Values Study z roku 2008 (Rabušic, Hamanová, 2009, s. 156, 157, 160, 163, 165), který svým respondentům položil v roce 2008, mimo jiné, otázky „Jak je podle vás pro manželství důležitá věrnost, sexuální soužití, děti, přiměřený příjem a dobré bydlení?“. Dotaz na důležitost „přiměřeného příjmu“ v manželství považují za adekvátní otázce na důležitost

„finančního zabezpečení“ v mém výzkumu a porovnání dat uvádím v grafu č. 11. Jelikož v tabulkách a grafech uvádím relativní četnosti zaokrouhlené na dvě desetinná místa, pro lepší porovnání s evropským výzkumem jsem je v následujícím grafu zaokrouhlila na čísla celá.

Graf č. 11: Důležitost hodnot v manželství - srovnání vlastního výzkumu s EVS 2008 (relativní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011, EVS, 2008

Porovnáním výsledků mého výzkumu s provedeným výzkumem European Values Study dojdeme k závěru, že v rámci evropského výzkumu v ČR byl pro ženy daleko důležitější v manželství „sex“ (97 %).

Muži v rámci evropského výzkumu v ČR kladli shodně jako ženy větší důraz na „sex v manželství“ (95 %), ale také na „přiměřený příjem“ (92 %) a dobré bydlení (93 %). Naopak menší význam kladli v manželství „dětmi“ (91 %).

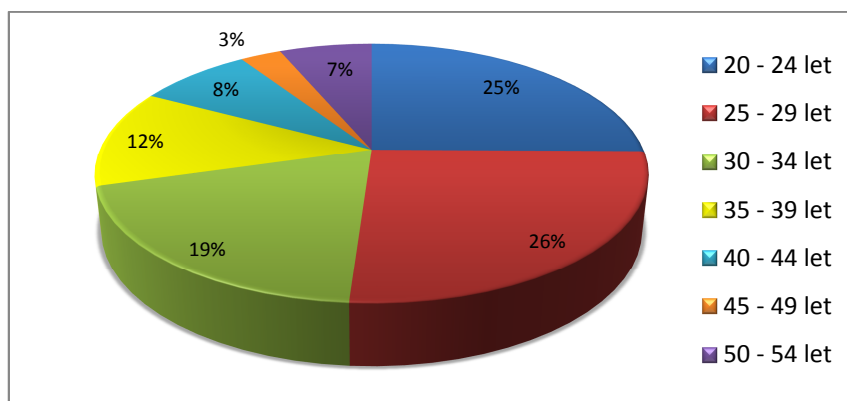
Rozdíly mezi mými zjištěními a výzkumem European Values Study, je možno připsat tomu, že v rámci evropského výzkumu odpovídaly tisíce lidí, kteří se nebáli odpovídat jinak, než většinová skupina. Je možné, že respondenti mého výzkumu měli přece jen obavy, i když byl dotazník zcela anonymní, aby je v odlišnostech nebylo poznat.

5.4 Hodnocení společného soužití

V poslední oblasti průzkumu mě zajímal pohled respondentů na vlastní manželství. Zda se s partnerem shodovali v důležitých oblastech manželského soužití, jak vnímají roli muže a ženy v rodině. Je muž hlavou rodiny a žena se stará o domácnost? Na jakých hodnotách je v současnosti založen jejich vztah a charakterizují jej respondenti jako harmonický či nevyhovující? Otázkou bylo, zda narození dětí ovlivnilo nějakým způsobem jejich vztah.

Problémy se nevyhýbají téměř nikomu, proto předmětem výzkumu bylo i zjištění, jestli manželství zkoumaných jedinců prošlo krizí a jak ji řešili. Poslední otázky v dotazníku zjišťovaly, zda respondenti v průběhu manželství uvažovali o rozvodu a pokud ano, proč setrvali v manželství.

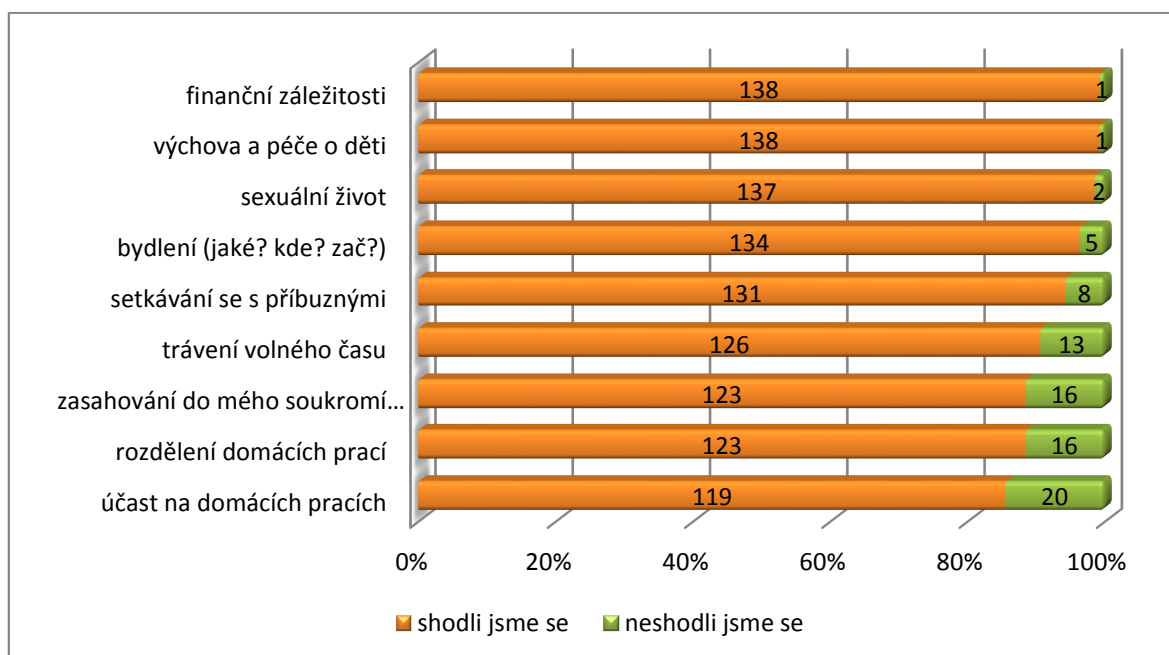
Graf č. 12: Grafické znázornění otázky: „Jak dlouho trvá vaše manželství?“ (relativní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Manželství respondentů výzkumu trvá v průměru 30,5 roku. Nejvíce osob (12) žije v manželství 25 let. Procentuálně nejvíce respondentů žije v manželství 25 – 29 let (25,90 %) a 20 – 24 let (25,18 %).

Graf č. 13: Grafické znázornění otázky: „Do jaké míry se s partnerem/partnerkou shodujete či jste se shodovali v následujících oblastech vzájemného soužití?“

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 15: Shoda partnerů v daných oblastech manželského soužití - ženy

	ženy					
	shodli jsme se		neshodli jsme se		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
finanční záležitosti	71	100.00	0	0.00	71	100.00
sexuální život	70	98.59	1	1.41	71	100.00
výchova a péče o děti	70	98.59	1	1.41	71	100.00
bydlení (jaké? kde? zač?)	69	97.18	2	2.82	71	100.00
zasahování do mého soukromí ze strany partnera	68	95.77	3	4.23	71	100.00
setkávání se s příbuznými	66	92.96	5	7.04	71	100.00
trávení volného času	64	90.14	7	9.86	71	100.00
rozdělení domácích prací	62	87.32	9	12.68	71	100.00
účast na domácích pracích	60	84.51	11	15.49	71	100.00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

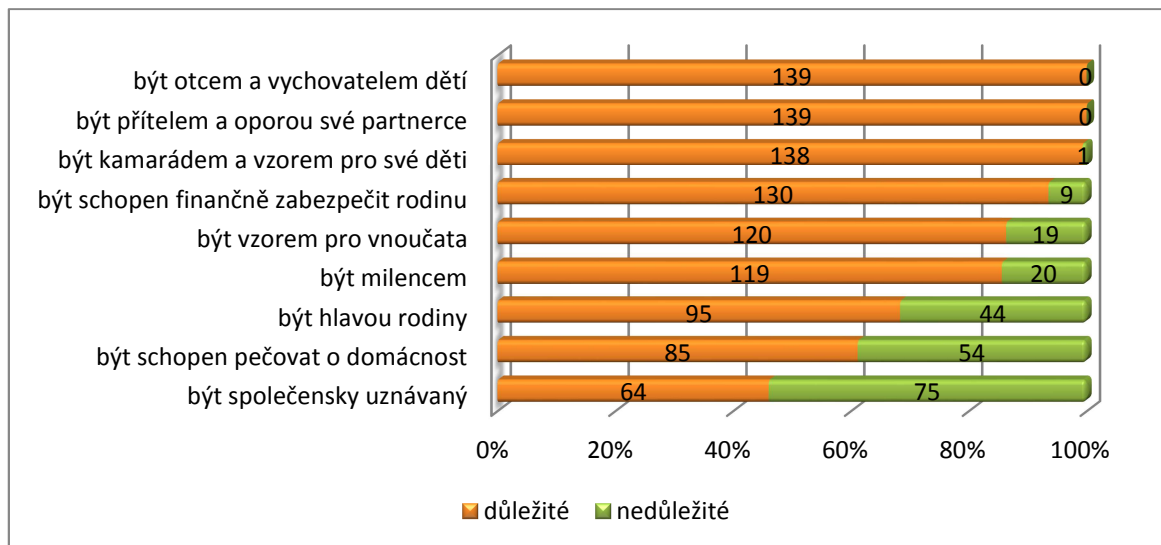
Tabulka č. 16: Shoda partnerů v daných oblastech manželského soužití - muži

	muži					
	shodli jsme se		neshodli jsme se		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
výchova a péče o děti	68	100.00	0	0.00	68	100.00
sexuální život	67	98.53	1	1.47	68	100.00
finanční záležitosti	67	98.53	1	1.47	68	100.00
bydlení (jaké? kde? zač?)	65	95.59	3	4.41	68	100.00
setkávání se s příbuznými	65	95.59	3	4.41	68	100.00
trávení volného času	62	91.18	6	8.82	68	100.00
rozdělení domácích prací	61	89.71	7	10.29	68	100.00
účast na domácích pracích	59	86.76	9	13.24	68	100.00
zasahování do mého soukromí ze strany partnera	55	80.88	13	19.12	68	100.00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Dle výsledků výzkumu je patrné, že nejsou příliš velké rozdíly v odpovědích mužů a žen na to, jak se se svými partnery shodovali v předdefinovaných oblastech manželského soužití. Míra shody v uvedených oblastech je velmi vysoká a výrazněji se liší muži a ženy pouze v odpovědi na „ míru zasahování do soukromí respondenta ze strany partnera“. Ženy uvádějí shodu v 95,77 % případů, muži se s partnerkami shodli v 80,88 % případů. Názory mužů korespondují s odpovědí na otázku č. 15, kde ve větší míře než ženy uvedli, že manželství „způsobuje ztrátu nezávaznosti a volnosti v osobním životě“. Je překvapující v jak vysoké míře ženy i muži uvádějí shodu v oblasti „účasti na domácích pracích“ a „rozdělení domácích prací“. Muži se v poslední době více podílejí na domácích pracích a dle mého mínění, to partnery více sblíží a ženy jsou v manželství více spokojeny.

Graf č. 14: Grafické znázornění otázky: „Jakou míru důležitosti připisujete následujícím rolím mužů v rodině?“ (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 17: Role muže v rodině - ženy

	ženy					
	důležité		nedůležité		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
být přítelem a oporou své partnerce	71	100.00	0	0.00	71	100.00
být otcem a vychovatelem dětí	71	100.00	0	0.00	71	100.00
být kamarádem a vzorem pro své děti	71	100.00	0	0.00	71	100.00
být schopen finančně zabezpečit rodinu	67	94.37	4	5.63	71	100.00
být vzorem pro vnoučata	62	87.32	9	12.68	71	100.00
být milencem	58	81.69	13	18.31	71	100.00
být hlavou rodiny	48	67.61	23	32.39	71	100.00
být schopen pečovat o domácnost	41	57.75	30	42.25	71	100.00
být společensky uznávaný	25	35.21	46	64.79	71	100.00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 18: Role muže v rodině - muži

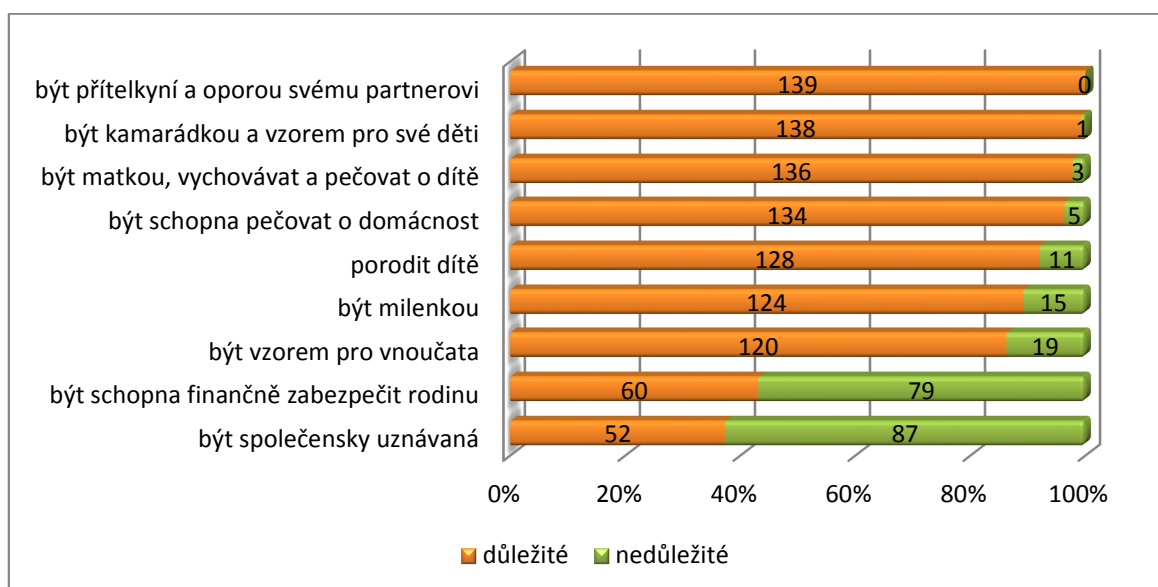
	muži					
	důležité		nedůležité		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
být přítelem a oporou své partnerce	68	100.00	0	0.00	68	100.00
být otcem a vychovatelem dětí	68	100.00	0	0.00	68	100.00
být kamarádem a vzorem pro své děti	67	98.53	1	1.47	68	100.00
být schopen finančně zabezpečit rodinu	63	92.65	5	7.35	68	100.00
být milencem	61	89.71	7	10.29	68	100.00
být vzorem pro vnoučata	58	85.29	10	14.71	68	100.00
být hlavou rodiny	47	69.12	21	30.88	68	100.00
být schopen pečovat o domácnost	44	64.71	24	35.29	68	100.00
být společensky uznávaný	39	57.35	29	42.65	68	100.00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Na základě výsledků z tabulky č. 17 a č. 18, z pohledu žen i mužů je nejdůležitější rolí muže v rodině „být přítelem a oporou své partnerce“ (100 %) a „být otcem a vychovatelem dětí“ (100 %). Pro ženy je stejně důležité, aby muž „byl kamarádem a vzorem pro své děti“ (100 %). Velký význam je shodně muži i ženami připisován tomu, aby muž „byl schopen finančně zabezpečit rodinu“.

Větší důležitost než ženy, přikládají muži roli „být milencem“ (89,71 %) a „být společensky uznávaný“ (57,35 %). Překvapivě ve větší procentuální míře než ženy, muži uvádějí, že muž by měl „být schopen pečovat o domácnost“ (64,71 %).

Graf č. 15: Grafické znázornění otázky: „Jakou míru důležitosti připisujete následujícím rolím ženy v rodině?“ (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 19: Role ženy v rodině - ženy

	ženy					
	důležité		nedůležité		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
být přítelkyní a oporou svému partnerovi	71	100.00	0	0.00	71	100.00
být matkou, vychovávat a pečovat o dítě	70	98.59	1	1.41	71	100.00
být kamarádkou a vzorem pro své děti	70	98.59	1	1.41	71	100.00
porodit dítě	68	95.77	3	4.23	71	100.00
být schopna pečovat o domácnost	67	94.37	4	5.63	71	100.00
být vzorem pro vnoučata	63	88.73	8	11.27	71	100.00
být milenkou	61	85.92	10	14.08	71	100.00
být schopna finančně zabezpečit rodinu	38	53.52	33	46.48	71	100.00
být společensky uznávaná	23	32.39	48	67.61	71	100.00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 20: Role ženy v rodině - muži

	muži					
	důležité		nedůležité		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
být přítelkyní a oporou svému partnerovi	68	100.00	0	0.00	68	100.00
být kamarádkou a vzorem pro své děti	68	100.00	0	0.00	68	100.00
být schopna pečovat o domácnost	67	98.53	1	1.47	68	100.00
být matkou, vychovávat a pečovat o dítě	66	97.06	2	2.94	68	100.00
být milenkou	63	92.65	5	7.35	68	100.00
porodit dítě	60	88.24	8	11.76	68	100.00
být vzorem pro vnoučata	57	83.82	11	16.18	68	100.00
být společensky uznávaná	29	42.65	39	57.35	68	100.00
být schopna finančně zabezpečit rodinu	22	32.35	46	67.65	68	100.00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Ženy i muži jsou za jedno v tom, že žena by měla „být přítelkyní a oporou svému partnerovi“ (100 %). Pro ženy je velmi důležitou rolí „být matkou, vychovávat a pečovat o dítě“ (98,59 %) a stejně důležité je pro ně „být kamarádkou a vzorem pro své děti“ (98,59 %). Ženy ve větší procentuální míře než muži udávají, že by žena „měla být schopna finančně zabezpečit rodinu (53,52 %).

Muži častěji než ženy udávají, že žena by měla „být schopna pečovat o domácnost“ (98,53 %) a také je pro ně důležitější, aby žena „byla milenkou“ (92,65 %) a aby „byla společensky uznávaná“ (42,65 %).

Dá se konstatovat, že u žen i mužů se objevuje tendence k tradičnímu rodinnému chování, kdy je důležité, aby žena byla matkou, pečovala o domácnost a muž finančně zabezpečuje rodinu.

Tabulka č. 21: Hodnoty, na nichž je založen dlouhodobý manželský svazek - ženy

	ženy					
	ano		ne		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
důvěra	70	98,59	1	1,41	71	100,00
vzájemná úcta	70	98,59	1	1,41	71	100,00
tolerance	70	98,59	1	1,41	71	100,00
pochopení	70	98,59	1	1,41	71	100,00
přátelství	69	97,18	2	2,82	71	100,00
láska	67	94,37	4	5,63	71	100,00
komunikace	65	91,55	6	8,45	71	100,00
finanční jistota	57	80,28	14	19,72	71	100,00
zvyk	52	73,24	19	26,76	71	100,00

sex	49	69,01	22	30,99	71	100,00
rezignace	18	25,35	53	74,65	71	100,00
náboženská víra	9	12,68	62	87,32	71	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 22: Hodnoty, na nichž je založen dlouhodobý manželský svazek - muži

	muži					
	ano		ne		Σ	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
důvěra	68	100,00	0	0,00	68	100,00
přátelství	67	98,53	1	1,47	68	100,00
vzájemná úcta	67	98,53	1	1,47	68	100,00
tolerance	65	95,59	3	4,41	68	100,00
pochopení	65	95,59	3	4,41	68	100,00
komunikace	64	94,12	4	5,88	68	100,00
láska	61	89,71	7	10,29	68	100,00
sex	52	76,47	16	23,53	68	100,00
zvyk	52	76,47	16	23,53	68	100,00
finanční jistota	46	67,65	22	32,35	68	100,00
rezignace	8	11,76	60	88,24	68	100,00
náboženská víra	5	7,35	63	92,65	68	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

K otázce „na jakých hodnotách je v současnosti založen jejich vztah“, respondenti zaujali poměrně jednoznačný postoj, když ženy i muži shodně uvedli, že se jedná hlavně o „důvěru“, „vzájemnou úctu“, „toleranci“, „pochopení“ a „přátelství“.

Ženy udávají častěji než muži, že v současnosti je jejich vztah založen na lásce (94,37 %), „finanční jistotě“ (80,28 %), ale i „rezignaci“ (25,35 %).

Muži ve větší procentuální míře než ženy udávají, že je v současnosti jejich vztah založen na „sexu“ (76,47 %).

Při zkoumání odpovědí na tuto otázku mě napadlo, že by bylo jistě zajímavé porovnat, zda s přibývajícím délkou trvání manželství se mění hodnoty, na kterých je vztah respondentů založen a sestrojila jsem následující tabulku.

Tabulka č. 23: Hodnoty, na nichž je založen dlouhodobý manželský svazek respondentů – dle délky trvání manželství

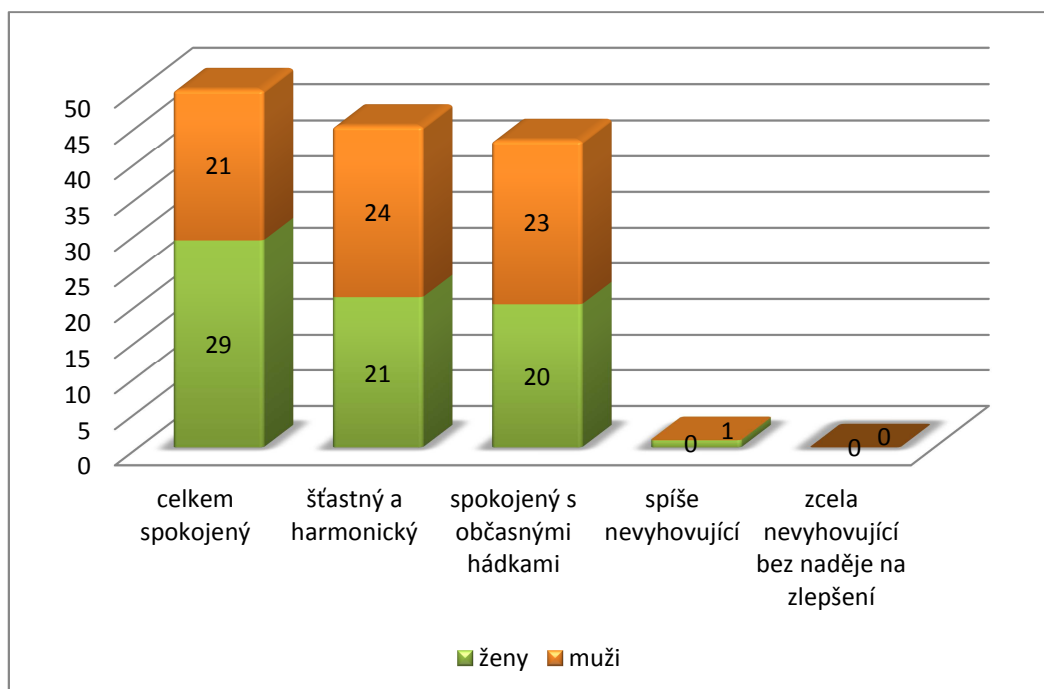
délka manželství	20 - 29 let				30 - 39 let				40 a více let			
počet respondentů	71				44				24			
	ano		ne		ano		ne		ano		ne	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
láska	68	95,77	3	4,23	40	90,91	4	9,09	20	83,33	4	16,67
přátelství	70	98,59	1	1,41	44	100,00	0	0,00	22	91,67	2	8,33
sex	57	80,28	14	19,72	33	75,00	11	25,00	11	45,83	13	54,17
finanční jistota	50	70,42	21	29,58	31	70,45	13	29,55	22	91,67	2	8,33
důvěra	71	100,00	0	0,00	44	100,00	0	0,00	23	95,83	1	4,17
komunikace	66	92,96	5	7,04	41	93,18	3	6,82	22	91,67	2	8,33
náboženská víra	7	9,86	64	90,14	3	6,82	41	93,18	4	16,67	20	83,33
vzájemná úcta	71	100,00	0	0,00	44	100,00	0	0,00	22	91,67	2	8,33
tolerance	71	100,00	0	0,00	44	100,00	0	0,00	20	83,33	4	16,67
pochopení	71	100,00	0	0,00	44	100,00	0	0,00	20	83,33	4	16,67
zvyk	48	67,61	23	32,39	32	72,73	12	27,27	24	100,00	0	0,00
rezignace	11	15,49	60	84,51	11	25,00	33	75,00	4	16,67	20	83,33

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Z této tabulky vyplývá, že vztah partnerů, kteří spolu žijí v manželství čtyřicet let a více, je již v menší míře založen na „lásce“, „přátelství“, ubývá mezi nimi „tolerance“ a „pochopení“. Vztah nejdéle trvajících manželství v mém výzkumu je ve 100 % případů založen na „zvyku“ a „finanční jistotě“ (91,67 %). Pro vztah je v daleko menší míře důležitý „sex“ (45,83 %).

Po mnoha společně strávených letech se objevuje stereotyp a všednost. Velmi individuální záležitostí je sexualita, někteří senioři jsou stále sexuálně aktivní, jiní se ho zcela zřeknou. Určitou roli zde jistě hraje zdravotní stav a fyzická zdatnost.

Graf č. 16: Grafické znázornění otázky: „Jak byste charakterizoval/a váš partnerský vztah?“ (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 24: Charakteristika vlastního partnerského vztahu

	ženy		muži		ženy + muži	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
šťastný a harmonický	21	29,58	24	35,29	45	32,37
celkem spokojený	29	40,85	21	30,88	50	35,97
spokojený s občasnými hádkami	20	28,17	23	33,82	43	30,94
spíše nevyhovující	1	1,41	0	0,00	1	0,72
zcela nevyhovující bez naděje na zlepšení	0	0,00	0	0,00	0	0,00
celkem	71	100,00	68	100,00	139	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

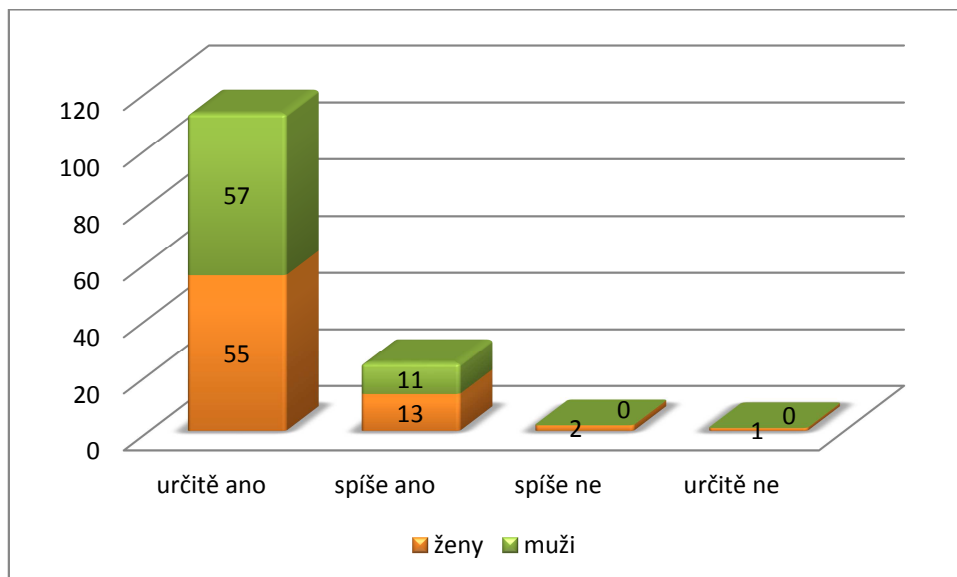
Po zpracování odpovědí na otázku „jak respondenti charakterizují svůj partnerský vztah“ zjišťují, že ve svém manželství je spokojeno 98,59 % jednotlivců. Z tohoto počtu udává občasné hádky ve vztahu, které zásadně nenarušují soužití 28,17 % žen a 30,94 % mužů.

Jako nevyhovující vidí svůj vztah pouze jedna žena a jeden muž z celkového počtu respondentů. Vztah jako „zcela nevyhovující bez naděje na zlepšení“ neprožívá nikdo z oslovených osob.

Šťastné manželství přináší všem členům rodiny mnoho dobrého. Posiluje jejich schopnost čelit nepříznivým situacím, lépe se vyrovnávat s těžkostmi. Spokojené

manželství přispívá k pocitu životní pohody, pomáhá pozitivnímu prožívání života a posiluje psychické zdraví.

Graf č. 17: Grafické znázornění otázky: „Domníváte se, že se můžete na manžela/manželku spolehnout v těžkých chvílích a krizových situacích?“ (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 25: Opora v manželovi/manželce v těžké chvíli či v krizové situaci

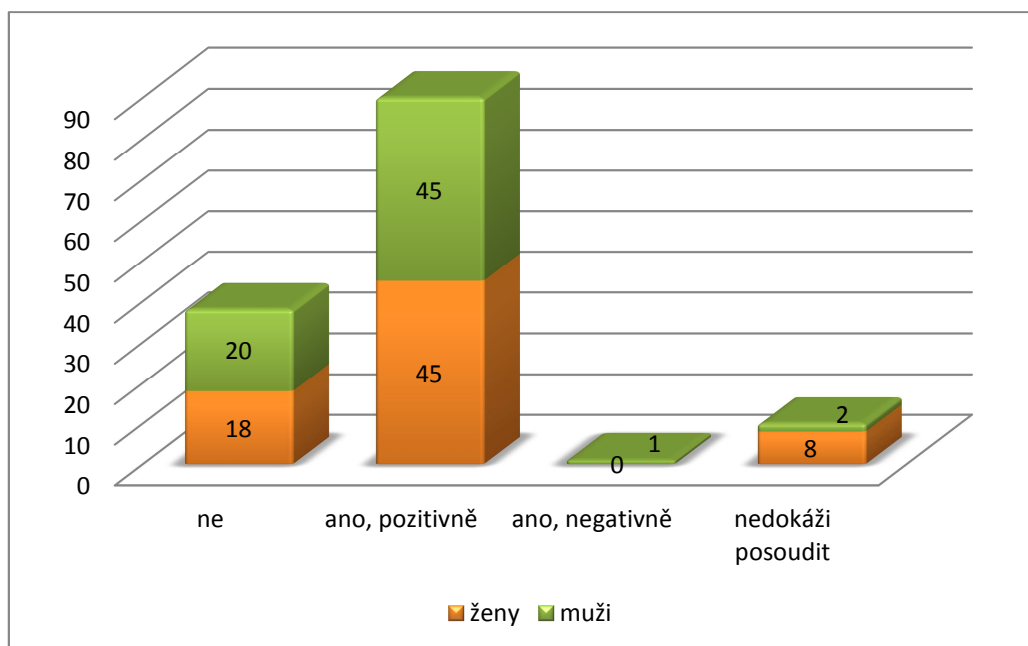
	ženy		muži		ženy + muži	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
určitě ano	55	77,46	57	83,82	112	80,58
spíše ano	13	18,31	11	16,18	24	17,27
spíše ne	2	2,82	0	0,00	2	1,44
určitě ne	1	1,41	0	0,00	1	0,72
celkem	71	100,00	68	100,00	139	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Převážná část respondentů udává, že se na svého partnera může v těžké chvíli nebo krizové situaci spolehnout. Pouze 4,23 % žen a 2,16 % mužů udává, že s podporou svého partnera počítat nemůže.

Těžké a smutné chvíle v životě nám mohou ukázat, jak je náš vztah kvalitní. Vzájemná pomoc a podpora, vzájemné povzbuzení a to že nás partner v takové chvíli podrží, je smyslem partnerského vztahu.

Graf č. 18: Grafické znázornění otázky: „Domníváte se, že narození dětí významným způsobem změnilo Váš vztah s manželkou/manželem? Jestliže ano, jakým způsobem?“ (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 26: Vliv narození dětí na manželství

	ženy		muži		ženy + muži	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
ne	18	25,35	20	29,41	38	27,34
ano, pozitivně	45	63,38	45	66,18	90	64,75
ano, negativně	0	0,00	1	1,47	1	0,72
nedokáží posoudit	8	11,27	2	2,94	10	7,19
celkem	71	100,00	68	100,00	139	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

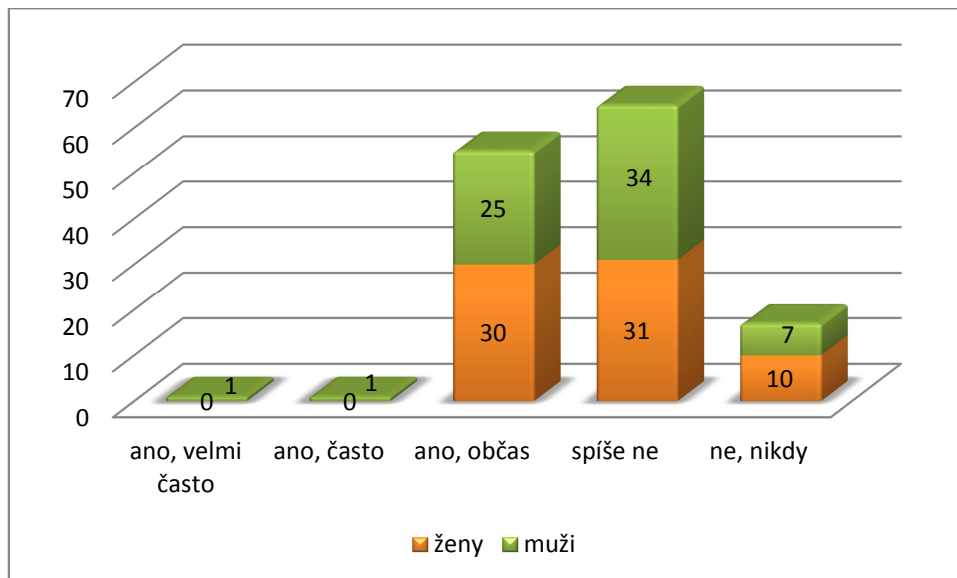
Většině respondentů (64,75 %) narození dítěte změnilo pozitivně vztah s partnerem, 27,34 % respondentů změnu nezaznamenalo a pouze jeden muž uvedl, že narození dítěte změnilo jeho vztah s partnerem negativně. 11,27 % žen a 2,94 % mužů nedokáže posoudit dopad narození dítěte na jejich vztah s partnery.

Narození dítěte je radostná událost, ale někdy může zásadně změnit vztah mezi partnery. Očekávání rodičů jsou po narození dítěte mnohdy v rozporu s realitou, z nové sociální role mohou vyplývat nedorozumění a konflikty. Žena má více práce kolem dítěte, je unavená, může odmítat sex. Muži mohou v některých případech nést těžce to, že již nejsou na prvním místě zájmu ženy, také mohou cítit větší odpovědnost za zabezpečení rodiny. Pokud jsou partneři dostatečně zralí, poskytují si navzájem podporu, pak problémy

společně překonají. Posléze je narození dítěte většinou partnerů hodnoceno jako posílení jejich vzájemného vztahu.

Graf č. 19: Grafické znázornění otázky: „Prošel či prochází váš vztah krizí?“ (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 27: Krize vztahu během manželství respondentů

	ženy		muži		ženy + muži	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
ano, velmi často	0	0.00	1	1.47	1	0.72
ano, často	0	0.00	1	1.47	1	0.72
ano, občas	30	42.25	25	36.76	55	39.57
spíše ne	31	43.66	34	50.00	65	46.76
ne, nikdy	10	14.08	7	10.29	17	12.23
celkem	71	100.00	68	100.00	139	100.00

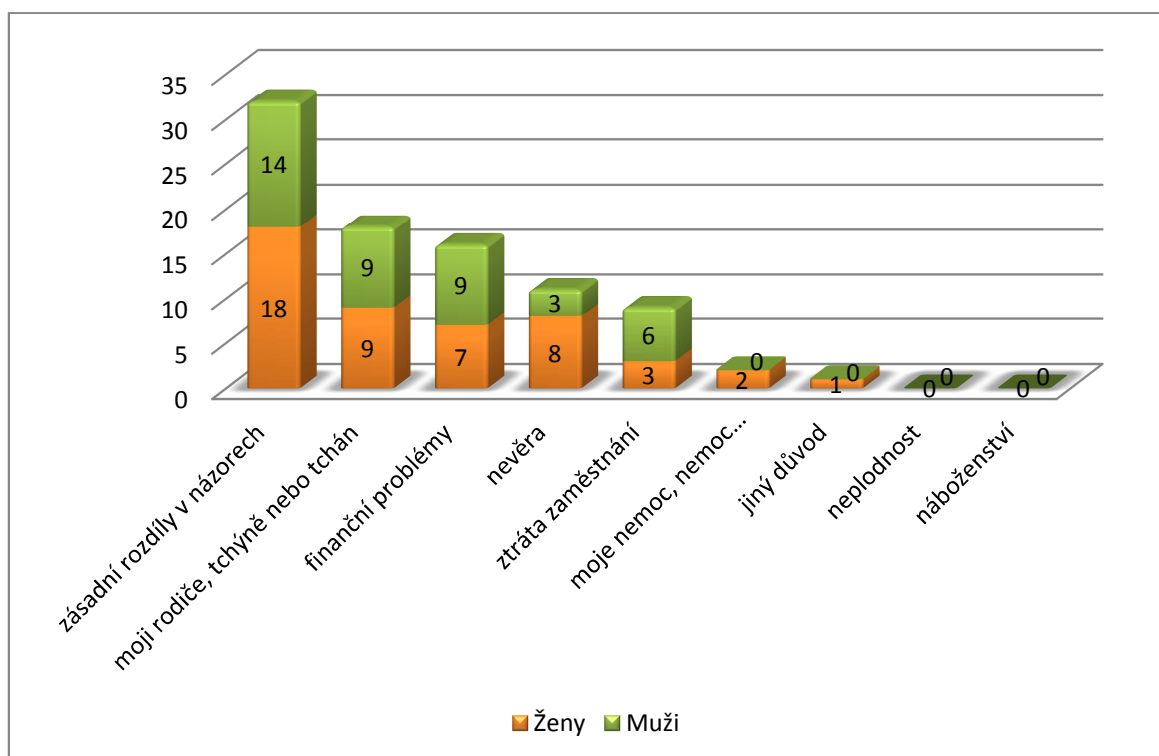
Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Krizí prošlo či prochází manželství u 39,57 % respondentů. Z tohoto počtu zvolil odpověď, že manželství prochází krizí „často“ a velmi často“ shodně vždy pouze jeden muž. Ostatní respondenti uvedli, že krize se objevují v manželství „občas“.

Manželství 12,23 % jednotlivců neprošlo krizí „nikdy“ a 46,76 % dotázaných zvolilo odpověď „spíše ne“.

Ženy udávají ve větší procentuální míře než muži, že manželství prošlo či prochází krizí „občas“ (42,25 %) a „nikdy“ (14,08 %), muži v 50 % případů volili odpověď „spíše ne“.

Graf č. 20: Grafické znázornění otázky: „Co bylo důvodem krize?“ (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 28: Důvody krize manželství

	ženy		muži		ženy + muži	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
zásadní rozdíly v názorech	18	37.50	14	34.15	32	35.96
moji rodiče, tchýně nebo tchán	9	18.75	9	21.95	18	20.22
finanční problémy	7	14.58	9	21.95	16	17.98
nevěra	8	16.67	3	7.32	11	12.36
ztráta zaměstnání	3	6.25	6	14.63	9	10.11
moje nemoc, nemoc manžela/manželky nebo dítěte	2	4.17	0	0.00	2	2.25
jiný důvod	1	2.08	0	0.00	1	1.12
neplodnost	0	0.00	0	0.00	0	0.00
náboženství	0	0.00	0	0.00	0	0.00
celkem	48	100.00	41	100.00	89	100.00

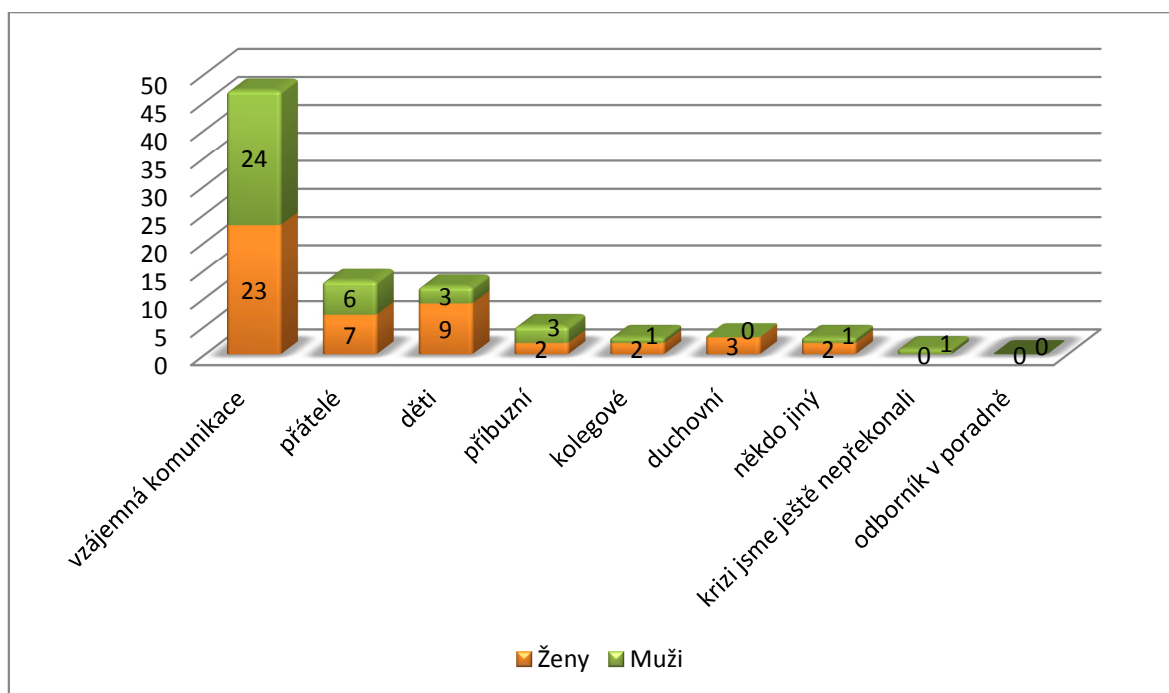
Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Nejčastěji byly důvodem krize „zásadní rozdíly v názorech“, tuto možnost vybralo 35,96 % respondentů, jejichž manželství dle předchozí otázky krizí prošlo či prochází. Jako druhý nejčastější důvod byla vybrána odpověď, že krizi způsobili „moji rodiče, tchýně nebo tchán“ (20,22 %). Třetím a čtvrtým důvodem krize byly „finanční problémy“ (17,98 %) a „nevěra“ (12,36 %).

V případě odpovědí žen a mužů byl zaznamenány nejvýznamnější rozdíly v odpovědích „nevěra“, kterou jako důvod krize uvedlo 16,67 % žen, ale jen 7,32 % mužů a „ztráta zaměstnání“, kterou vidí jako důvod krize 6,25 % žen, ale 14,63 % mužů.

Krize v manželství nemusí být vždy jen negativní záležitostí. V případě ohrožení rodiny se lidé, žijící v kvalitním vztahu, více semknou, mnohdy přeskupí své hodnoty, a to co prožijí, je spojí a posílí do budoucna.

Graf č. 21: Grafické znázornění otázky: „Kdo vám pomohl (či pomáhá) krizi překonat?“

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka č. 29: Činitelé, jejichž pomocí byla krize vyřešena

	ženy		muži		ženy + muži	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
vzájemnou komunikací jsme to překonali	23	47.92	24	61.54	47	54.02
přátelé	7	14.58	6	15.38	13	14.94
děti	9	18.75	3	7.69	12	13.79
příbuzní	2	4.17	3	7.69	5	5.75
kolegové	2	4.17	1	2.56	3	3.45
duchovní	3	6.25	0	0.00	3	3.45
někdo jiný	2	4.17	1	2.56	3	3.45
krizi jsme ještě nepřežili	0	0.00	1	2.56	1	1.15
odborník v poradně	0	0.00	0	0.00	0	0.00
celkem	48	100.00	39	100.00	87	100.00

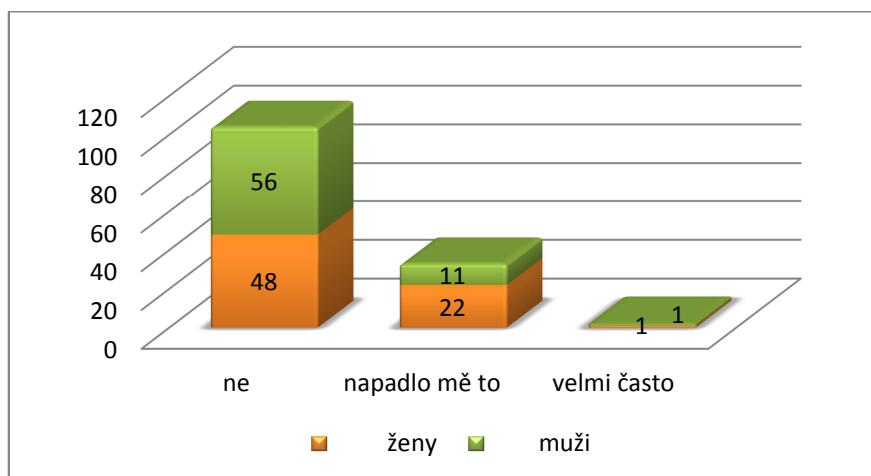
Zdroj: vlastní výzkum, 2011

54,02 % respondentů vyřešilo manželskou krizi „vzájemnou komunikací“ s manželem či manželkou. Dalším 14,94 % jednotlivcům pomohli krizi překonat „přátelé“ a „děti“ (13,79 %). Ženy v 6,25 % případů řešily své krize s „duchovním“, z mužů tuto možnost nevyužil žádný. Překvapilo mne, že ženy v 18,75 % případů řešily své manželské krize s dětmi. Mezi pohlavími je v tomto případě více než 11 % rozdílnost.

Z výsledků je patrné, i když téměř 99 % respondentů udává, že žije ve spokojeném manželství, tak ani takovým svazkům se krize nevyhýbají. I v těch nejšťastnějších manželstvích se lidé hádají. Partneri mají rozdílné názory, se ztrátou zaměstnání mohou nastat v rodině finanční problémy, rodiče příliš zasahují do života svých dětí a také může přijít partnerova či partnerčina nevěra. Velmi důležité je proto umět se dohodnout, dělat kompromisy, hledat východiska, a to vyžaduje především komunikaci mezi partnery.

Nikdo z dotázaných neřešil svou manželskou krizi s „odborníkem v poradně“, předpokládám tedy, že žádná krize nebyla tak závažná, že by toto řešení vyžadovala. Možné také ale je, že se lidé stydí přijít se svým problémem za odborníkem a raději požádají o pomoc své přátele, příbuzné a jak z výsledků vidíme, tak i děti, které by ale nikdy ve sporech rodičů neměly být soudci.

Graf č. 22: Grafické znázornění otázky: „Zvažovali jste někdy rozvod?“ (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka 30: Zvažování rozvodu respondenty během trvání manželství

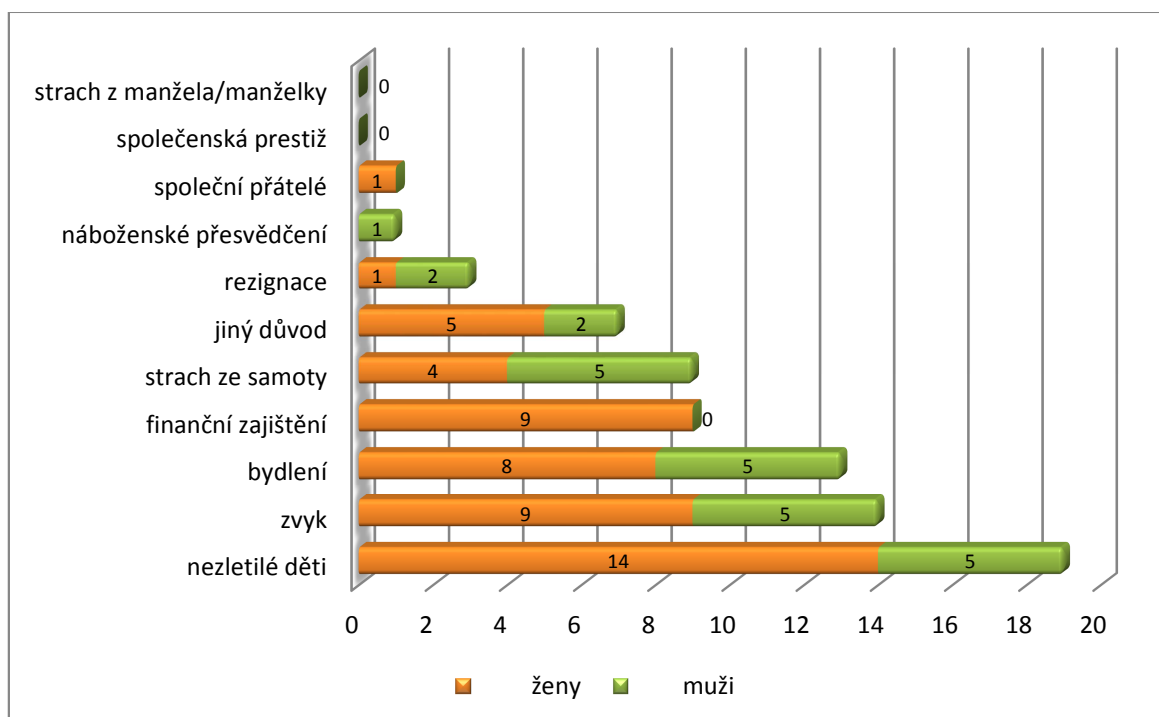
	ženy		muži		ženy + muži	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
ne	48	67,61	56	82,35	104	74,82
napadlo mě to	22	30,99	11	16,18	33	23,74
velmi často	1	1,41	1	1,47	2	1,44
	71	100,00	68	100,00	139	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Z výsledků výzkumu je patrné, že 74,82 % respondentů neuvažovalo, že by se se svým partnerem rozvedlo. 23,74 % osob to „napadlo“ a pouze jedna žena a jeden muž o této možnosti uvažovali „velmi často“.

O rozvodu neuvažovali ve větší procentuální míře muži (82,38 %) než ženy (67 %), ženy tudíž uvažovaly o rozvodu častěji (30,99 %) než muži (16,18 %).

Graf č. 23: Grafické znázornění otázky: „Pokud jste zvažovali rozvod, z jakého důvodu jste setrvali v manželství?“ (absolutní četnost)

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Tabulka 31: Důvody vedoucí respondenty k setrvání v manželství

	ženy		muži		ženy + muži	
	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
nezletilé děti	14	27,45	5	20,00	19	25,00
zvyk	9	17,65	5	20,00	14	18,42
bydlení	8	15,69	5	20,00	13	17,11
finanční zajištění	9	17,65	0	0,00	9	11,84
strach ze samoty	4	7,84	5	20,00	9	11,84
jiný důvod	5	9,80	2	8,00	7	9,21
rezignace	1	1,96	2	8,00	3	3,95
náboženské přesvědčení	0	0,00	1	4,00	1	1,32
společní přátelé	1	1,96	0	0,00	1	1,32
společenská prestiž	0	0,00	0	0,00	0	0,00
strach z manžela/manželky	0	0,00	0	0,00	0	0,00
	51	100,00	25	100,00	76	100,00

Zdroj: vlastní výzkum, 2011

Důvodem, proč respondenti, kteří uvažovali o rozvodu, setrvali v manželství, byly hlavně „nezletilé děti“ (25 %), „zvyk“ (18,42 %) a „bydlení“ (17,11 %). Dalším důležitým důvodem bylo shodně „finanční zajištění“ a „strach ze samoty“ (11,84 %).

Pro ženy byly nejsilnějším důvodem pro setrvání v manželství „nezletilé děti“ (27,45 %), pro muže byly důvodem ve stejné procentuální míře „nezletilé děti“, „zvyk“ a „strach ze samoty“ (shodně 20 %). Ani jeden muž neuvedl důvod setrvání v manželství „finanční zajištění“, naopak ženy tento důvod uvedly v 17,65 % případů.

5.4 Shrnutí výsledků výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké jsou názory a postoje žen a mužů žijících v dlouhodobém manželském svazku na instituci manželství. Názory a postoje respondentů jsem zkoumala pomocí popisného výzkumu, za pomoci techniky dotazníkového šetření. Výzkum byl rozdělen do tří oblastí, první oblast byla zaměřena na okolnosti uzavření manželství, v druhé oblasti byly zjišťovány názory respondentů na manželství, jako takové a v poslední oblasti respondenti vyjadřovali názory na své vlastní manželství. Po vyhodnocení výsledků výzkumu jsem získala odpověď jak na hlavní výzkumnou otázku, tak na výzkumné otázky vedlejší.

Z výzkumu vyplynulo, že vztah respondentů před uzavřením manželství byl založen především na lásce, přátelství, důvěře, úctě, toleranci a pochopení a láska byla také převažujícím důvodem pro uzavření manželství.

Po většinu respondentů byl harmonický svazek rodičů vzorem pro jejich vlastní manželství, i když vnímali kromě pozitiv, také obtíže manželského soužití.

Dle respondentů výzkumu je manželství projevem vzájemné lásky, je stabilnějším prostředím pro výchovu dětí, dodává partnerům pocit sounáležitosti a všem členům rodiny poskytuje pevné zázemí.

Nevýhodou dlouhodobého manželství je, že časem vznikne manželský stereotyp a taktéž stereotyp v sexuálním životě. Partner se již nesnaží být pro druhého atraktivní a vztah stagnuje.

Nejdůležitějšími hodnotami v manželství jsou ty, které se dotýkají intimity manželského života, a to láska, věrnost, děti a vzájemná komunikace mezi partnery. Důležitým aspektem je také materiální stránka manželství, kam respondenti zařazují dobré bydlení a finanční zabezpečení.

Většina respondentů charakterizuje své manželství jako spokojené, důvodem bude i shoda v důležitých oblastech manželského soužití, ať už se jedná např. o sexuální život, finanční záležitosti, výchovu či péči o děti, ale také o rozdělení domácích prací.

Pro účastníky výzkumu je důležité, že ve svém partnerovi mají oporu. V oblasti rolí ženy a muže v rodině převažuje tradiční názor, že žena má porodit dítě, pečovat nejen o něj, ale i o domácnost a zároveň být svému partnerovi milenkou. Muž má být vychovatelem a vzorem pro své děti a měl by zabezpečovat rodinu finančně.

Dlouholetý manželský svazek zkoumaných osob je založen na důvěře, komunikaci, toleranci a pochopení. Velkou roli u dlouholetých vztahů hraje stále láska a přátelství. S počtem přibývajících let manželství, se stává méně důležitým sexuální soužití partnerů. Přestože většina respondentů žijících v manželství čtyřicet let a déle udává, že je jejich vztah založen ve velké míře na přátelství, důvěře, vzájemné úctě a lásce, zároveň všichni uvedli, že je manželství založeno na zvyku. Stoupá důležitost finančního zabezpečení, partneři jsou již ve věku, kdy hrozí úmrtí jednoho z nich a poté se ekonomická situace jedince, který zůstane sám, může zhoršit.

Přestože většina respondentů žije ve spokojeném manželství, prošly vztahy v některých případech krizí. Nejčastější příčinou těchto krizí byly zásadní rozdíly v názorech, rodiče respondentů či jejich partnerů, finanční problémy v rodině a nevěra. Čtvrtina dotázaných uvažovala někdy o rozvodu, manželskou krizi však vzájemnou komunikací a za pomoci přátel a rodiny překonali. Důvodem setrvání v manželství byly především nezletilé děti, zvyk, ztráta bydlení a finančního zajištění.

6 ZÁVĚR

Instituce manželství prochází v historii lidstva neustálými změnami a tento vývoj neustává ani v posledních letech. Manželství se mění s aktuálním obrazem společnosti. V dnešní době se často hovoří o krizi rodiny i manželství. Některé scénáře předpovídají manželství úplný zánik, jelikož se ve společnosti setkáváme s negativními postoji k manželství, což může být způsobeno vzrůstajícím počtem rozvodů, ale také tím, že lidé chtějí být svobodní a nezávislí.

Na druhé straně z různých výzkumů vyplývá, že manželství má i pro mladé lidi neustále svou hodnotu i přesto, že se berou v pozdějším věku, méně často než předchozí generace a přes stoupající toleranci k jiným formám partnerského soužití.

Já osobně si nemyslím, že je manželství v dnešní době přežitkem. Z ekonomického hlediska není výrazný rozdíl v tom, zda partneři spolu pouze žijí nebo jsou sezdání. Manželství je ovšem přesněji definováno zákonem, manželé mají stanoveny své povinnosti, práva a majetkové vztahy. Totéž platí i v případě společného jmění a dědictví. Nejen samotní manželé, ale i děti, mají větší pocit jistoty a ochrany.

Různými výzkumy je prokázáno, že z psychologického hlediska má manželství pozitivnější vliv na člověka, než nesezdané soužití. Šťastné manželství přispívá k pocitu osobního štěstí a smysluplnosti života. Stálý partner umocňuje pocit jistoty, bezpečí a ochrany. Manželství posiluje naši odolnost, ve dvou se lépe vzdoruje nepřízni osudu, těžkostem, které život přináší.

S přibývajícím věkem se lidé mění, proto je v manželství důležitá vzájemná úcta a tolerance. Není nutno se s partnerem ve všem shodnout. Důležitější je umět se dohodnout, dělat kompromisy a společně nalézat východiska. Dlouhodobý vztah nemusí vždy skončit nudným stereotypem, některé nedávné studie odhalují pravý opak. Čím déle spolu lidé žijí, tím jsou šťastnější.

Manželství je soužití dvou lidí, kteří chtějí sdílet společné hodnoty, ty dále rozvíjet a vytvářet nové. Při vyřčení slova manželství se mi vybaví další slova, která s ním úzce souvisí, a to rodina a děti, což s sebou přináší velkou zodpovědnost. Žijeme v době, kdy se na nás hrne velké množství informací, ovlivňuje nás dopad globalizace, mění se společenské hodnoty. Fungující rodina zůstává jedinou institucí, kde si člověk může užít pocitu lásky, sounáležitosti a bezpečí. Posilují nás společné zájmy, děti, vzájemná

inspirace a to, že nikdo o nás neví více, než náš partner. S přibývajícím věkem nám ubývá příbuzných i přátel a právě partner se pro nás stává největší oporou.

Pokud ze vztahu nevymizí láska, přátelství, tolerance, úcta, odpovědnost, vzájemná komunikace, ale i smysl pro humor, společně strávený čas, pak nás takový vztah posiluje a činí nás šťastnými.

Budeme-li věřit slovům Marie von Ebneer-Eschenbach „Může-li být nebe na zemi, pak je to ve šťastném manželství“, pak musíme počítat s tím, že to není zadarmo, budování vztahu vyžaduje každodenní práci, ale za to budeme bohatě odměněni.

Tato bakalářská práce se zabývá výzkumným problémem popisným, má tudíž spíše informační rozměr. Může sloužit jako podklad pro další výzkumy studentů oboru Sociální pedagogika, které se budou týkat instituce manželství.

7 POUŽITÉ PRAMENY

ODBORNÁ LITERATURA

BURIÁNEK, Jiří, 1996. *Sociologie*. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-304-3.

CIPRO, Miroslav, 1984. *Průvodce dějinami výchovy*. Praha: Panorama. ISBN neuvedeno.

DE SINGLY, François, 1999. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-249-1.

GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido. ISBN 80-85931-79-6

GIDDENS, Anthony, 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.

GOODY, Jack, 2006. *Proměny rodiny v evropské historii*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-396-7.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-303-X.

HORSKÝ, Jan a Markéta SELIGOVÁ, 1997. *Rodina našich předků*. Praha: Lidové noviny. ISBN 80-7106-195-6.

Ilustrovaný encyklopedický slovník. Praha: Academia. ISBN neuvedeno.

JANDOUREK, Jan, 2008. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2397-6.

KANTER, Rosabeth M., 1972. *Commitment and community: communes and utopias in sociological perspective*. Cambridge: Harvard University Press. ISBN 0-674-14575-5.

KATRŇÁK, Tomáš, 2000. *Moderní partnerské vztahy a jejich proměna v době pozdní modernity*. Sociologický časopis. 2000, roč. 36, č. 3, s. 307 - 316.

KELLER, Jan, 1992. *Nedomyšlená společnost*. Brno: Doplněk. ISBN 80-901102-0-7.

MATOUŠEK, Oldřich, 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON. ISBN 80-85850-24-9.

MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.

MÍČIENKA, Marek, 2003. *Slovník občana*. Praha: SLON. ISBN 80-86429-17-2.

MIŇHOVÁ, Jana a Pavel PRUNNER, 2000. *Kapitoly ze sociální psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: A. Čeněk. ISBN 80-902627-9-1.

MONTOUSSÉ, Marc a Gilles RENOARD, 2005. *Přehled sociologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-976-3.

MOŽNÝ, Ivo, 2002. *Česká společnost*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-624-1.

MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a společnost*. Praha: SLON. ISBN 80-86429-58-X.

PETRUSEK, Miloslav, 2009. *Základy sociologie*. Praha: Akademie veřejné správy. ISBN 978-80-87207-02-4.

RABUŠIC, Ladislav a Jana HAMANOVÁ, 2009. *Hodnoty a postoje v ČR 1991 – 2008 (pramenná publikace European Values Study)*. Brno: FSS MU. ISBN 978-80-2104-952-9

ŘÍČAN, Pavel, 2004. *Cesta životem*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-829-5.

SEKOT, Aleš, 2004. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-077-8.

VONDRUŠKA, Vlastimil, 2009. *Život ve staletích 12. století*. Brno: MOBA. ISBN 978-80-243-3477-6.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Demografická ročenka ČR 2010, [online]. [cit. 2011-11-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/4019-11>>.

JIŘIČKA, Jan, *Registrované partnerství slaví pět let, na matriku zašlo přes tisíc párů*, [online]. [cit. 2011-11-03]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/registrovane-partnerstvi-slavi-pet-let-na-matriku-zaslo-pres-tisic-paru-14y-/domaci.aspx?c=A110701_110114_domaci_jj>.

LANGER, Vladimír, 2005. *Církevní právo*, [online]. [cit. 2011-11-01]. Dostupné z WWW: <www.biskupstvi.cz/pastorace/studtexty/pravo.rtf>.

Pohyb obyvatelstva – rok 2010, [online]. [cit. 2011-12-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby031411.doc>>.

Průzkum: Manželství má pořád smysl, [online]. [cit. 2011-11-03]. Dostupné z WWW: <<http://finexpert.e15.cz/pruzkum-manzelstvi-ma-porad-smysl>>.

UZEL, Radim, *Radim Uzel: Manželství celosvětově ztrácí na své prestiži*, [online]. [cit. 2011-11-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/248522-radim-uzel-manzelstvi-celosvetove-ztraci-na-sve-prestizi.html>>.

ZÁKON o RODINĚ (č. 94/1963 Sb.), [online]. [cit. 2011-11-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.trestni-rizeni.com/ZR/zr-obs.html>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- a.č. absolutní četnost
- ČR Česká republika
- EU Evropská unie
- EVS European Values Study
- USA Spojené státy americké

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Charakteristika výzkumného vzorku dle pohlaví	48
Graf č. 2: Grafické znázornění otázky: „Jaké byly vaše důvody vedoucí k uzavření manželství?“ (absolutní četnost)	49
Graf č. 3: Grafické znázornění otázky: „Jaký postoj zaujímali vaši nejbližší k vašemu rozhodnutí uzavřít manželství?“ (absolutní četnost)	50
Graf č. 4: Grafické znázornění otázky: „Vstoupila/a byste do manželského svazku v případě, že by s tím vaši rodiče nesouhlasili a hrozilo by přerušení vašich vzájemných vztahů?“ (absolutní četnost)	51
Graf č. 5: Grafické znázornění otázky: „Považoval jste manželský svazek svých rodičů za vzor manželství vlastního?“ (absolutní četnost)	52
Graf č. 6: Grafické znázornění otázky: „Můžete odhadnout, jak dlouho před svatbou jste s partnerem "chodili" (udržovali vztah)“ (relativní četnost)	53
Graf č. 7: Grafické vyjádření míry, v jaké byl vztah respondentů před svatbou, založen na předdefinovaných hodnotách (relativní četnost)	54
Graf č. 8: Grafické vyjádření míry souhlasu s tvrzeními o manželství (absolutní četnost)	56
Graf č. 9: Grafické znázornění otázky: „Jaké má podle vašeho názoru manželství nevýhody?“ (absolutní četnost)	58
Graf č. 10: Grafické znázornění otázky: „Co je podle vás v manželství nejdůležitější?“ (absolutní četnost)	60
Graf č. 11: Důležitost hodnot v manželství - srovnání vlastního výzkumu s EVS 2008.....	62
Graf č. 12: Grafické znázornění otázky: „Jak dlouho trvá vaše manželství?“ (relativní četnost)	63
Graf č. 13: Grafické znázornění otázky: „Do jaké míry se s partnerem/partnerkou shodujete či jste se shodovali v následujících oblastech vzájemného soužití?“	63
Graf č. 14: Grafické znázornění otázky: „Jakou míru důležitosti připisujete následujícím rolím muže v rodině?“ (absolutní četnost)	65
Graf č. 15: Grafické znázornění otázky: „Jakou míru důležitosti připisujete následujícím rolím ženy v rodině?“ (absolutní četnost)	66
Graf č. 16: Grafické znázornění otázky: „Jak byste charakterizoval/a váš partnerský vztah?“ (absolutní četnost)	70

Graf č. 17: Grafické znázornění otázky: „Domníváte se, že se můžete na manžela/manželku spolehnout v těžkých chvílích a krizových situacích?“ (absolutní četnost)	71
Graf č. 18: Grafické znázornění otázky: „Domníváte se, že narození dětí významným způsobem změnilo Váš vztah s manželkou/manželem? Jestliže ano, jakým způsobem?“ (absolutní četnost).....	72
Graf č. 19: Grafické znázornění otázky: „Prošel či prochází váš vztah krizí?“ (absolutní četnost)	73
Graf č. 20: Grafické znázornění otázky: „Co bylo důvodem krize?“ (absolutní četnost)	74
Graf č. 21: Grafické znázornění otázky: „Kdo vám pomohl (či pomáhá) krizi překonat?“	75
Graf č. 22: Grafické znázornění otázky: „Zvažovali jste někdy rozvod?“ (absolutní četnost)	76
Graf č. 23: Grafické znázornění otázky: „Pokud jste zvažovali rozvod, z jakého důvodu jste setrvali v manželství?“ (absolutní četnost)	77

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Sociodemografické charakteristiky výzkumného vzorku.....	48
Tabulka č. 2: Důvody, které vedly partnery k uzavření manželství.....	49
Tabulka č. 3: Postoj nejblížeších k rozhodnutí respondentů uzavřít manželství.....	51
Tabulka č. 4: Vyjádření míry souhlasu respondentů vstoupit do manželství i přes nesouhlas rodičů.....	51
Tabulka č. 5: Vyjádření míry souhlasu respondentů s otázkou, zda manželství rodičů bylo vzorem pro jejich vlastní manželství.....	52
Tabulka č. 6: Délka vztahu respondentů před uzavřením manželství.....	53
Tabulka č. 7: Hodnoty, na nichž byl založen vztah před svatbou - ženy.....	55
Tabulka č. 8: Hodnoty, na nichž byl založen vztah před svatbou – muži.....	55
Tabulka č. 9: Souhlas či nesouhlas s tvrzeními o manželství - ženy.....	57
Tabulka č. 10: Souhlas či nesouhlas s tvrzeními o manželství - muži.....	57
Tabulka č. 11: Nevýhody manželství – ženy.....	59
Tabulka č. 12: Nevýhody manželství – muži.....	59
Tabulka č. 13: Důležitost hodnot v manželství – ženy.....	60
Tabulka č. 14: Důležitost hodnot v manželství – muži.....	61
Tabulka č. 15: Shoda partnerů v daných oblastech manželského soužití - ženy.....	64
Tabulka č. 16: Shoda partnerů v daných oblastech manželského soužití - muži.....	64
Tabulka č. 17: Role muže v rodině - ženy.....	65
Tabulka č. 18: Role muže v rodině - muži.....	65
Tabulka č. 19: Role ženy v rodině - ženy.....	66
Tabulka č. 20: Role ženy v rodině - muži.....	67
Tabulka č. 21: Hodnoty, na nichž je založen dlouhodobý manželský svazek - ženy.....	67
Tabulka č. 22: Hodnoty, na nichž je založen dlouhodobý manželský svazek - muži.....	68
Tabulka č. 23: Hodnoty, na nichž je založen dlouhodobý manželský svazek respondentů – dle délky trvání manželství.....	69
Tabulka č. 24: Charakteristika vlastního partnerského vztahu.....	70
Tabulka č. 25: Opora v manželovi/manželce v těžké chvíli či v krizové situaci.....	71
Tabulka č. 26: Vliv narození dětí na manželství.....	72
Tabulka č. 27: Krize vztahu během manželství respondentů.....	73
Tabulka č. 28: Důvody krize manželství.....	74
Tabulka č. 29: Činitelé, jejichž pomocí byla krize vyřešena.....	75

Tabulka 30: Zvažování rozvodu respondenty během trvání manželství	76
Tabulka 31: Důvody vedoucí respondenty k setrvání v manželství	77

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1: Dotazník

PŘÍLOHA P1: DOTAZNÍK

Vážená paní, vážený pane,

ráda bych vás požádala o vyplnění dotazníku zabývajícího se problematikou manželství z pohledu žen a mužů, kteří žijí v manželském svazku nejméně dvacet let, žijí ve společné domácnosti a společně vychovávají / vychovávají jedno či více dětí. Získaná data budou sloužit jako podklad pro zpracovávání bakalářskou práci na téma manželství jako trvalá hodnota a jejich zpracování bude zcela anonymní.

Předem vám děkuji za čas, který věnujete vyplnění následujícího dotazníku.

Miroslava Kňourková, studentka oboru sociální pedagogika
Fakulta humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně

Pokyny k vyplnění dotazníku: Dotazník tvoří otázky rozdělené do čtyř sekcí. Vyplnění dotazníku vám nezbere více než 15 minut. Zvolenou odpověď prosím označte křížkem ☒, příp. doplňte vlastními slovy. Nemli uvedeno jinak, vyberte prosím u každé otázky pouze jednu odpověď.

DOTAZNÍK

I. Osobní údaje

- 1) Pohlaví**
 žena muž
- 2) Věk**
 do 45 let 51-55 let 61 let a více
 46-50 let 56-60 let
- 3) Bydliště**
 obec (do 4 999 obyvatel) obec (od 20 000 do 99 999 obyvatel.)
 obec (od 5 000 do 19 999 obyvatel.) obec (100 000 obyvatel a více)
- 4) Nejvyšší dosažené vzdělání**
 základní
 středoškolské bez maturity
 středoškolské s maturitou
 vyšší odborné
 vysokoškolské
- 5) Zaměstnání**
 zaměstnanec
 OSVČ
 na mateřské/rodičovské dovolené
 nezaměstnaná/y
 starobní důchodce
 ostatní
- 6) Vyznání**
 bez vyznání
 věřící (hlásící se k některé z oficiálních církví či náboženských společností)
 věřící (hlásící se k jiné než oficiální církvi či náboženské společnosti)

7) Počet společných dětí

- 1 dítě
- 2-3 děti
- 4-5 dětí
- více než 5 dětí

II. Uzavření sňatku

8) Jaké byly vaše důvody vedoucí k uzavření manželství? (můžete zvolit více možností)

- láska
- finanční zabezpečení
- touha po dětech
- těhotenství partnerky
- náboženské přesvědčení
- tradiční společenské zvyklosti
- nejistota partnerského svazku bez právních záruk
- získání pocitu životní jistoty, zájmu
- nebyť sám
- tlak rodičů
- touha někomu patřit
- jiné, uveďte jaké.....

9) Jaký postoj zaujímali vaši nejbližší k vašemu rozhodnutí uzavřít manželství?

- zcela souhlasili
- souhlasili s výhradami
- spíše nesouhlasili
- zcela nesouhlasili
- bylo jim to jedno

10) Vstoupil/a byste do manželského svazku v případě, že by s tím vaši rodiče nesouhlasili a hrozilo by přerušeni vašich vzájemných vztahů?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne

11) Považoval/a jste manželský svazek svých rodičů za vzor manželství vlastního?

- určitě ano, chtěl jsem být šťastný/a jako oni
- spíše ano, vnímal/a jsem přínosy, ale i obtíže společného soužití
- spíše ne, manželství rodičů jim bylo spíše příteží
- určitě ne, manželství rodičů bylo plné konfliktů a hádek
- nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

12) Můžete odhadnout, jak dlouho před svatbou jste s partnerem „chodili“ (udržovali vztah)? Vyjádřete v měsících či letech:

.....

- 13) Vyjádřete míru v jaké byl váš vztah před svatbou založen na následujících hodnotách (v každém řádku, udělejte křížek u tvrzení, které tuto míru nejlépe vyjadřuje)

Hodnota	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne
láska				
přátelství				
sex				
finanční jistota				
důvěra				
kommunikace				
vzájemná tuča				
tolerance				
pochopení				
náboženská víra				
zvyk*				

* už se mi nesechtlo hledat a měnit partnera/partnerku

III. Hodnocení manželství

- 14) Vyjádřete do jaké míry souhlasíte s následujícími tvrzeními. Manželství: (v každém řádku, udělejte křížek u tvrzení, které tuto míru nejlépe vyjadřuje)

	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne
Je projevem vzájemné lásky				
zajišťuje stálého partnera v oblasti sexuálního života				
poskytuje stabilnější prostředí pro výchovu dítěte				
je garancí jistoty v partnerském vztahu (nižší riziko rozvodu)				
dodává pocit souměřitelnosti (větší snaha řešit problémy)				
poskytuje pevné základy všem členům rodiny				
umožňuje společně sdílet přátele obou partnerů				
garantuje právní vymahatelnost nároků při rozpadu svazku (např. zákonná regulace výchovy dítěte)				
je ekonomicky výhodnější (společné jmění manželů, daňové úlevy, nárok na dědictví, výhodnější společená hypotéka apod.)				
jednání na úřadech či u lékaře je jednodušší (např. poskytování informací o zdravotním stavu partnera)				

- 15) Jaké má podle vašeho názoru manželství nevýhody? (v každém řádku, udělejte křížek u tvrzení, které váš názor nejlépe vyjadřuje)

	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne
Časem vznikne manželský stereotyp				
Časem vznikne stereotyp v sexuálním životě				
Dochází ke stagnaci vztahu (partneri jsou si sebou navzájem „jistí“)				
Ubírá na motivaci být pro partnera atraktivní (manželka netěba o svůj vzhled, manžel přibírá na váze apod.)				
Způsobuje ztrátu nezávislosti a volnosti v osobním životě				
Je finančně náročné (nutnost dělit své příjmy s partnerem)				
V případě uzavření manželství v nízkém věku s prvním partnerem může časem docházet k hledání jiného, potenciálně vhodnějšího partnera (nevěra)				
Při rozvodu je nevýhnutelný zdoluhavý soudní proces (rozvod)				

- 16) Co je podle vás v manželství nejdůležitější? (v každém řádku, udělejte křížek u tvrzení, které váš názor nejlépe vyjadřuje)

	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne
Láska				
Sex				
Věrnost				
Děti				
Vzájemná komunikace				
Finanční zabezpečení (příjem manželů)				
Dobré bydlení				
Politická orientace				
Společné trávení času				
Sociální původ				
Náboženské přesvědčení				
Společná výchova dětí (např. diskuse nad jejich problémy apod.)				

IV. Hodnocení společného soužití

17) Jak dlouho trvá vaše manželství? (uveďte počet let)

.....

18) Do jaké míry se s partnerem/partnerkou shodujete či jste se shodovali v následujících oblastech vzájemného soužití?

(v každém řádku, udělejte křížek u tvrzení, které tuto míru nejlépe vyjadřuje)

	vždy jsme se shodli	většinou jsme se shodli	většinou jsme se neshodli	nikdy jsme se neshodli
Sexuální život				
Výchova a péče o děti				
Bydlení (jaké? kde? zač?)				
Rozdělení domácích prací				
Účast na domácích pracích				
Trávení volného času				
Setkávání se s příbuznými				
Finanční záležitosti				
Zasahování do mého soukromí ze strany partnera				

19) Jakou míru důležitosti připsujete následujícím rolím muže v rodině?

(v každém řádku, udělejte křížek u tvrzení, které tuto míru nejlépe vyjadřuje)

	nejdůležitější	důležité	méně důležité	zešla nedůležitě
Být přítelem a oporou své partnerce				
Být milencem				
Být otcem a vychovatelem dětí				
Být kamarádem a vzorem pro své děti				
Být hlavou rodiny				
Být vzorem pro vnoučata				
Být společensky uznávaný				
Být schopen finančně zabezpečit rodinu				
Být schopen pečovat o domácnost				

20) Jakou míru důležitosti připsujete následujícím rolím ženy v životě?
(v každém řádku, udělejte křížek u tvrzení, které tuto míru nejlépe vyjadřuje)

	nejdůležitější	důležité	méně důležité	zešla nedůležitě
Být přítelkyní a oporou svému partnerovi				
Být milenkou				
Porodit dítě				
Být matkou, vychovávat a pečovat o dítě				
Být kamarádkou a vzorem pro své děti				
Být společensky uznávaná				
Být vzorem pro vnoučata				
Být schopna finančně zabezpečit rodinu				
Být schopna pečovat o domácnost				

21) Do jaké míry je váš vztah v současnosti založen na uvedených hodnotách?

(v každém řádku, u každé hodnoty udělejte křížek u tvrzení, které tuto míru nejlépe vyjadřuje)

Hodnota	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne
láska				
přátelství				
sex				
finanční jistota				
důvěra				
kommunikace				
náboženská víra				
vzájemná úcta				
tolerance				
pochopení				
zvyk (např. některé rysy partnerovy osobnosti, které mi dříve nevyhovovaly, již nyní přijímám)				
rezignace (už nemám sílu či chuť hledat jiného partnera)				

22) Jak byste charakterizoval/a váš partnerský vztah?

- šťastný a harmonický
- celkem spokojený
- spokojený s občasnými hádkami, které nevnímám jako zásadní problém
- spíše nevyhovující
- zcela nevyhovující bez naděje na zlepšení
- jiným způsobem.....

23) Domináváte se, že se můžete na manžela/manželku spolehnout v těžkých chvílích a krizových situacích?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne

24) Domináváte se, že narození dětí významným způsobem změnilo Váš vztah s manželkou/manželem? Jestliže ano, jakým způsobem?

- ne
- ano, pozitivně
- ano, negativně
- nedokáži posoudit

25) Prošel či prochází váš vztah krizí?

- (pokud na tuto otázku odpovíte „spíše ne“ nebo „ne, nikdy“, přejděte prosím k otázce 28)
- ano, velmi často
  - ano, často
  - ano, občas
  - spíše ne
  - ne, nikdy

26) Co bylo důvodem krize? (můžete zvolit více možností)

- nevěra
- neplodnost
- moji rodiče, tchýně nebo tchán
- moje nemoc, nemoc manžela/manželky nebo dítěte
- finanční problémy
- zásadní rozdíly v názorech
- ztráta zaměstnání
- náboženství
- jiný důvod .....

27) Kdo vám pomohl (či pomáhá) krizi překonat? (můžete zvolit více možností)

- vzájemnou komunikací s manželem/manželkou jsme to překonali
- příbuzní
- děti
- přátelé
- kolegové
- odborník v poradně
- duchovní
- krizi jsme ještě nepřežili
- někdo jiný.....

28) Zvažovali jste někdy rozvod? (pokud na tuto otázku odpovíte „ne“ na otázku 29 již neodpovídejte)

- ne
- napadlo mě to
- velmi často

29) Pokud jste zvažovali rozvod, z jakého důvodu jste setrvali v manželství? (můžete

zvolit více možností)

- nezletilé děti
- bydlení
- finanční zajištění
- společenská prestiž
- strach ze samoty
- zvyk
- náboženské přesvědčení
- společní přátelé
- strach z manžela/manželky
- rezignace
- jiný důvod.....

Děkují za vyplnění dotazníku.